

CETĂȚUIA GETO-DACICĂ DE LA BARBOȘI (II)*

DE

SILVIU SANIE

b. Locuințe ; c. Gropi ; d. Sanctuarul, e. Locuirea geto-dacică în afara cetății

b. După descoperirea *nivelurilor* de locuire dacică, obiectiv realizat de cercetările colectivului condus de profesorul Nicolae Gostar prin săpăturile care au urmat, s-a încercat delimitarea complexelor romane, în ideea de a reconstitui, în timp, planul *castellum*-ului de pe Tirighina și apoi cel al cetății dacice peste care a fost construit.

Abandonarea pentru un timp îndelungat, mai mult de un deceniu, a cercetărilor din *castellum* pentru efectuarea săpăturilor în *castru*, în *așezarea civilă* romană, în *necropolă*, ca și unele intervenții de salvare în perimetrul Barboșilor au aminat rezolvarea cel puțin parțială a felurilor propuse. Utilitatea săpăturilor în obiectivele sus-amintite, inclusiv pentru mai buna înțelegere a stratigrafiei de pe promontoriu este indiscutabilă. Cercetările din preajma înălțimii cu cele două importante obiective au oferit noi date despre locuirea romană și continuitatea locuirii dacice și un interesant material științific. Spre deosebire de promontoriul atât de răscolit de căutătorii de comori, de cei care-l transformaseră într-o comodă carieră, de tranșeele militare, de arheologii amatori, în zona înconjurătoare sînt și suprafețe foarte puțin deranjate.

Săpăturile de pe promontoriu rezolvă într-un ritm lent unele obiective ale cercetării cetății dacice pentru că în fiecare campanie apar segmente de ziduri, pavaje din nivelurile romane care nu pot fi sacrificate pentru posibilele complexe dacice care le-ar suprapune. Adeseori vestigiile romane semnificative, construcții cu ziduri cu mortar, fragmente arhitectonice sînt segmentate, dispersate pe suprafața înălțimii și nu aparțin aceluiași niveluri.

Dacă materialele arheologice, diferite ca valoare, sînt abundente în fiecare campanie, dezvelirea integrală a complexelor, mai ales a celor dacice, comportă maxime dificultăți și nu se soldează de obicei cu rezultatele dorite. Protecția nivelurilor superioare este doar aparentă căci nivelările, fundațiile unor ziduri, gropile romane și gropile moderne pentru piatră, reduc mult suprafețele explorabile sistematic ale locuințelor.

În fața în care cunoașterea stratigrafiei era esențială, proveniența materialelor dacice a fost notată pe secțiuni și adîncimi, gropi, tendința și posibilitatea dezvelirii mai substanțiale a locuințelor dacice, de însemnare a inventarelor lor este de dată mai recentă. Prin săpăturile pornite prin casete cuprinzînd și locul unor deranjamente moderne ce păreau a nu afecta locuirea dacică s-a încercat eliberarea unor suprafețe cit mai mari fără a fi pînă acum posibilă degajarea integrală a unei locuințe sau aflarea vreunui spațiu mai întins care să fie total nederanjat.

Tipurile de locuință. Încă în profilul secțiunii a V-a începută în anul 1964 s-a putut constata existența ambelor tipuri de locuință cunoscute în cele mai multe așezări din epoca clasică : 1. Bordeic (locuințe adîncite) ; 2. Locuințe de suprafață.

1. *Bordeicul* semnalat în cel mai vechi nivel dacic a rămas deocamdată singurul cunoscut, toate celelalte locuințe aparținînd celui de al doilea tip. Adîncimea era de 0,85 m și lîngimea 3,9 m, materialele recoltate nu erau deosebite de cele provenite din alte complexe.

2. *Locuințele de suprafață* au fost descoperite în SI, II, III, Cas I, II, III, IV. În Caseta IV, în cursul campaniilor din anii 1980—1982 au fost semnalate și cercetate parțial L₁N, L₂S, L₃S, L₄N, L₅N, L₆N și L₇N situate în zonele de nord și de sud ale casetei atît în primul (L₃S, L₆N) cit și în cel de al II-lea nivel dacic.

* Partea I-a în *Ark Mold*, XI, 1987, p. 103—111

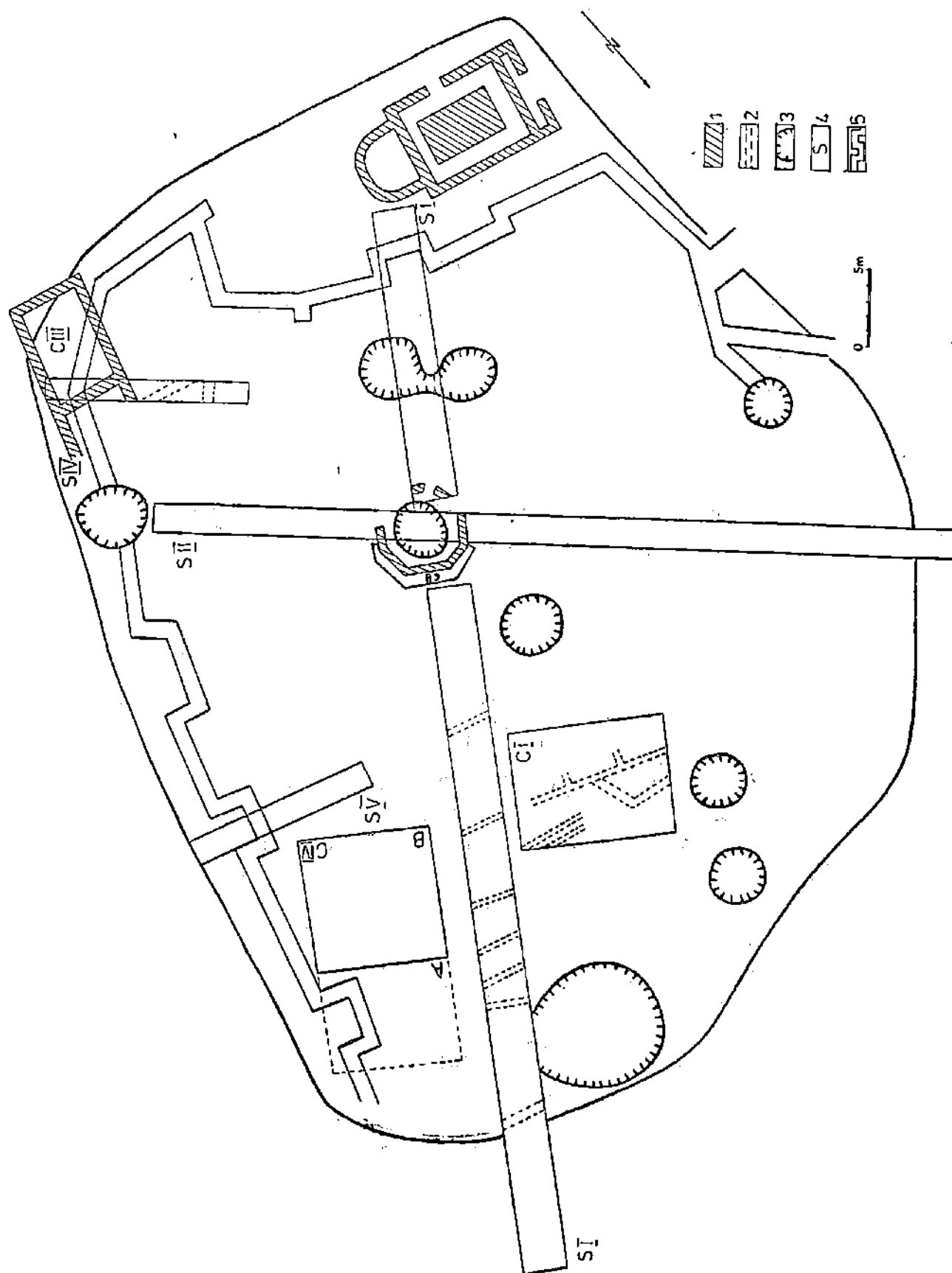

Fig. A. Planul general al săpăturilor efectuate în zona nord-estică a înălțimii Tirighina.

1 — ziduri; 2 — urme de ziduri; 3 — gropi; 4 — secțiuni; 5 — șanțur militare săpate în anii 1916—1918 (Completare la N. Gostar, *Materialul*, VIII, 1962, p. 509, fig. 4).

La fel ca în majoritatea așezărilor și cetăților dacice cu mai multe niveluri de locuire¹, și la Barboși încercările de delimitare integrală a locuințelor, de stabilire sigură a grupării lor, au fost infructuoase, dar pe parcursul săpăturilor au putut fi consemnate numeroase observații utile.

Suprafețele dezvelite sînt diferite pentru fiecare din locuințele amintite — exemplu: $2,00 \times 0,8$ m — L_2S ; $1,8 \times 2,00$ m — L_3S ; $4,00 \times 3,80$ m la L_4N etc., fără a cunoaște deocamdată dacă reprezintă întreaga încăpere. Locuințele aveau o formă patrulateră.

Din locuința de suprafață L_4N a putut fi cercetată doar o suprafață restrînsă, aproximativ 4,4 m.p., situată între actualul profil vestic din preajma S_1 și un zid de piatră cu mortar, foarte prost conservat, la sud-est. Zidul aparține celui de al II-lea nivel roman ($V=R_2$).

Pe suprafața locuinței sînt puternice urme de arsură și cărbune. Către latura sud-estică au fost delimitate 6 gropi rotunde ($d=0,20$ m) și rectangulare ($0,25-0,35$ m). Posibil ca grupul acestor gropi de stilpi să continue într-o dispunere circulară (Cf. Plan zona nord-vestică a casei IV).

În interiorul spațiului delimitat de aceste mici gropi la extremitatea sud-vestică a locuinței se află și o groapă în interiorul căreia au fost găsite fragmente din trei amfore, o parte dintr-o rîșniță lucrată din rocă sedimentară, un fragment din gitul unui balsamarium.

Pe suprafața locuinței au fost găsite: fragmente de ceramică dacică lucrată la roată din pastă cenușie (cană și fructieră) și roșetică (ceașcă), fragmente de amforă cu torși bifide și plate precum și fragmente de țigle grecești. Menționăm între fragmentele ceramicii dacice lucrate cu mîna și vase „tip Ciolănești” cu fundul concav.

Continuarea în viitor a cercetării spre sud este problematică dar nu total exclusă iar spre vest, cel puțin pe direcția actuală, nu ridică dificultăți deosebite.

Suprafața locuinței L_4N este străpunsă de o groapă foarte bogată care coboară dintr-o locuință dacică din D_2 .

Locuința L_4N este situată la 0,80 m de L_4N și dispusă paralel față de aceasta. Urmele puternicului incendiu prin care a sfîrșit locuința sînt vizibile atît la podeaua locuinței, la grosimea chirpicului și la grinzile carbonizate, foarte probabil de la stilpii de susținere ai acoperișului. (Cf. Planul cu zona nord-vestică a Casei IV).

Doar o mică parte din zona vestică a locuinței, aproximativ 4 m.p. a scăpat nederanjată de nivelurile superioare. În acel spațiu, în afara materialului ceramic asemănător celui amintit la locuința L_4N , au fost găsite monedele 17 și 18. A fost delimitată pe latura nord-vestică groapa unuia dintre stilpii locuinței.

Pe latura sudică a fost cercetată Gr. în interiorul căreia a fost găsită ceramică dacică lucrată la roată și cu mîna, un chiup de mari dimensiuni, fragmente de amfore, oase de animale mici și mijlocii, foarte multe oase de pește. De remarcat o fructieră restaurabilă decorată pe margine și în interior cu un decor în zig-zag obținut prin lustruire. Partea estică a locuinței a fost distrusă de fundațiile zidurilor romane.

Dacă cele două locuințe L_4N și L_6N se află la adîncimea de 2,35 m, cea de a treia locuință parțial explorabilă L_7N este situată către latura estică la adîncimea de 3,25 m. Locuința este adosată la val și palisadă (Cf. Plan). Doar pe latura sudică au fost suprafețele nederanjate. În gropile aflate la malul sudic și din cea situată în preajma palisadei au fost găsite: ceramică dacică lucrată cu mîna și la roată, fragmente de amfore, oase de animale mici și mijlocii, foarte multe oase de pește.

Piese de bronz și fier sînt într-o stare de conservare foarte proastă din cauza umidității sporite.

Dimensiunilor maxime susmenționate nu le corespunde și o suprafață echivalentă accesibilă pentru cercetarea locuințelor dacice, fundațiile zidurilor romane și gropile din nivelurile superioare reducînd sau distrugînd acest spațiu. Oricum se constată existența unor locuințe destul de mari, de vreme ce L_4N urmează abia să fie delimitată atît pe latura ei vestică cît și cea sudică.

Locuințele erau construite din lemn, pari și nuiele peste care se aplica lutuiala. Chirpicul, rezultat al puternicului incendiu prin care a sfîrșit așezarea dacică, păstrează amprente ale acestor materiale de construcție.

Cît privește acoperișul, fără a dispune de gruparea stilpilor de susținere, putem doar presupune că era de tipul „în două ape”. Acoperirea locuințelor cu paie sau stuf era probabil cea mai obișnuită. La Barboși au fost găsite și țigle de culoare roz-gălbui, cu nervură „țigle grecești”, (Pl. XXII/2) fiind deocamdată singura așezare dacică din Moldova în care existau și cîteva locuințe acoperite cu țigle. La Popești² și mai ales în cetățile și așezările dacice din Transilvania³ numărul locuințelor acoperite cu țigle asemănătoare celor grecești este foarte mare.

¹ Brad—V. Ursachi, *Cetatea dacică de la Brad*, în *Thraco-dacia*, VIII, 1987, 1—2, p. 100—126; Poiana — R. Vulpe, *Șantierul arheologic Poiana*, jud. Tecuci, în *SCIV*, I, 1950, p. 47—52; II, 1951, 1, p. 177—216; III, 1952, 1—2, p. 191—230; Răcățiu — V. Căpitanu, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcățiu*

(jud. Bacău), în *Carpica*, VIII, 1976, p. 42—120.

² R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, București, 1966, p. 31.

³ C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București, 1954, p. 67—69.

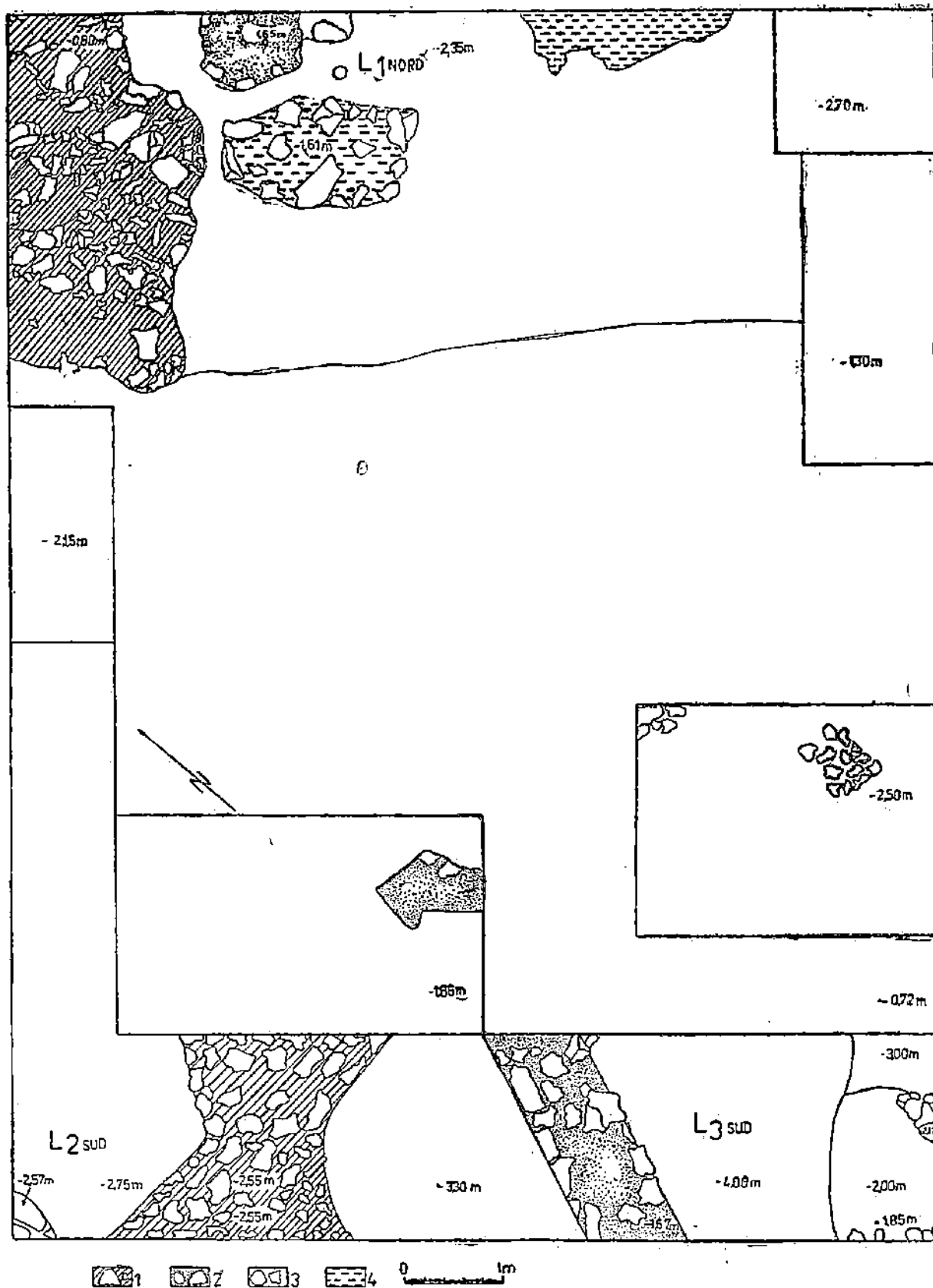

Fig. B. Planul Casetei IV-1981.

1 - zid cu pământ; 2 - zid cu mortar; 3 - pietre; 4 - argilă.

Vetrele de formă eliptică sau aproape circulară, cu diametrele de 0,7—1,00 m, se ridică cu 0,15—0,25 m peste podeaua locuinței, crusta groasă, asemănătoare unei calote avînd cel puțin la baza circumferinței un postament de pietre de riu sau concrețiuni calcaroase adescori de forme bizare au fost surprinse în mai multe secțiuni. Două dintre vetrele descoperite în locuințele amintite erau dispuse către colțul sud-vestic al încăperilor. În L₁N, spre colțul nord-vestic a fost găsit un cuptoraș (0,54 × 0,28 × 0,15 m) distrus de o nivelare.

Inventarul locuințelor este de o mare diversitate. Elementul comun și general îl reprezintă ceramica lucrată cu mina și la roată (cățui, oale borcan, cești, căni cu o toartă, străchini, fructiere, strecurători, capace etc.), ceramica de import elenistică și romană, mai ales amforele. Aproape fiecare locuință are și materiale deosebite.

În L₁N au fost găsite: o rîșniță din tuf vulcanic (*meta*) de dimensiuni reduse, doar 27,5 cm, un vas cu grîu carbonizat, o fibulă cu corpul în formă de linguriță, cuțitașe și un fragment de marmură cu o inscripție grecească. Degajarea suprafețelor din preajma locului descoperirii inscripției nu au dus la descoperirea altor părți ale epigrafei.

Din L₁S provin între altele o toartă de caserolă a cărei inscripție P.CIPPI POLYBI indică proveniența dintr-un atelier sud italic, un gît de amforă cu inscripție și o monedă tomitană din perioada autonomiei.

Dintre descoperirile din L₁S se cuvin a fi amintite: o fibulă de tipul celor „puternic profilate” și un fragment din gîtul unei amfore avînd însemnări cu vopsea neagră.

În L₁N au fost găsite: fragmente de țigle grecești, o gresie de formă specială (piatră de ascuțit și greutate), un fragment din gîtul unei amfore cu inscripție, două mici creuzete unul din ele cu urme de argint, pietre de ascuțit, rîndele, o fibulă, mărgelile, o monedă din epoca autonomiei Histrici și o figurină antropomorfă, (Pl. V/1) singura descoperită pînă în prezent la Barboși.

Între materialele dacice descoperite în complexele amintite lipsesc deocamdată piesele metalice mari, uneltele și armele. De altfel, cu excepția unor cuțite, mici sfredele, cuițe, scoabe, bucăți de metal cu destinație nedeterminată, asemenea obiecte nu au fost semnalate și în alte suprafețe care au atins și nivelul dacic. Foarte posibil ca zona marilor ateliere metalurgice să fie situată în afara acropolei, creuzetele găsite fiind pentru confecționarea obiectelor de podoabă.

c. La fel ca în majoritatea așezărilor dacice din zonele de podiș și cimpie și în cetățuia dacică de pe înălțimea Tirighina gropile sînt relativ numeroase (Cf. Profil mal nord 1982 etc.). Datorită adîncimii de la care pornesc (—1,80, 2,40, 3,10 m) și la care se termină unele dintre ele (3,00, 3,50, 4,20, 5,00 m) și a spațiului restrîns, în foarte puține cazuri a fost posibilă explorarea lor integrală fără a periclita integritatea complexelor din nivelurile superioare.

Gropile au fost semnalate atît în interiorul cît și în preajma locuințelor. Ele au o formă aproape cilindrică cu extremitatea inferioară alveolată, formă de pară sau de *pîlnie* întoarsă și forme compozite.

Dimensiunile gropilor oscilează în general între 0,60—2,20 m lățime și 0,55—1,80 m adîncime.

Conținutul acestor complexe închise este de mare varietate. Exemplificăm prin gropi din diferite suprafețe ale cetățuiei cercetate în diverse campanii. În groapa A/59 din Cas. I/1959 au fost găsite: o amforă cu toartă bitubulară lucrată din pastă albicioasă căreia îi lipsesc doar extremitățile gîtului și toartelor, 2/3 dintr-o amforă de dimensiuni mijlocii (0,60 m) lucrată din pastă roșietică, fragmente de ceramică dacică lucrată cu mina și la roată, cenușă și oase. În aceeași groapă a fost găsită o monedă (*subaeratus*) din timpul lui Vespasianus.

În groapa A/1961 situată în direcția M 16-18 au fost găsite: un creuzet întreg, fragmente ceramice din vase lucrate cu mina și la roată, cărbune, chirpic cu urme de pleavă în compoziție, fragmente de amfore elenistice.

În groapa C/63 din S I/1963 din preajma sanctuarului (Cf. Pl. F) provin: ceașca cu torțile în formă de capitel, tip Boscureale (Cf. descoperiri de materiale de import), o monedă romană republicană, cuițe cu capul lat și fragmente ceramice dacice și de amfore — una aproape întreagă —, chirpic ars și nears, fragmente de vatră, oase de animale, melci, zgură, cărbune.

Groapa D/64 din S V/1964 care apare sub nivelul *aggerului* către peretele de sud al secțiunii, începe la —2,20 m conține un strat gros de cenușă, un vas dacic lucrat la roată aproape întreg, multe fragmente ceramice dacice lucrate cu mina și la roată, bucăți de fier, amfore elenistice și romane, oase de animale.

În peretele nordic al secțiunii I 1964 la adîncimea de 1,80 m începe o groapă D/64 cu diametru de 1,00 m care a fost cercetată pînă la adîncimea de 3,50 m. Au fost găsite vase dacice și fragmente de amfore elenistice și romane.

Una din gropile cercetate în penultima campanie C/82 din Cas IV/1982 (vezi Profil mal nordic) pornește din cel mai nou nivel dacic (III=D₁) are o formă de sac, inițial aproape cilindrică cu extremitatea inferioară alveolată deviată spre vest, a avut foarte multă ceramică dacică lucrată la roată, două cățui, una dintre ele aproape întreagă, fragmente dintr-un vas mare de provizii, bucăți de chirpic, posibil și de vatră, fragmente din 3 amfore, oase de animale mijlocii și de pește.

Sînt și gropi mici și mijlocii cu un conținut modest (Ex. 8/82).

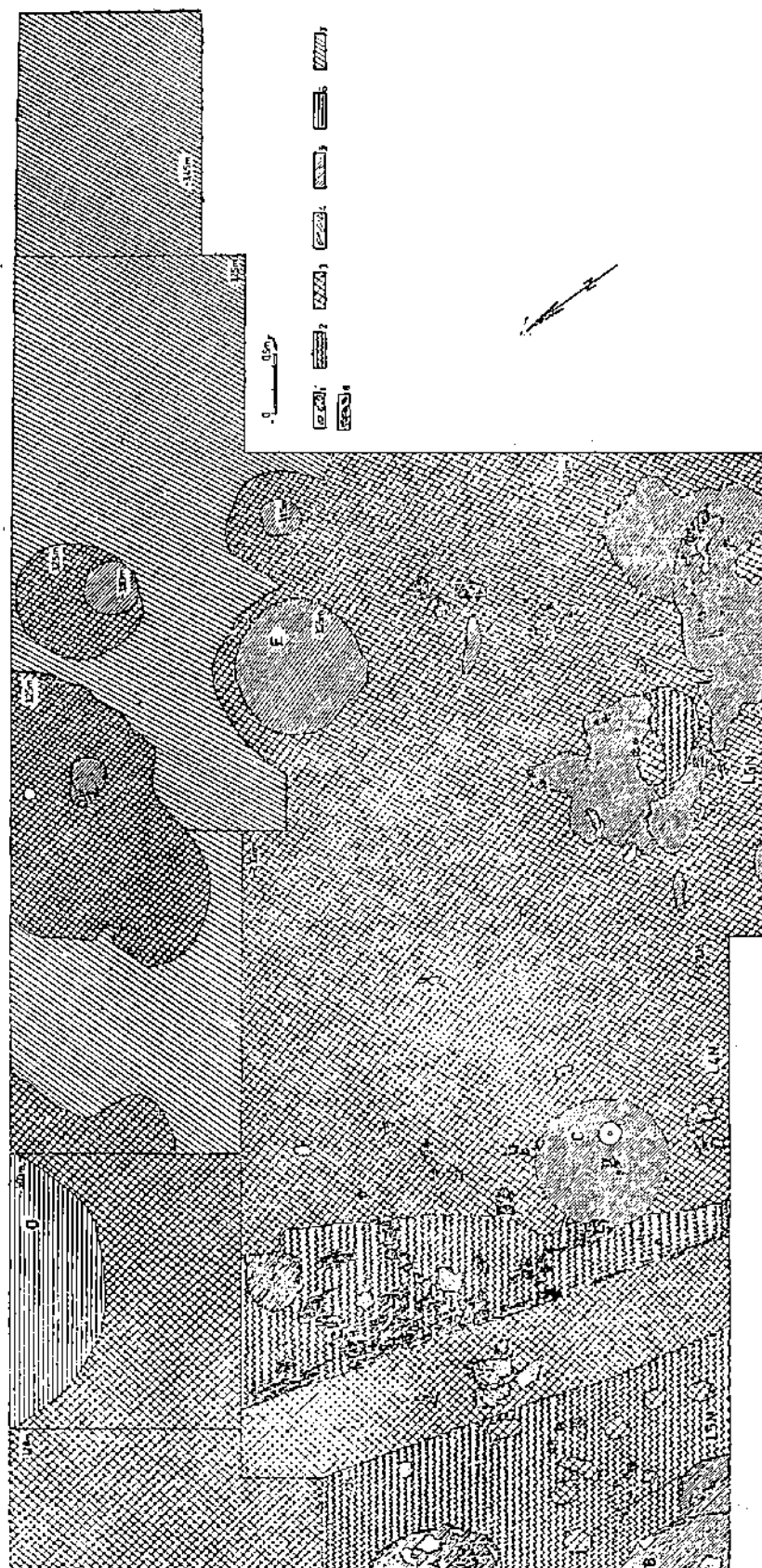

Fig. C. Părți de complexe geto-dacice cercetate în zona nord-vestică a Casetei IV.

1 — piatră ; 2 — potolă, locuinței ; 3 — argilă ; 4 — ceramică ; 5 — gropi ; 6 — fund groapă ; 7 — palisadă ; 8 — lemn carbonizat.

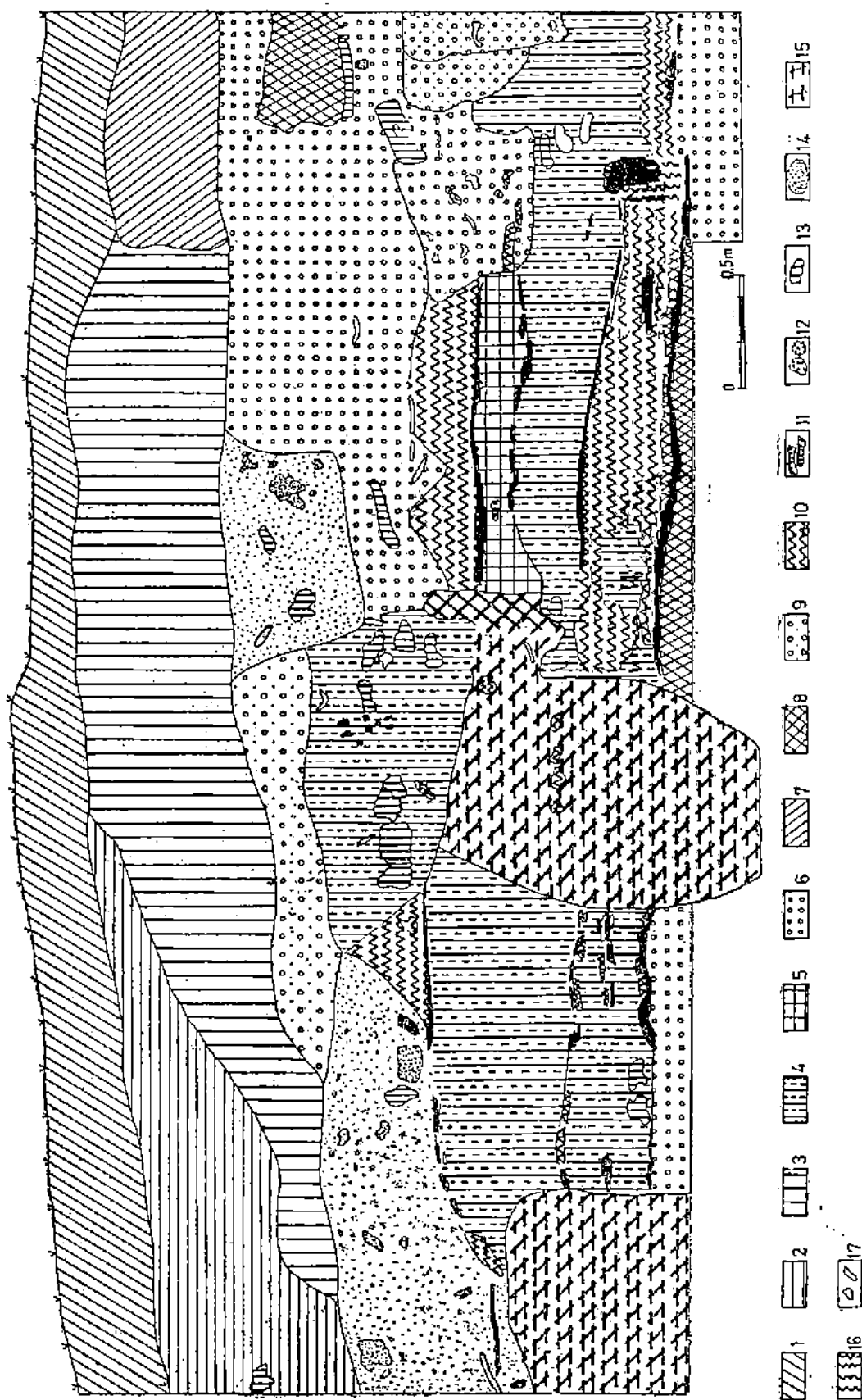

Fig. D. Segment din profilul malului vestic al Casei IV.

1 - sol vegetal ; 2 - pământ deranjat ; 3 - pământ galben amestecat cu pietricele de mortar ; 4 - pământ galben cenușu pigmentat ; 5 - pământ galben cenușu ; 6 - pământ cenușu fără urme arheologice ; 7 - pământ negru ; 8 - pământ galben ; 9 - pământ cenușu cu urme de mortar ; 10 - chirpici ; 11 - chirpici ; 12 - cărbune ; 13 - pietre ; 14 - mortar ; 15 - gropi ; 16 - cenușă ; 17 - ceramică.

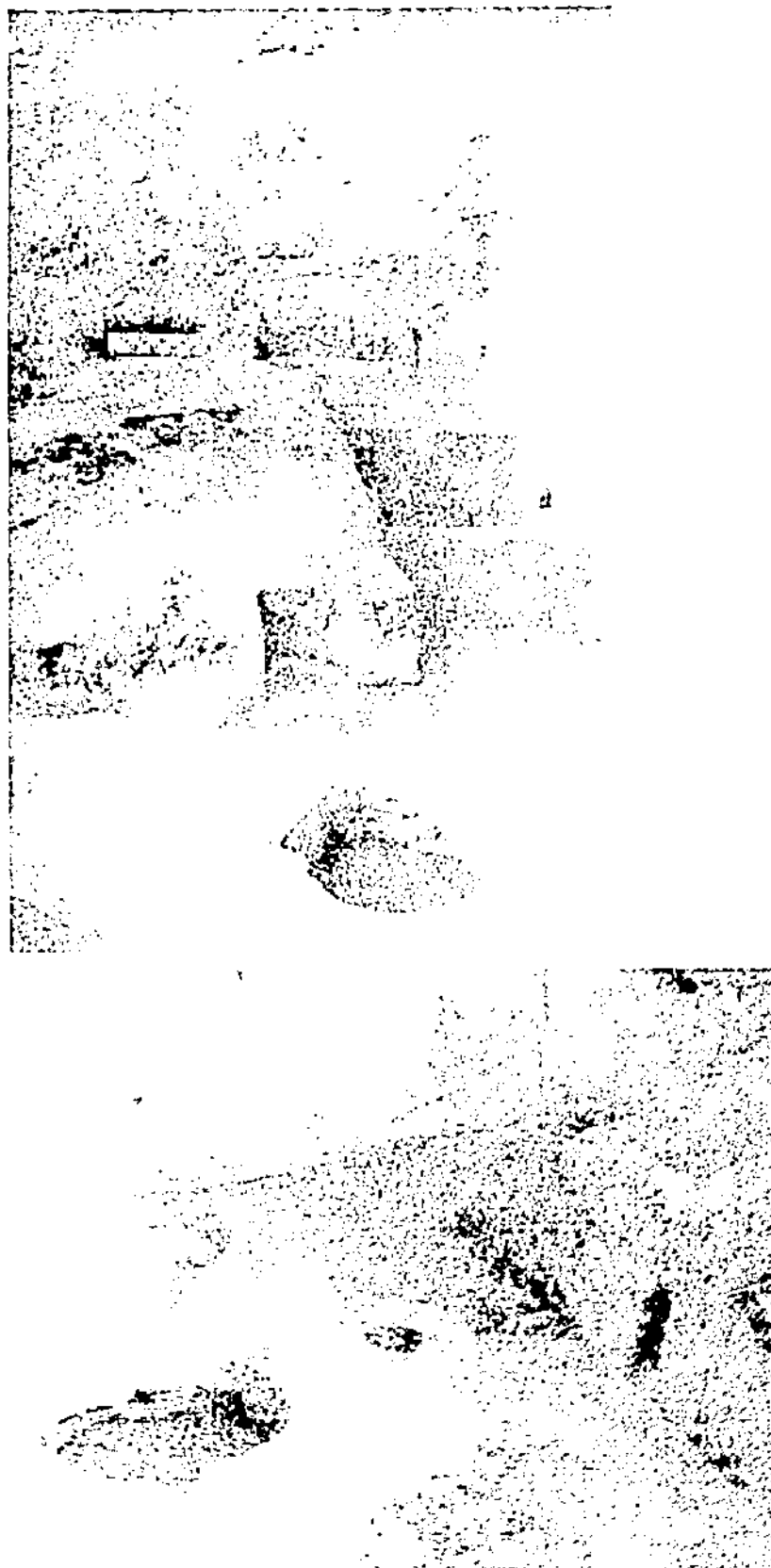

Fig. E. Casetă IV — segment din profilul malului vestic (1) și segment din profilul malului nordic și al palisadei

Dintre cele şapte gropi din nivelurile dacice cercetate în campania anului 1983, unele amintite la descoperirea locuinţelor, menţionăm *gropi* A, B şi G/1983. Gropile descrise sînt din locuinţe şi aparţin fiecare unui alt nivel dacic.

Gr. A/1983 porneşte din cel mai recent nivel dacic dintr-o locuinţă L₁N distrusă de primul nivel de locuire romană şi coboară sub nivelul locuinţei L₁N (vezi Profilul malului vestic). Groapa are o formă asemănătoare unui butoi (în max. 1,30 m; d. 0,60 m; d. max. 1,00). În *Gr. A/1983* au fost găsite: o amforă întreagă, lucrată din pastă alb gălbuie, cu gîtul larg, torţi bifide, corpul fusiform, fundul în formă de ghindă (în 0,80 m; d. umăr 0,20; d. max. gît 0,10 m) asemănătoare cu alt exemplar deja publicat; fragmente din alte patru amfore lucrate din pastă roşietică două cu torţi plate cu adîncitură mediană şi două cu torţi cilindrice. Ceramica dacică lucrată cu mîna este reprezentată prin două oale borcan întregi, o cătuie; fragmente din oale ornate cu briu alveolar şi cu decör incizat în formă de brăduţ. Ceramica lucrată la roată este ilustrată printr-un castron, două strecurători, o oală fragmentară. Din *Gr. A/1983* mai provin bucăţi de vatră, trei greutăţi de formă piramidală, trei pietre de ascuţit, o piatră de lustruit vase, o greutate de formă eliptică cu două găuri laterale, confecţionată dintr-un vas mare de provizii. Este groapa care a furnizat cele mai multe vase întregi şi întregibile.

Din *Gr. B/1983* situată la extremitatea sudică a locuinţei L₁N (vezi Profilul malului vestic) (0,70 × 0,40 × 0,50 m) au fost recoltate fragmente din trei amfore din pastă roşietică cu gîtul larg şi

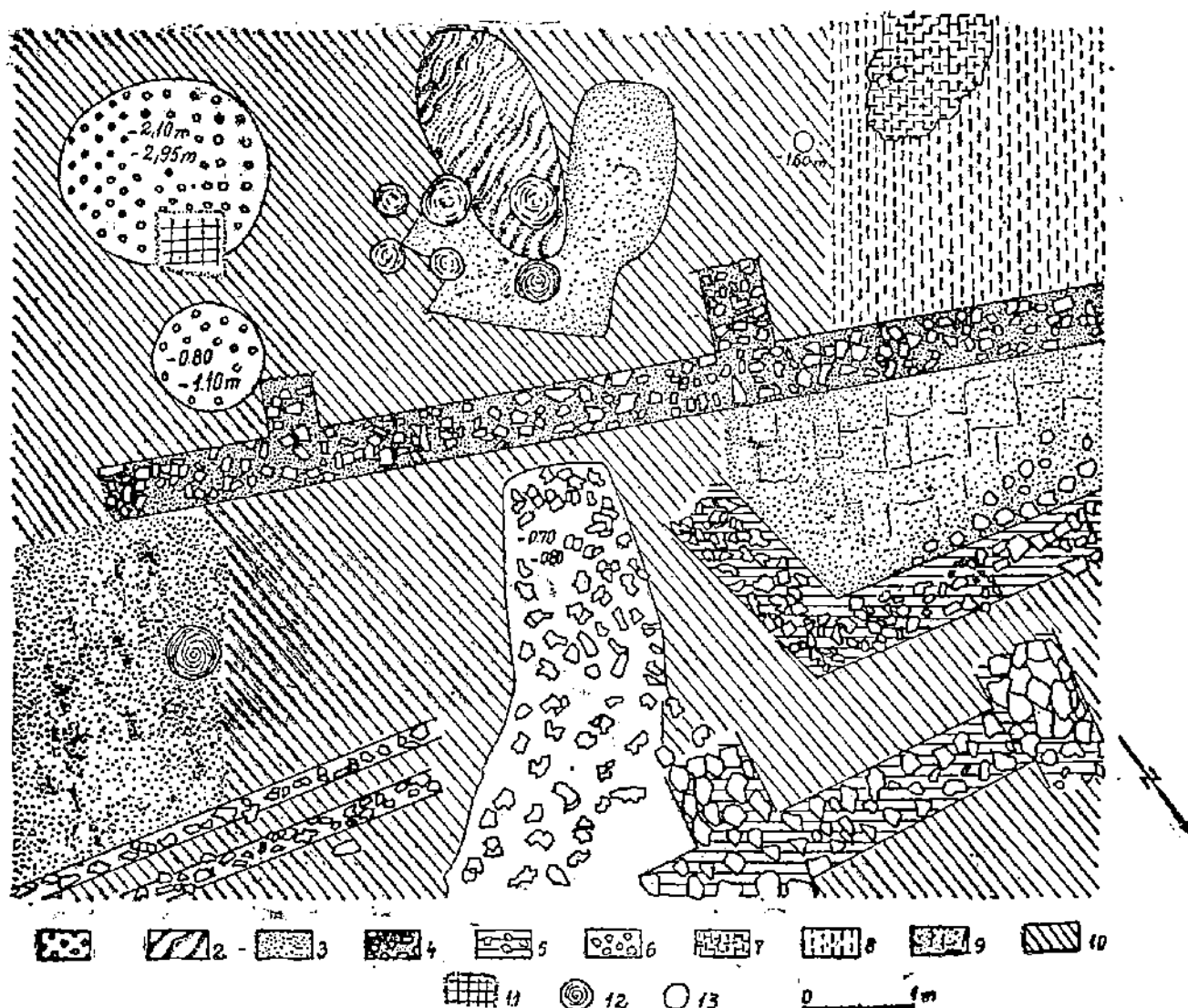

Fig. F. Planul Casetei I-a. 1 — groapă dacică; 2 — vatră; 3 — podca sanctuar; 4 — zid sec; 5 — zid cu mortar; 6 — pietre; 7 — figle mici; 8 — pavaaj de cărămizi; 9 — podca locuinţă dacică; 10 — argilă; 11 — groapă romană; 12 — amprente tamburi lemn; 13 — groapă par.

Fig. E. Caseta IV — segment din profilul malului vestic (1) și segment din profilul malului nordic și al palisadei (2).

Dintre cele șapte gropi din nivelurile dacice cercetate în campania anului 1983, unele amintite la descoperirea locuințelor, menționăm *gropile A, B și G/1983*. Gropile descrise sînt din locuințe și aparțin fiecărei unui alt nivel dacic.

Gr. A/1983 pornește din cel mai recent nivel dacic dintr-o locuință L₁N distrusă de primul nivel de locuire romană și coboară sub nivelul locuinței L₁N (vezi Profilul malului vestic). Groapa are o formă asemănătoare unui butoi (în max. 1,30 m ; d. 0,60 m ; d. max. 1,00). În *Gr. A/1983* au fost găsite : o amforă întreagă, lucrată din pastă alb gălbuie, cu gîtul larg, torți bifide, corpul fusiform, fundul în formă de ghindă (în 0,80 m ; d. umăr 0,20 ; d. max. gît 0,10 m) asemănătoare cu alt exemplar deja publicat ; fragmente din alte patru amfore lucrate din pastă roșietică două cu torți plate cu adîncitură mediană și două cu torți cilindrice. Ceramica dacică lucrată cu mina este reprezentată prin două oale borcan întregi, o căluie ; fragmente din oale ornate cu briu alveolar și cu decor incizat în formă de brăduș. Ceramica lucrată la roată este ilustrată printr-un castron, două strecurători, o oală fragmentară. Din *Gr. A/1983* mai provin bucăți de vatră, trei greutatea de formă piramidală, trei pietre de ascuțit, o piatră de lustruit vase, o greutate de formă eliptică cu două găuri laterale, confecționată dintr-un vas mare de provizii. Este groapa care a furnizat cele mai multe vase întregi și întregibile.

Din *Gr. B/1983* situată la extremitatea sudică a locuinței L₁N (vezi Profilul malului vestic) (0,70×0,40×0,50 m) au fost recoltate fragmente din trei amfore din pastă roșietică cu gîtul larg și

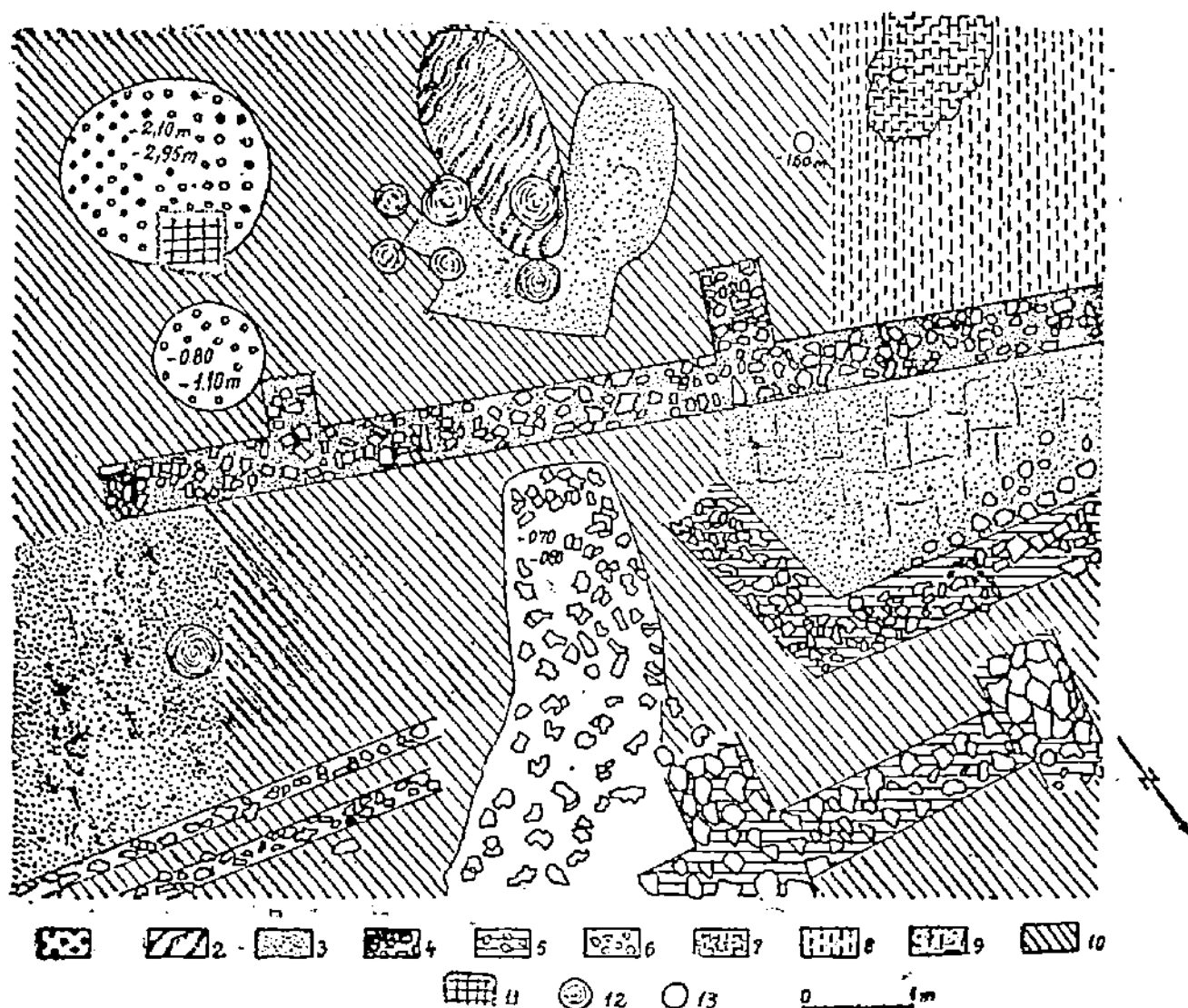

Fig. F. Planul Casetei 1-a. 1 — groapă dacică ; 2 — vatră ; 3 — poala sanctuar ; 4 — zid sec ; 5 — zid cu mortar ; 6 — pietre ; 7 — șigle mici ; 8 — pavaj de cărămizi ; 9 — poala locuință dacică ; 10 — argilă ; 11 — groapă romană ; 12 — amprente tamburi lemn ; 13 — groapă par.

marginea profilată; jumătate de rișniță din rocă sedimentară, un fragment de ceramică cenușie, un gît de balsamarium și unul de sticlă de culoare violet.

Prin *groapa G/1983* din cel mai timpuriu nivel dacic nivelul depunerilor de pe înălțimea Tiri-gina a atins 5,00 m. Gr. G are o formă asemănătoare unei pilni întoarse cu dimensiunile $1,10 \times 1,90 \times 2,20$ m. Conținutul: o amforă fragmentară de mari dimensiuni din pastă albicioasă, cu gîtul larg și torți bifide care s-a dovedit a fi întregibilă; fragmente de țigle grecești, fragmente de oale borcan cu creștături pe marginea retezată și butoni cilindrici; o cățuie fragmentară; fragmente dintr-o fructieră lucrată din pastă roșietică acoperită cu angobă albă peste care sînt pictate cu vopsea roșie două briuri în zigzag (marginea cupei și o parte din suport), o fusaiolă plată, lenticulară; un vâscior cilindric; două greutateți tronconice; fragmente de creuzete vitrificate, cu urme de argint, o pastilă de argint; bucăți de tablă de fier în stare proastă de conservare; un mic pumnal; segmente de garnituri pentru scut (?) de bronz cu profilul în formă de U; pietre, oase de animale mici și mijlocii și foarte multe oase de pește.

La 5,00 m a fost găsită o posibilă monedă în stare foarte proastă de conservare dintr-un aliaj de argint și aramă⁴.

Destinația. Luînd în considerare doar conținutul gropilor, stabilirea destinației lor este dificilă. Gropile de mari dimensiuni, atît cele în formă de pilnie întoarse cît și cele cilindrice sînt săpate îngrijit, au urmele fătuilei și mai ales a unor arderi intenționate prin care se forma o crustă protectoare împotriva umezelii solului și parțial a rozătoarelor. Informații ale istoricilor antici⁵ privind obiceiul păstrării grînelor în gropi la traci și la vechii germani pot constitui temeiul unei interpretări similare și pentru o categorie de gropi descoperite în așezările dacice. Destinația inițială de gropi pentru *provizii*, pentru care s-au putut invoca texte antice este confirmată de săpăturile arheologice⁶. Cereale carbonizate au fost găsite și în cuprinsul unor gropi din cetățuia de la Barboși. Gropile erau de asemeni mai puțin expuse incendiilor care, dată fiind densitatea locuințelor și materialele din care erau construite erau probabil frecvente. Degradarea gropilor de provizii după cîțiva ani de folosire conducea la schimbarea destinației devenind ceea ce numim *gropi pentru resturi menajere*. Conținutul gropilor este de o mare diversitate și nu totdeauna obiectele descoperite în ele sînt degradate, inutile, adică justifică aruncarea lor. În inventarul unor gropi au fost găsite monede, creuzete, piese metalice, vase întregi locale și de import, care, dacă nu admitem c-au fost aruncate întimplător „din greșală” urmează să acceptăm că ele au avut și rosturi care nu le putem explica în întregime. Sînt gropi care reunes funcția *gropilor de vatră*, prin cantitatea de cenușă, oase cu cea a gropilor în care erau aruncate rămășițele vetrelor cum au fost găsite în așezări dacice și daco-carpice⁷. Un cult al focului „sfînțenia” acestui mic Soare, fiind izvorul probabilei interdicții de aruncare a rămășițelor de vetre. Gropi cu destinație strict și clar cultu-ală nu au fost găsite pînă acum.

Istoricul și arheologul I. H. Crișan, remarcînd extrema raritate a cuptoarelor de ceramică în raport cu abundența ceramicii a avansat ipoteza că unele gropi au putut suplini cuptoarele⁸.

Cantitatea mare de ceramică de culoare închisă descoperită la Barboși și raritatea celei obținute prin ardere oxidantă, grosimea crustei de arsură a unor gropi ne determină să sprijinim ipoteza existenței unor *gropi pentru ars ceramica*. Principalele ateliere de olărie de la Barboși vor fi fost desigur în luncă, la sud de cetățuie.

d. *Sanctuarul*. (Autori: N. Gostar, S. Sanie, I. T. Dragomir, Ș. Sanie). Între cele mai importante rezultate din campania arheologică a anului 1963 s-a înscris descoperirea unui sanctuar.

Pe latura de sud a Casetei I, la adîncimea de 1,80 m, un complex din nivelul dacic prezenta cîteva elemente neîntîlnite pînă la acea dată. Pe suprafața unei podele de lut ars de culoare roșietică au fost observate șase pete galbene circulare. Prezența lor era o dovadă că pe locurile respective s-au aflat 6 tamburi de lemn (baze de coloane). După incendierea complexului în care se aflau, în gropile săpate pentru fixarea tamburilor a intrat pămîntul galben al nivelului.

Cele 6 amprente de stilpi formează două mici aliniamente orientate pe direcția nord-vest—sud-est. Cele de pe latura sudică au dimensiunile: de 0,50, 0,40 și 0,35 m cu o distanță între ele de 0,30 m respectiv 0,15 m iar cele de pe latura nordică, ceva mai mici între 0,30—0,26 m și situate la distanța de 0,60 m și respectiv 0,20 m una de alta. Tamburii se află într-o oarecare aliniere. Pe fățuiala din apropierea tamburilor au fost găsiți cărbuni de lemn. Chirpicul masiv din partea de nord provenea de la nivelarea romană. Tot din cel mai vechi nivel roman coborau trei gropi de par cu diametrul de 8 cm. În nivelul dacic sînt două gropi rotunde cu diametrul de 12 cm și alta pătrată (Pl. G.). Pe supra-

⁴ Pînă la redactarea lucrării s-a stabilit cu certitudine doar că nu este monedă dacică.

⁵ Tacitus, *De origine et situ Germanorum*, XVI, 3; Plinius, *Naturalis historia*, VIII, 30, 306.

⁶ Observații interesante privind amenajarea acestor gropi sînt expuse de I. Glodariu, în M. Macrea, I. Glodariu, *Așezarea dacică de la Arpașu de Sus*, București, 1976, p. 36—37.

⁷ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 25—27; S. Sanie, Ș. Sanie, *Cercetările arheologice de la Dumbrava (com. Ciurea, jud. Iași)*, în *Cercet. Ist.*, IV, 1973, p. 69.

⁸ I. H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1976, p. 82—83; cf. și S. Sanie, Ș. Sanie, *op. cit.*, p. 90: „...nu a fost găsit încă nici un cuptor de ars oale ci doar o groapă în care au fost arse oale lucrate cu mină”.

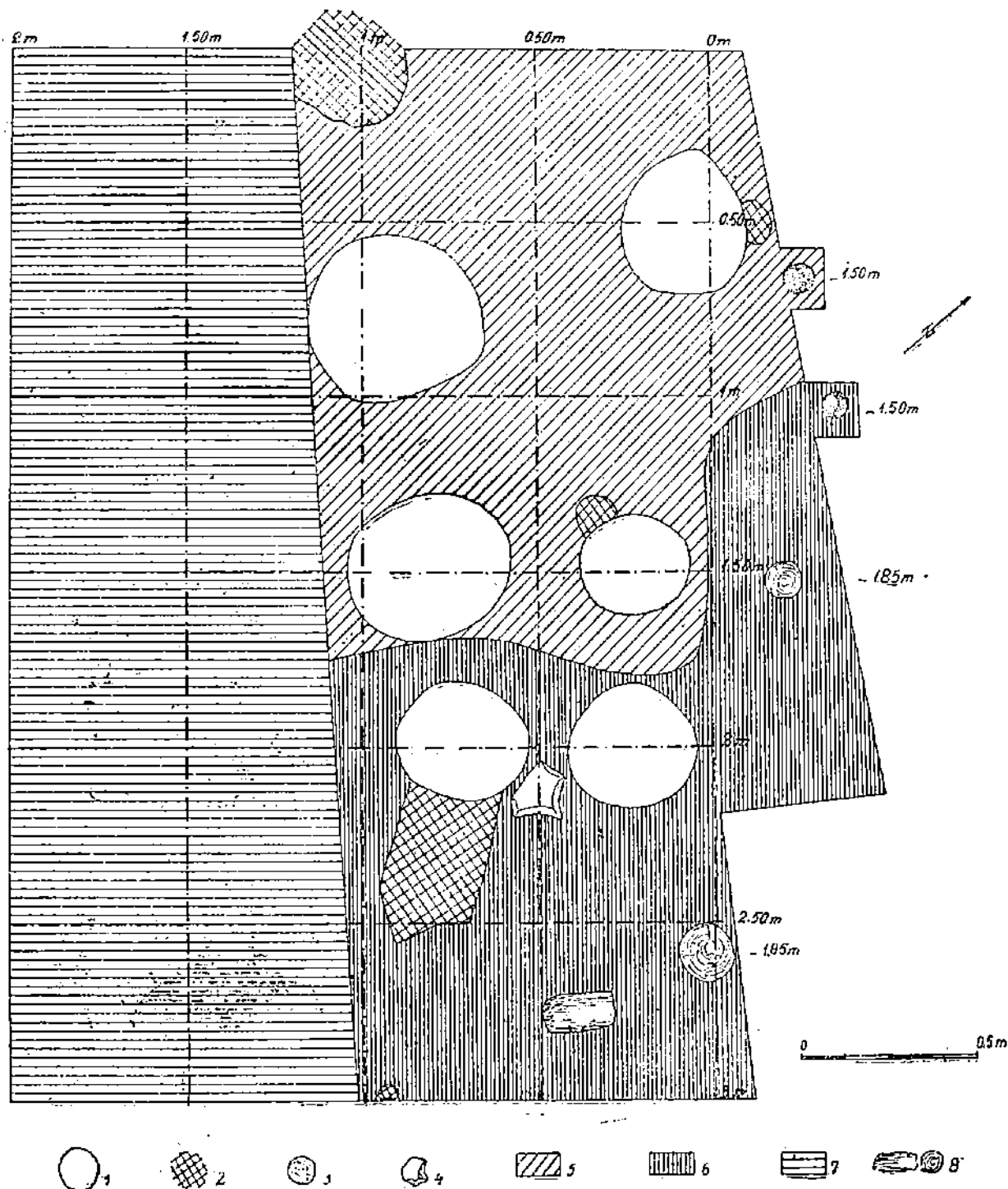

Fig. G. Sanctuarul din Caseta I-a. 1 — amprente tamburi lemn ; 2 — cărbune de lemn ; 3 — gropi de pari din nivel roman ; 4 — piatră de stîncă ; 5 — pomostea ; 6 — lut bătut și ars ; 7 — sol cu depuneri arheologice ; 8 — birnă și urme de birnă

fața citorva amprente de tamburi a fost găsită cenușă. Groapa tamburului ultim de pe linia nordică are adâncimea de 0,05 m și locul tamburului este clar imprimat în lut.

Întregul grup de tamburi pare să fi fost ridicat cu aproximativ 0,10 m față de restul locuințelor. În apropierea zidului din nivelul de la adâncimea de 1,80 m (D₂) apare chirpic cu urme de nuiel și de pleavă, fragmente de amfore din sec. I î.e.n. și din vase dacice. Sub chirpic la adâncimea de 2,10 m apare o parte din podeaua și vatra unei locuințe dacice și urmele a două birne cu diametrul de 0,16 m. În colțul nord-vestic, la adâncimea de 1,80 m poate fi observat un strat de chirpic ars cu grosimea de 10 cm sub care apare un strat de pământ negru ars și unul de pământ galben amestecat cu cenușă, toate indicind puternicul incendiu.

Între zidurile A și B (vezi Planul) nivelul dacic a fost surprins la -1,70 m printr-un strat de chirpic gros de 0,30—0,40 cm și apoi la adâncimea de 2,10 m podeaua locuinței dacice de culoare roșie-cenușie.

Pe latura de est nivelul dacic începe la adâncimea de 1,60 m printr-un strat de chirpic gros de 0,30 m, care suprapune podeaua de lut, ajuns la culoare roșie. În această zonă a fost găsită amprenta unui tambur cu diametrul de 0,40 m adâncimea gropii fiind de 0,10 m.

În colțul sud-estic a fost explorată groapa C/63 al cărei conținut a fost amintit cu prilejul prezentării gropilor. O parte din suprafața ei este intersectată de o groapă de formă rectangulară din nivelurile romane.

Descoperirea sanctuarului a fost menționată succint într-un raport colectiv asupra descoperirilor de la Barboși⁹ și fără o descriere amplă și o ilustrare în lucrarea profesorului N. Gostar asupra unor cetăți dacice moldave¹⁰.

Lipsa totală a pietrei ar fi putut crea incertitudini asupra destinației complexului mai ales că la multe vetre și cuptoare găsite în locuințele din cetățuia dacică au fost găsite pietre de riu și concrețiuni calcaroase de dimensiuni mijlocii (unele peste 30 cm).

Faptul că și la cele mai multe sanctuare de piatră doar baza (tamburul) era de piatră iar coloana propriu zisă de lemn amplifică verosimilitatea atribuirii. Destinația de sanctuar al complexului a fost de altfel imediat omologată¹¹ fără a cunoaște vreo contestare.

La Pecica a fost găsit de asemeni un sanctuar cu tamburi de lemn însă de formă circulară¹², au urmat descoperirile de la Dolincan-Hotin¹³ și Brad¹⁴ astfel că sanctuarul de la Barboși n-a rămas izolat între descoperirile de acest tip cunoscute în lumea dacică.

Fără a surprinde toate gropile stilpilor care susțineau acoperișul, date fiind dimensiunile restrinse ale complexului, doar interdicția presupusă pentru sanctuarele unor divinități urano-solare ar fi împiedicat acoperirea sa. Problema acoperirii sanctuarelor ca și relațiile între locul, forma sanctuarelor și atributele zeilor venerați rămâne încă nerezolvată¹⁵.

Faptul că se afla în interiorul cetății, ca o „capelă”, un fel de *sacellum*, dimensiunile modeste, plasarea într-o zonă cu complexe nediferențiate de restul suprafețelor cetății, cu locuințe și gropi ne determină să considerăm că era doar unul din lăcașurile de cult ale dacilor din așezarea de la Barboși.

Sanctuarul posibil să fi existat pe latura nordică și vestică a înălțimii Tirighina sau în afara cetății, dar mormintele romane, terasări ulterioare, numeroase și profunde, fac puțin probabilă descoperirea lui.

În cursul cercetărilor arheologice din anul 1982 în Caseta IV situată la est într-o locuință a fost găsită o figurină antropomorfă prima descoperită la Barboși și în același timp prima într-o așezare în care este cunoscut un sanctuar¹⁶.

6. *Locuirea dacică în afara cetății.* Cetățuia de pe promontoriul Tirighinei constituia o acropolă pentru așezarea dacică de la Barboși. Extinderea spre sud-vest a orașului Galați, Cătușa și Barboșii sînt deja înglobate în municipiul dunărean, calea ferată, locuințele, atelierele C.F.R.-ului, stații și instalații ale Combinatului Siderurgic lasă destul de puține spații pentru explorarea așezării dacice.

Descoperirea tezaurului cu cei 517 denari romani republicani și imperiali într-o zonă din preajma vărsării Siretului în Dunăre nu putea constitui un jalon sigur pentru stabilirea limitelor sud-estice ale așezării geto-dacice date fiind numărul mare de tezaure monetare găsite în afara perimetrului așe-

⁹ N. Gostar, I.T. Dragomir, S. Sanie, Ș. Sanie, *Castellum și castrul roman de la Barboși în Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie, decembrie 1964*, I, București 1971, p. 418, foto p. 424, fig. 2.

¹⁰ N. Gostar, *Cetăți dacice din Moldova*, București, 1969, p. 33.

¹¹ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 212.

¹² I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 98 și urm.

¹³ G. I. Smirnova, *Sanctuarul de lângă satul Dolincan din regiunea Nistrului mijlociu, SCIVA*, 27, 3, 1976, p. 309—312.

¹⁴ V. Ursachi, *Sanctuarul din cetatea dacică de la Brad, com. Negri, jud. Bacău*, în *MemAntiq.*, XII—XIV, 1986, p. 102—104.

¹⁵ I. H. Crișan, *Burebista și epoca sa*, București, 1975, p. 387 și urm.

¹⁶ În prezent au mai fost descoperite figurine la Brad unde sînt cunoscute și două sanctuare.

zărilor. Profesorul Gheorghe Ștefan considera că așezarea getică care a precedat acel, presupus deocamdată, emporion greco-get s-ar fi aflat la sud de promontoriul Tirighinei¹⁷.

Cu prilejul publicării primelor dovezi de locuire dacică în mediul roman s-a menționat că materiale dacice au fost găsite, în cantități diferite, în toate complexele cercetate. Pentru unele zone urma să se stabilească cu precizie ce aparținca unui nivel dacic anterior și fusese antrenat cu prilejul amenajării construcțiilor din nivelurile romane și ce reprezintă „locuire dacică în epocă romană”¹⁸.

Între suprafețele explorate un loc deosebit îl ocupă acele săpături care au depășit adâncimile la care în mod obișnuit apare nivelul dacic.

1. *Secțiunea I-a Zid* — 1970 de 8,00 × 3,00 m, a fost săpată către piciorul pantei sudice a promontoriului, în curtea locuitorului Alexandru Trandafir. Cercetările au dus la descoperirea unui zid lucrat în tehnica „opus incertum” pe o distanță de 4,00 m având înălțimea de 1,95 m și lățimea de 0,85 m. Fundațiile zidului coborau la adâncimea de 3,50 m. Din S I Zid au fost recoltate țigle (una cu ștampila LEG V MAC), cărămizi, ceramică, amfore, ceramică dacică lucrată cu mina și la roată.

Ceramica dacică a apărut pe tot parcursul cercetării dar la temelia zidului s-a constatat stratul de arsură și ceramică dacică, indiciu că zidul suprapune unul din nivelurile dacice. Situată între conducta de alimentare cu apă de la Siret a Combinatului și casa locuitorului Al. Trandafir, secțiunea n-a putut fi lărgită în nici o direcție pentru a putea obține o suprafață mai mare în vederea cercetării complexului dacic suprapus.

2. La vest de *castellum* a fost cercetată necropola romană de la începutul secolului II e. n., anterioară construirii castrului, castrul, locuirea civilă și necropola tirzie din limitele și mai rar din fostul perimetru al castrului.

Despre locuirea dacică în epoca romană, am mai scris¹⁹ iar ceramica descoperită a fost comparată cu cea dacică „clasică”²⁰. În sectoarele care au coborât sub — 1,80 m sînt doar cele cu morminte tumulare dar în cele mai multe zone n-au fost atinse încă nivelurile cele mai vechi.

3. Într-o secțiune de 10 × 1,50 m, S II — 1970 deschisă în grădina locuitoarei Sorica Marcu pentru a delimita latura sud-vestică a necropolei, au fost găsite alături materiale romane și dacice lucrate la roată și cu mina inclusiv cătui aflate în nivelul roman la adâncimea de 1,15 m.

Aceeași zonă a fost cercetată prin S III — 1970 de 10 × 1,50 m la extremitatea vestică a grădinii Soricăi Marcu și casa lui I. Fotachi pe latura sudică a castrului (casa lui Fotachi este pe linia zidului vestic al castrului) la piciorul pantei, precum și prin S II-A și S II-B. Ceramica dacică apare în majoritatea complexelor dar nivelurile romane coboară pînă la adâncimea de 3,00 m cu temelile care au fost păstrate și consolidate.

4. În cursul campaniilor arheologice din anii 1979—1980 desfășurate la sud de *castellum*, în curtea depozitului ISAF, a fost posibilă explorarea unei suprafețe mai întinse. Săpăturile începute printr-o secțiune de 18,00 × 2,00 m și continuate printr-o casetă de 9,00 × 9,00 m, au dus la descoperirea unor ziduri și fundații ale unor edificii din așezarea civilă.

Zidurile apar la adâncimea de 1,45 m de la nivelul actual de călcare coboară pe mari porțiuni pînă la 3,35 m, adâncime de la care începe fundația din pietre de dimensiuni mici și mijlocii de la 0,10 m la 0,25 m. De la 4,05 m încep nivelurile dacice. Sub adâncimea zidului și fundației apare *stratul de culoare neagră cu materiale dacice*, nivelul dacic în porțiunea care a putut fi explorat nu poartă urmele puterului incendiu ca pe cetățuie. În același timp ceramica descoperită este caracteristică secolelor II î.e.n. — I e.n. indicînd o locuire contemporană cu cea de pe cetățuie.

Dacă existența nivelului dacic este foarte clară, sigură, explorarea sa sistematică sub adâncimea de 4,25 m s-a dovedit a fi imposibilă în situația nivelului Siretului a cărui albie pare să se fi înălțat mult, ca și din cauza pînzilor de apă.

Fără a contesta posibilitatea descoperirii aceluia emporium geto-grec care s-ar afla la picioarele colinei unde se întinde astăzi calea ferată²¹ trebuie menționat că cercetările desfășurate în ultimii ani n-au confirmat încă acea ipoteză²². În prezent relativ micul promontoriu cu fortificațiile sale se constituie într-o acropolă a unei așezări destul de întinse.

Materiale arheologice recoltate

- A. Ceramica. a) Ceramica dacică lucrată cu mina; b) ceramica dacică lucrată la roată; c) obiecte și unelte de lut.
- B. Piese de metal. a) Unelte; b) arme; c) podoabe.
- C. Tezaure și monede izolate; D. Importuri elenistice și romane.

¹⁷ Gh. Ștefan, *Nouvelles découvertes dans le „Castellum” romain de Barboși (près de Galați)*, în *Dacia*, V—VI, 1938, p. 341.

¹⁸ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei*, I, Iași, 1981, p. 91 și urm.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 93—94.

²¹ Suprafața explorată în acea zonă a fost totuși foarte restrînsă.

²² Excepție face, așa cum s-a amintit, fibula fragmentară care ar putea fi eventual și de tip Glasinac. Cf. S. Sanie, *Cetățuia geto-dacică de la Barboși (I)*, în *ArchMold*, XI, 1987, p. 105.

A. *Ceramica*. Cuantumul ceramicii în ansamblul descoperirilor din orice așezare sau cetate geto-dacică, multiplele domenii pentru care oferă date importante (aspecte tehnice, gust artistic, nivel de trai, originalitate și influențe etc.) explică locul însemnat care-l ocupă în contextul oricăror lucrări asupra lumii geto-dacice inclusiv în perioada ei „clasică”.

Distrugerea cetății dacice de către romani urmată de nivelarea întregului promontoriu pe care a fost amenajat *castellum*-ul, gropile din nivelurile romane au contribuit la deranjarea multor complexe de locuire și la fragmentarea materialului ceramic. Spre deosebire de celelalte cetăți și așezări dacice din Moldova, la Barboși materialul dacic întreg și întregibil este mai restrins numeric dar fragmentele, ilustrează convingător existența aceleiași varietăți a ceramicii în secolele II î.e.n. — I e.n.

Publicarea exhaustivă a materialelor ceramice rămâne un deziderat și pentru perioada previzibilă, dispunem și de puține complexe cu întreaga ceramică restaurată, avem rare situații pentru care pot fi întocmite statistici ale frecvenței formelor de vase. Rămân totuși destule aspecte esențiale, pentru cunoașterea cărora există o valoroasă bază documentară de analiză.

Diferențierea ceramicii geto-dacice după *modul de confecționare* (cu mîna sau la roată) continuă să fie obișnuită la publicarea acestei categorii de materiale.

Împărțirile posibile în funcție de destinație: *ceramica de uz casnic* (vase pentru pregătirea și servirea mâncării, vase pentru păstratul băuturilor, al proviziilor etc.); *ceramica decorativă*; *funerară*, de cult sînt neuzitate în literatura noastră arheologică.

Dacă separarea ceramicii care contribuie la înfrumusețarea ambianței locuințelor ar fi mai lesnicioasă, se știe că unele vase de forma unor căni sau amfore, prin largă lor utilizare ca urne funerare au primit cu precădere această denumire. Cercetînd formele de vase descoperite într-o necropolă pot fi constatate frecvențe diferite a vaselor cu ofrande, strictețea ritualului, în limitele unor posibilități economice sensibile apropiate nu impunea deci depunerea aceluiași număr și acelorași forme de vase și ofrande. Pînă în prezent nu se cunosc în mediu dacic forme de vase descoperite numai în morminte, comparabile, de exemplu, ca destinație cu *lacrimaria* romane. Vasele de ofrandă din puțul de la Ciolănești din Deal (jud. Teleorman) de exemplu, cu toată relativa lor uniformitate prezintă totuși tipuri care au fost găsite în locuințe la Barboși, Poiana, Brad, Răcătău etc.

Dacă vasele tronconice cu toartă, ceștile opaiț erau în primul rînd „afumători” — cățui, întrebuințarea era prioritară nu exclusivă.

„Fructierele” (vasele cu suport) unele frumos ornamentate cu decor obținut prin lustruire sau pictate, au avut cu siguranță și o destinație culturală. Vasele pentru libații ilustrate pe reprezentări din Orient au această formă²³.

Din puzderia de vase miniaturale de forme foarte diferite considerate a fi jucării sau recipiente pentru produse farmaceutice unele vor fi avut și destinație culturală.

Rhytonul cu sigură întrebuințare culturală este puțin cunoscut, prin piese ceramice întregi. Erau probabil preferate *rhyta* din coarne ornamentate, accesibile celor mai puțin înstăriți și cele din metale prețioase.

În această situație se poate constata dificultatea renunțării la clasificarea cea mai uzitată cînd și pentru o categorie la care, aparent, separarea putea fi făcută fără probleme deosebite, recipientele nu au destinație unică, ci, cel mult, preferențială.

Cercetarea ceramicii geto-dacice dispune în momentul de față de două lucrări de bază datorate cercetătorilor I. H. Crișan²⁴ și E. Moscalu²⁵ și de numeroase note, rapoarte de săpături și studii.

Pentru secolele II î.e.n. — I e.n., vom apela doar la prima dintre cărți. Deși I. H. Crișan menționa încă din subtitlul lucrării sale „cu privire specială la Transilvania” el a utilizat pe larg descoperirile lui Radu și Ec. Vulpe de la Poiana (jud. Galați), cartea sa rămîne o lucrare temeinică care-și păstrează utilitatea.

Contribuțiile ulterioare din spațiul est-carpatic vin din publicarea unor importante descoperiri și sînt datorate lui A. Buzilă²⁶, V. Căpitanu²⁷, V. Ursachi²⁸, S. Sanie²⁹, Ș. Sanie, iar pentru celelalte provincii situate în spațiul getic din monografii sau studii datorate lui C. Preda³⁰, S. Dumitrașcu³¹, I. Glodariu³², M. Babeș³³, C. M. Tătulea³⁴, N. Conovici³⁵ ș.a.

²³ J. Teixidor, *The Pantheon of Palmyra*, Leiden, 1979, pl. XXX.

²⁴ I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică, Cu privire specială la Transilvania*, București, 1969.

²⁵ E. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, București, 1983.

²⁶ A. Buzilă, *Despre ceramica daco-getică lucrată cu mîna de la Bîlca Doamnei, Piatra Neamț*, în *MemAntiq.*, II, 1970, p. 237—250; idem, *Despre ceramica lucrată cu roata de la Bîlca Doamnei, Piatra Neamț*, în *MemAntiq.*, IV—V, 1972—1973, p. 93—114.

²⁷ V. Căpitanu, *op. cit.*

²⁸ V. Ursachi, *art. cit.*, în *Thraco-dacia*, VIII.

²⁹ S. Sanie, Ș. Sanie, *op. cit.*, p. 61—92.

³⁰ C. Preda, *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior*, București, 1986.

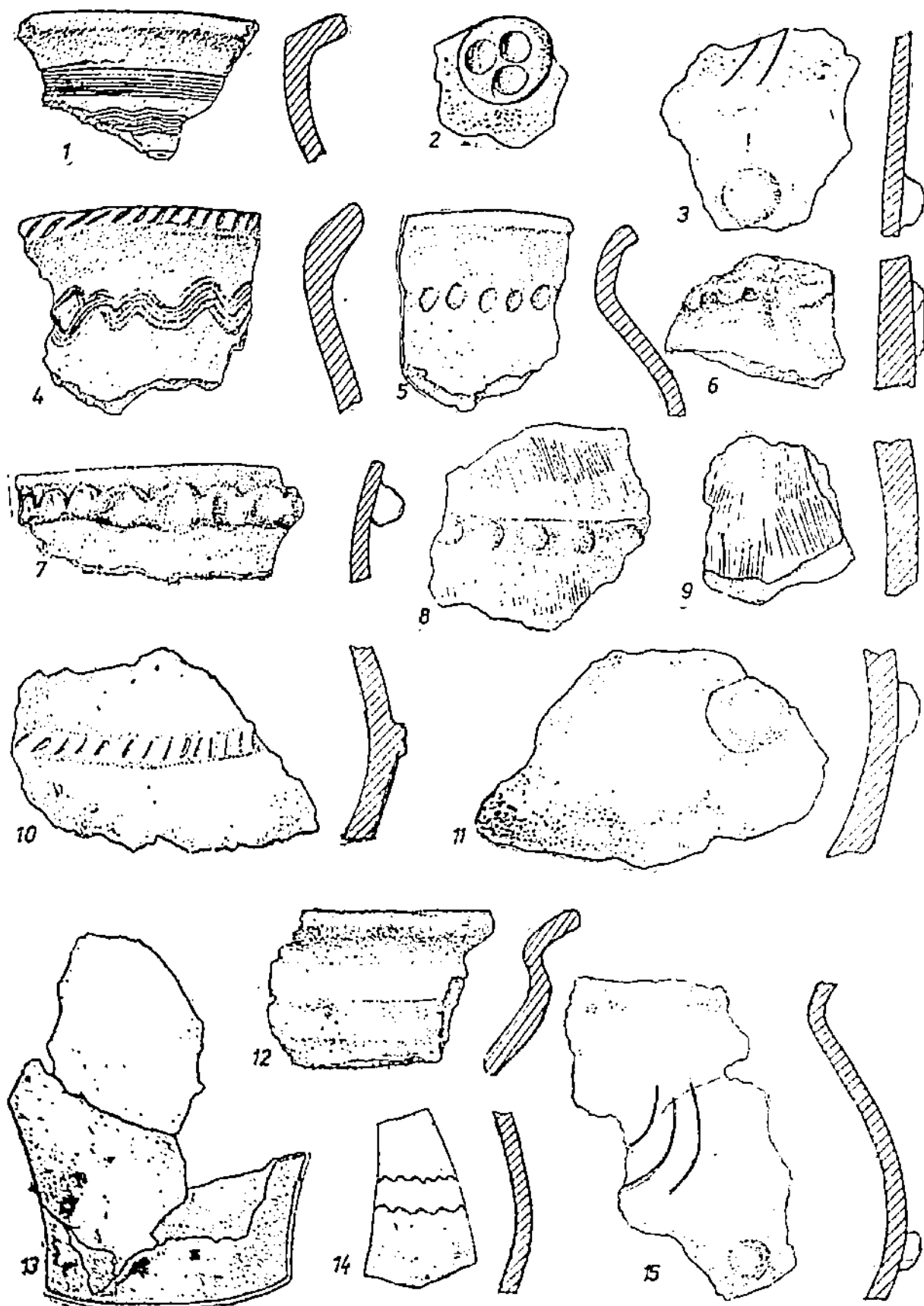
³¹ S. Dumitrașcu, *Utilitate și artă în ceramica geto-dacică din Crișana, Carpica*, 12, 1980, p. 45—53.

³² I. Glodariu, *Contribuții la cronologia ceramicii dacice în epoca Latène tîrzie*, în *Studii dacice*, Cluj-Napoca, 1981, p. 146—165.

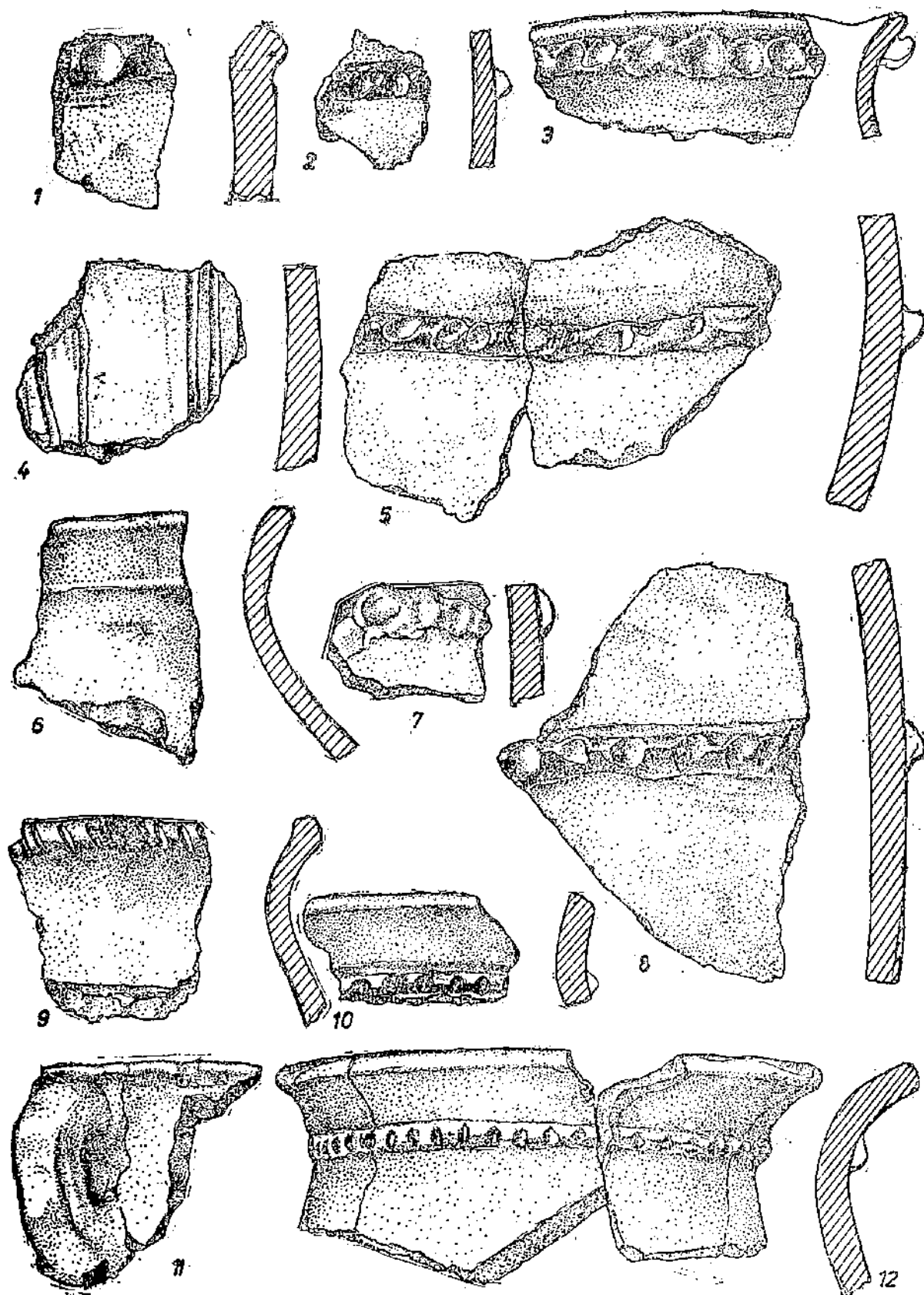
³³ M. Babeș, *Unele geto-dacice pentru modelarea ceramicii*, în *SCIVA*, 31, 1980, I, p. 23—31.

³⁴ C. M. Tătulea, *Așezarea geto-dacică fortificată de la Bîrdina, jud. Dolj. Considerații preliminare*, în *Thraco-dacia*, V, 1984, 1—2, p. 92—110.

³⁵ N. Conovici, *Cupele cu decor în relief de la Crădani și Copuzu*, în *SCIVA*, 29, 1978, 2, p. 165—184.

Pl. I. Ceramică lucrată cu mîna (1-13, 15) și la roată (14).

Pl. II. Ceramică lucrată cu mina.

Aşa cum s-a amintit împărţirile „clasice” ceramică lucrată „cu mina” şi „la roată” cu divizarea în categorii şi menţionarea degresantului rămâne cea mai frecventă şi va fi adoptată şi cu acest prilej.

În stadiul actual al cercetărilor, cu toată cantitatea imensă a materialului ceramic nu poate fi prezentat cel puţin un cuptor pentru ars ceramica ci doar menţiuni asupra unor posibile cuptoare necercetate sistematic.

Observaţiile asupra aspectului ceramicii indică utilizarea atât a arderii înăbuşite cit şi a celei oxidante sau a unei medii a celor două moduri de ardere. Concluziile nu sînt totdeauna convingătoare. Oricum, arderea ceramicii şi în gropi este pe deplin confirmată. Analizele moderne, chimice, fizice etc. a materialelor sau a degresanţilor sînt încă foarte rare.

Ca în toate lucrările despre ceramică vor fi menţionate *forma, decorul*, în măsura în care este posibil, aspecte cantitative.

Pasta. a) *Ceramica lucrată cu mina*, avînd la exterior o culoare care merge de la brun la cărămiziu cu diferite nuanţe, cu ardere în general incompletă este lucrată din pastă în compoziţia căreia mai apar: 1 — mică şi cioburi pisate; 2 — mică, micropundşuri şi cioburi pisate; 3 — cioburi pisate; 4 — calcar, micropundşuri şi cioburi; 5 — bucăţi de calcar. Cîteva vase şi obiecte (fusaiole) sînt lucrate cu mina dintr-o pastă de culoare neagră la exterior.

b) *Ceramica lucrată la roată* este confecţionată din pastă fină, bine arsă. Vasele lucrate la roată sînt cele mai multe de culoare cenuşie de diferite nuanţe şi din pastă de culoare cărămizie.

Formele. a) Între cele 38 părţi reprezentative de vase lucrate cu mina au putut fi sigur stabilite doar patru forme de recipiente: *oale borcan* (86,44 %); *căţui* (7,90 %), *fructiere* (2,63 %) şi *capace* (2,63 %) a căror frecvenţă ar putea eventual să oglindească o situaţie apropiată de realitate. Numărul fragmentelor atipice cercetate, valoroase mai ales sub raport statistic este de 819.

Dacă formele de vase sînt puţine, ornamentica lor prezintă aproape întreaga diversitate a ceramicii dacice.

Redactarea unor capitole ale lucrării paralel cu desfăşurarea săpăturilor au determinat întocmirea anuală a unor adăugiri. Cu prilejul prezentării ceramicii am păstrat aceste analize statistice pe loturi menţionînd şi principalele descoperiri ale ultimei campanii.

Ornamentele în relief sînt reprezentate prin: *briul de alveole* şi *butoni*. Briurile de alveole sau cele crestate au diverse dispuneri pe corpul vaselor: sub buză (Pl. I/7, II/3, 10, 12 VI/4); pe umerii (Pl. III/1) sau pe direcţia curburii lor maxime (Pl. VI/8; VIII/6). Decor de nervuri (Pl. V/8, VII/7).

Butonii apar izolaţi (Pl. I/11; III/6; V/3, 7 XXIII/8), în asociere cu ornamente incizate (Pl. I/3, 15; III/4) sau în relief (Pl. I/6; II/7; VI/5; 6 bis etc.), sau alături de ornamente incizate şi în relief (Pl. IV/6). În sfîrşit, butonii sînt ornaţi cu 1—3 alveole sau incizii (Pl. I/2; IV/6; V/2, 4 etc.).

Ornamente incizate care apar pe vasele borcan sînt şi ele numeroase: *striuri* simple (Pl. I/9; V/5) sau combinate cu briu de alveole (Pl. I/8) sau cu linii curbe (Pl. III/12); *benzi de linii orizontale* (Pl. I/1; IX/5 etc.); *benzi de linii în val* (Pl. I/4; VIII/8; IX/4); *linii curbe, verticale* sau *unghiulare* (Pl. I/3, 15; II/4; III/7, 12) şi *reticulare* (Pl. VII/3). Incizii în formă de creangă de brad (Pl. VIII/5). În sfîrşit, tot incizii sînt acele *crestături* pe buză care formează briuri (Pl. I/4; II/9; III/2, 5). Unele ornamente incizate apar combinate împreună cu cele în relief.

Poate fi semnalată şi o linie de alveole (Pl. I/5), săpată direct pe corpul vasului, nu pe briu, ornament frecvent pe ceramica din etapele anterioare celei de a doua epoci a fierului.

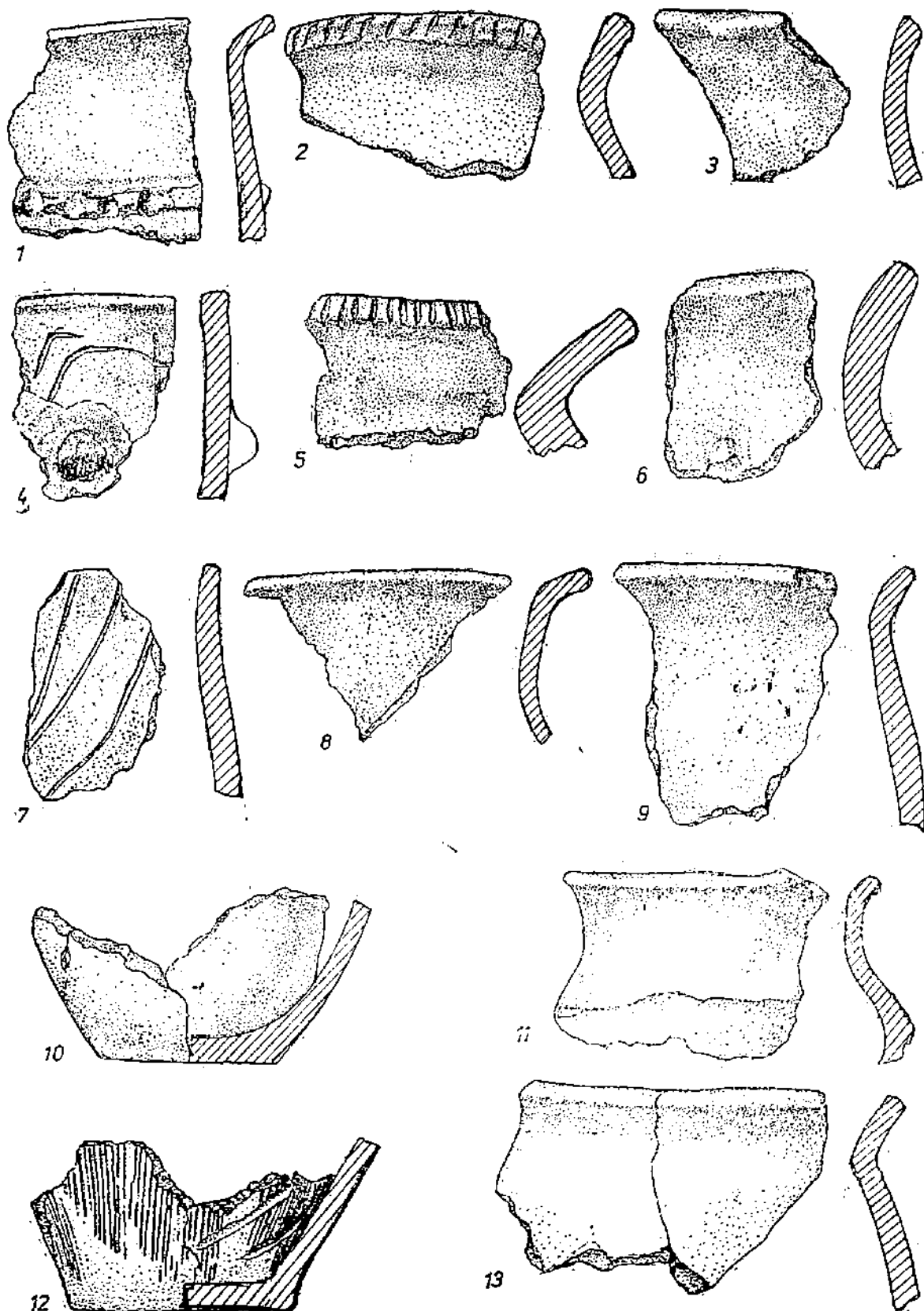
b) Între cele 69 de vase şi fragmente reprezentative lucrate la roată, formele ceramice sînt de o diversitate mai mare: *fructiere* (43,47 %); *străchini* (18,84 %); *oale* şi *chiupuri* (15,94 %); *căni* (8,69 %); *capace* (5,79 %); *căniţe* (4,34 %); *strecurători* (2,89 %).

Frecvenţa reală a formelor de vase putea fi diferită de procente constatate. Astfel, la fructiere în afara exemplarului întreg sînt 10 suporturi şi 20 fragmente de cupă. Pentru 3 fragmente nu poate fi total exclusă posibilitatea de a fi fost părţi ale unor străchini. De asemenea, pentru unele jumătăţi inferioare ale unor vase considerate a fi oale există şi posibilitatea ca ele să fi aparţinut unor căni, recipiente cu capacităţi variabile şi forme asemănătoare. Raportul statistic ar putea fi de asemenea modificat de fragmentele atipice.

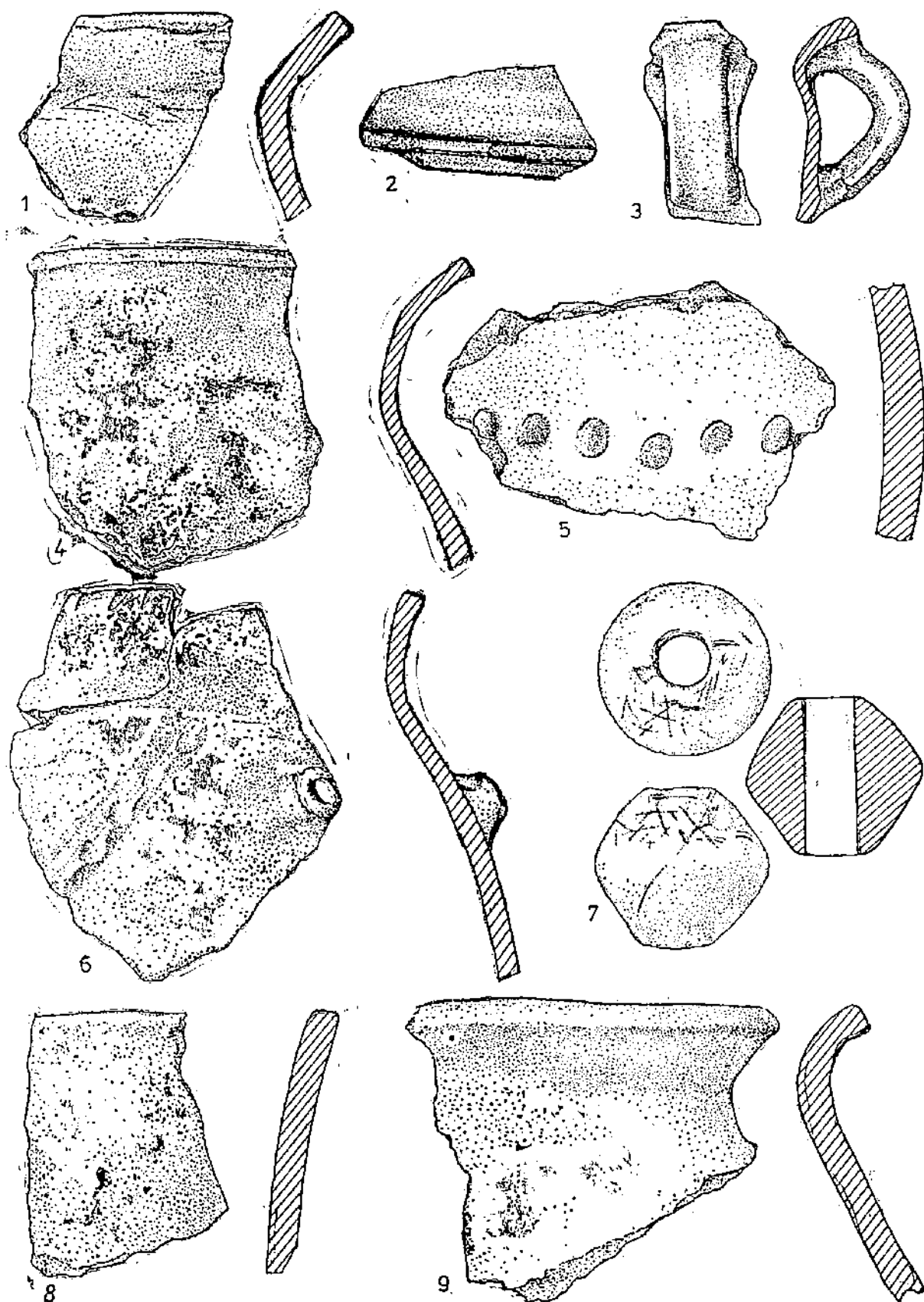
Fructierele prezintă în general caracteristicile cunoscute ale acestor vase în epoca clasică. Predomină tipul IV în clasificarea lui I.H. Crişan²⁶. Fructiere cu buzele răsfrinte, late unele faţetate cele mai multe păstrează orizontalitatea sau se termină oblic (Pl. XI/8; XIII/7; XIV/4; XV/3; XVIII/3). Cupele sînt tronconice dar şi cu carenă (Pl. XII/4; XIII/1; XIX/3). Suporturile se termină profilat şi sînt relativ scunde în raport cu înălţimea celor mai multe exemplare cunoscute în epoca clasică (Pl. VII/1, 2, 5; XII/1—3; XIV/8). Impresionantă rămîne varietatea decorului.

Străchinile lucrate mai ales din pastă cenuşie, după fragmentele de care dispunem sînt de tipul cu peretele arcuit spre interior (Pl. XVI/6; XX/14; XXI/1, 4), cu carenă la umăr; cu buza uşor răs-

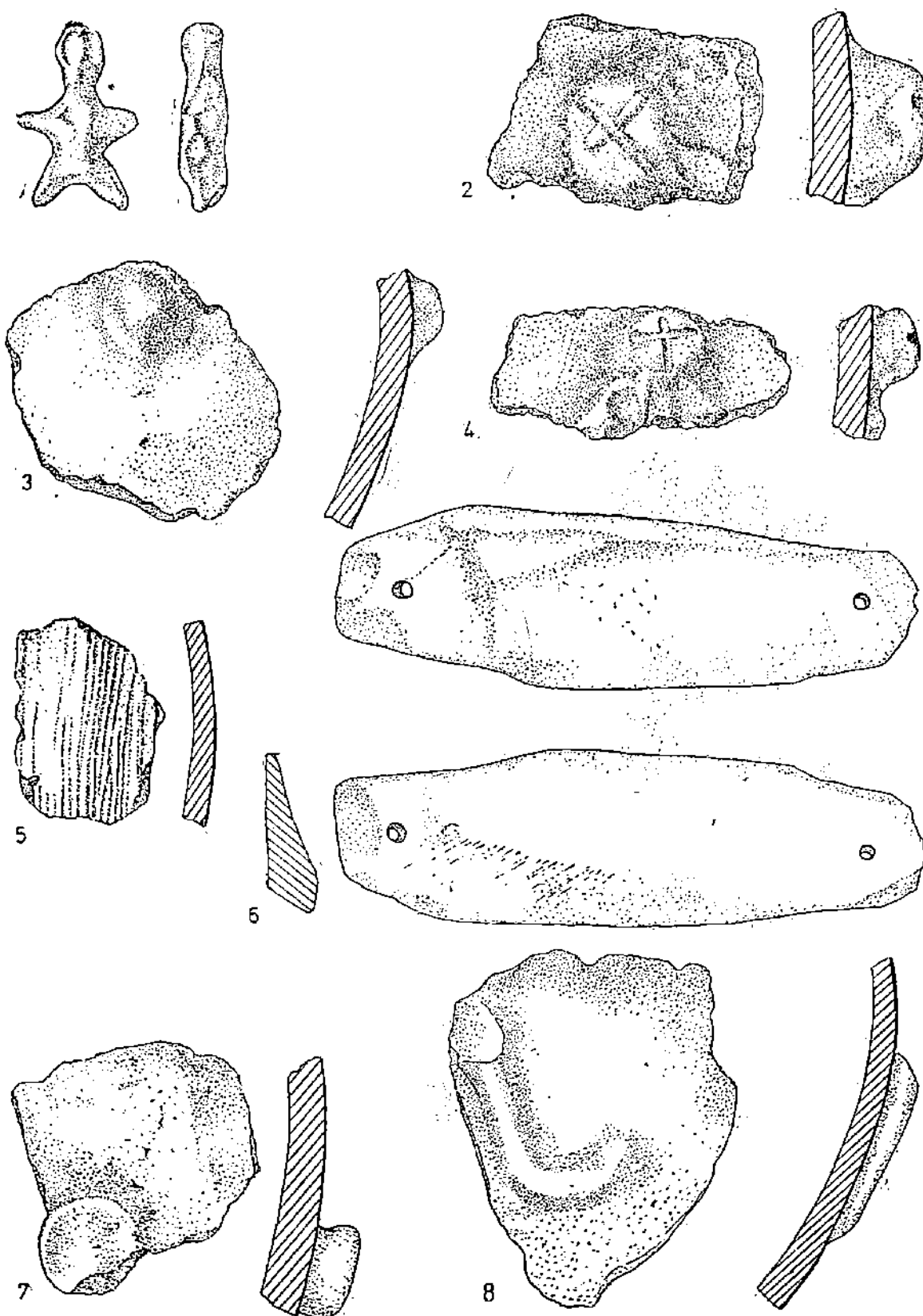
²⁶ I. H. Crişan, *Ceramica*, p. 167—168.

Pl. III. Ceramică lucrată cu mîna.

Pl. IV. Ceramică lucrată cu mina (1, 3, 4-6, 8, 9) ; la roată (2) și o fusaiolă (7).

Pl. V. Figurină antropomorfă (1); ceramică lucrată cu mîna (2-5, 7, 8) și un obiect de piatră (6).

frintă și îngroșată la extremități (Pl. XVI/10; XXI/5), corpul emisferic sau tronconic (Pl. XI/7), iar unele se termină cu un inel de susținere (Pl. XXI/2). Citeva fragmente pot fi confundate cu cupele fructierelor. Unele exemplare sînt ornamentate cu un decor obținut prin lustruire.

Căniile fragmentare descoperite indică și existența unor exemplare de lux conform clasificării adoptate de I.H. Crișan³⁷, cunoscutele căni cu o toartă, corpul oval, buza rotunjită, gîtul scurt. Ambele tipuri sînt ornamentate mai ales cu un decor lustruit (Pl. XIV/3; XVI/1, 4, 7, 9; XVII/9; XXI/3).

Oalele simple sau cele cu una sau două torți, lucrate din pastă cenușie, au corpul emisferic, gîtul drept, torțile bandate puțin suprainălțate și se termină cu un inel de susținere (Pl. XVI/2; XVIII/8; XIX/2, 8, 10; XX/1, 2, 9; 15). Dispunem doar de două exemplare întregi (Pl. IX/2, 4; XXVII/2, 3), fragmentele sînt foarte numeroase ca și varietatea ornamenticii, decorul fiind plasat de regulă pe jumătatea superioară a vaselor³⁸.

Capacele, exemplarele de care dispunem sînt de tipul cu buton; tronconice simple (Pl. XXV/3) sau prevăzute cu un prag (Pl. XXIV/5, 7) pentru aderența la partea interioară a vasului sau cilindrice cu toartă (Pl. XXV/7). Unele dintre ele sînt frumos ornamentate cu un decor obținut prin lustruire (Pl. XI/4; XX/8) sau pictat (Pl. XX/7).

Strecurătorile relativ puține, doar două exemplare întregi și unele fragmente, au forma conică cele mai multe și rar emisferică (Pl. XIII/5, 8; XIX/6).

Cănițele imită forme elenistice și romane care vor fi detaliat descrise la ceramica de import (Pl. XVII/7; XIX/4).

În ceea ce privește ornamentica — ceramica lucrată la roată este mai bogată decît cea lucrată cu mîna.

A. *Decorul în relief*, constatat rar la unele fructiere (Pl. XIV/8; XV/3, 5) și cănițe (Pl. XVII/7) este ilustrat prin profilări și nervuri.

B. *Ornamentele obținute prin lustruire* sînt de o rară diversitate: a) benzi în zig-zag, simple sau duble, apar pe suporturile și cupele fructierelor sau pe străchini (Pl. XIII/2—4, 6, 7; XI/2; XIV/1; XV/2); b) linii horizontale (Pl. XI/3, 10; XIV/8; XV/1, 3); c) linii verticale (Pl. XI/1, 10; XIV/2; XVI/9; XVII/7; XVIII/8); d) linii oblice (Pl. XI/10; XVII/2); e) decor triunghiular (Pl. XI/2); f) decor reticular (Pl. XI/9; XIV/2; XV/4; XIX/1; XX/1); g) puncte încadrate de benzi circulare (Pl. XIII/1); h) val (Pl. XIII/7; XVII/4; XIX/3, 7); i) bandă circulară care încadrează un X (Pl. XX/8). Aceste decoruri apar în combinații diverse.

C. *Ornamente incizate*: a) val (Pl. I/14); b) val și benzi de linii horizontale (Pl. XVII/1, 3, 5; XX/6).

D. *Ornamente pictate*: a) linii horizontale de vopsea albă pe un capac (Pl. IV/7) și pe un vas. Fructieră cu decor de linii horizontale și linii în zig-zag (Pl. XII/1, 2, 5).

a) 1. Fragment din cupa unei fructiere, lucrată cu mîna din pastă grosieră, avînd în compoziție mică și cioburi pisate ca degresanți. Arderea incompletă pe de o parte și arderea secundară pe de altă parte dau fragmentului un aspect bicolor negru și brun roșcat. Pasta, lățimea buzei și evazarea mare sînt caracteristice sfîrșitului secolului II î.e.n. și începutului secolului I î.e.n. (l — 7,3 cm; l — 5,3 cm). La interior prezintă un decor de linii horizontale. — 2,80 m. MIG.

2. Fragment de fructieră cu buza evazată orizontal și corpul emisferic, lucrată din pastă gălbuie arsă incomplet, miezul negru, acoperită pe suprafața interioară cu un slip negru. — 2,10 m. MIG.

3. Fragment de castron (14×9,5×0,95 cm), lucrat din pastă grosieră, cu nisip, mică, pleavă bucățele de ceramică în compoziție ca degresant, ardere incompletă neagră la interior, de culoare brună, lustruit neuniform. Profilul acesta este caracteristic secolului II î.e.n., frecvent la fructiere și castroane în această perioadă (Pl. XIV/5). L.N.

4. Fragment de castron (20×17×0,9 cm) din L₂S, lucrat din pastă grosolană, cu nisip, mică și bucățele de ceramică în compoziție. Datorită arderii incomplete aproximativ jumătate din grosime are culoarea neagră și jumătate o culoare roșie. Întreaga suprafață acoperită cu un slip de culoare neagră este lustruită. Marginea evazată foarte lată (8,7 cm) este lustruită oarecum neglijent cu încercări de a compune ca roaie, atît la interior cît și la exterior. Secolul II î.e.n.

5. *Castron* lucrat cu mîna din pastă de culoare brună, de formă tronconică cu marginea ușor evată, tip răspîndit și în secolele anterioare „epocii clasice” (l — 20,9 cm; D. g — 21,5 cm; D. f. — 9,5 cm) (Pl. XXIII/5).

Oale. 6. Fragmente din corpul unei oale borcan de mari dimensiuni (l. — 8 cm; l — 23 cm; f. — 16,5 cm; l. — 10 cm etc.) lucrate cu mîna din pastă de culoare brună la exterior păstrînd miezul de culoare neagră sau cenușie datorită arderii incomplete. Oala are buza mult evazată și retează drept, corpul ornamentat cu briuri alveolare de mică înălțime, lucrate neglijent, plasate sub buză și pe linia diametrului maxim al corpului vasului (Pl. II/5, 8, 12). IIA, inv. III — 1115.

7. Fragment de vas borcan lucrat cu mîna din pastă densă cu cioburi pisate ca degresant. Vasul are buza evazată crestată cu incizii oblice, iar sub buză este ornamentat cu trei rînduri de valuri incizate. Vasul îngrijit lucrat la exterior, și mai neglijent la interior prezintă urme de ardere secundară (l — 5,3 cm; l — 9,4 cm); (Pl. I/4). IIA, inv. 1364.

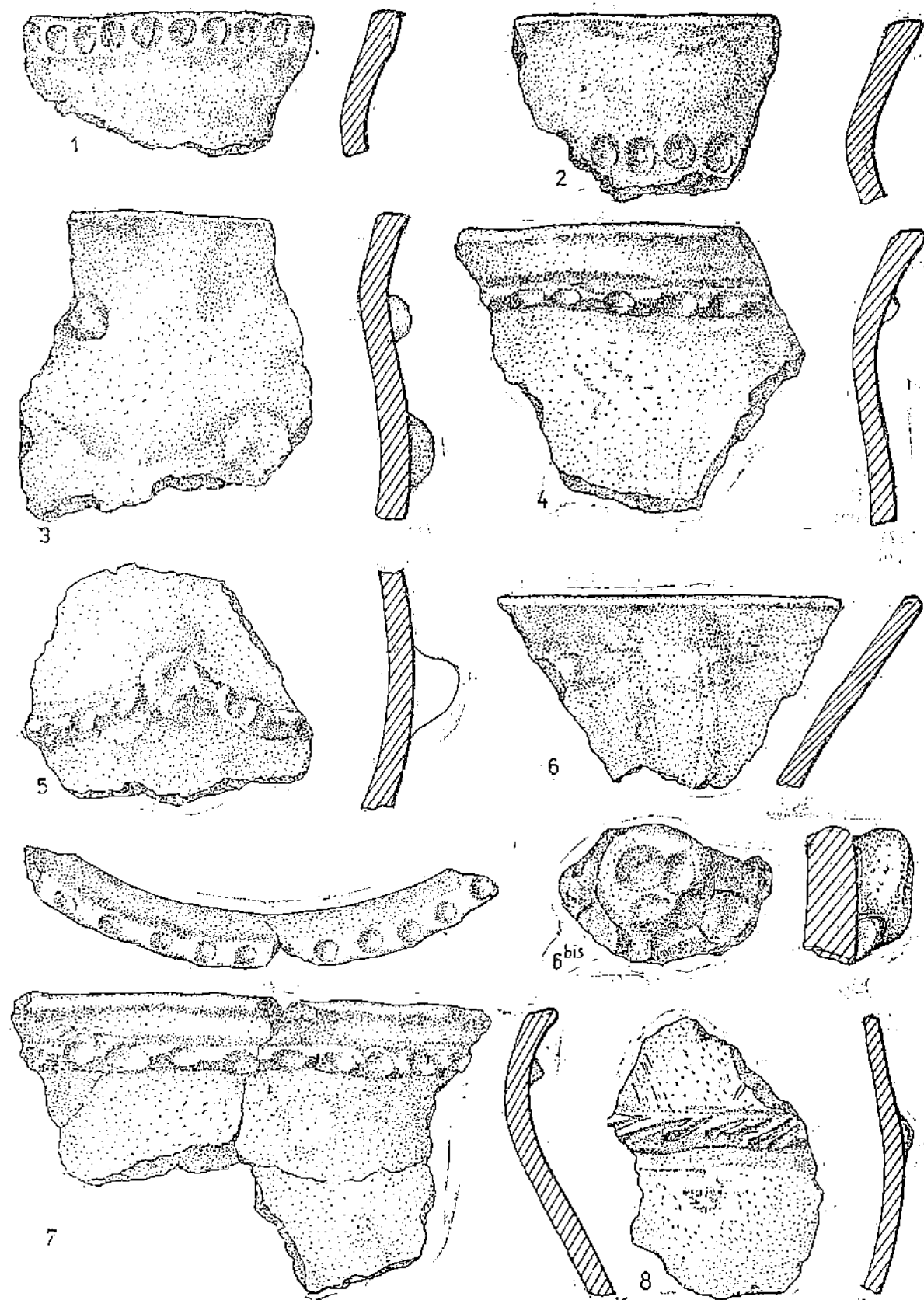
8. Fragment dintr-un vas borcan cu puternice urme de ardere secundară. Vasul lucrat cu mîna din pastă cu microprundișuri în compoziție, are buza aproape verticală retează și ornată cu creștături oblice (l — 9,35 cm; l. — 5,5 cm) (Pl. III/2). IIA, inv. 1363.

9. Fragment dintr-un vas borcan lucrat cu mîna din pastă densă, bine arsă avînd ca degresant cioburi pisate (Pl. I/1). Vasul are buza evazată retează drept, iar corpul vasului începînd de sub buză este acoperit de un ornament format din 7 rînduri de incizii orizontale și alte 6 rînduri de incizii în val și în continuare o parte a unui grup de incizii orizontale (l. — 5 cm; l. — 7,6 cm).

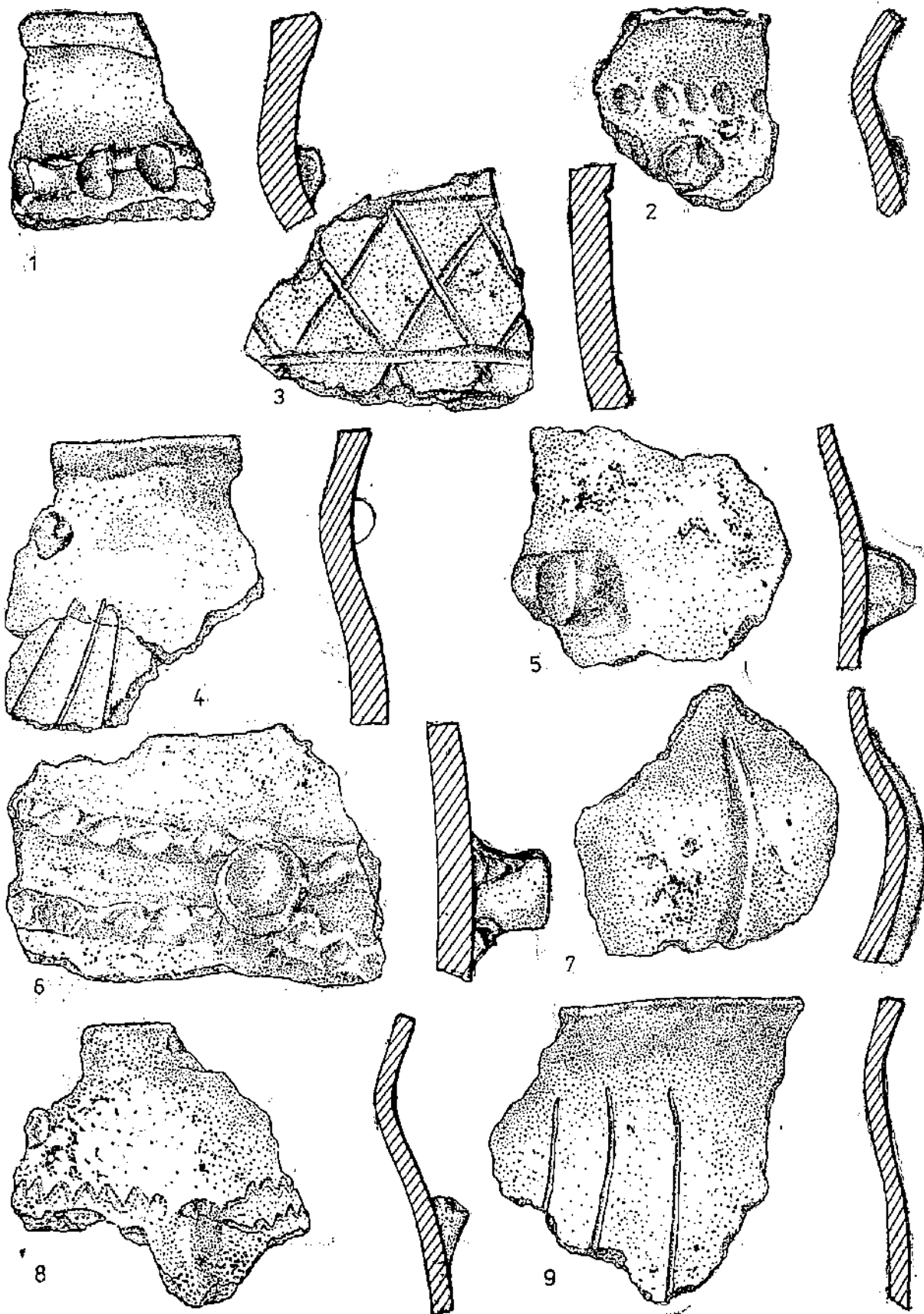
10. Fragment dintr-un vas borcan (?) lucrat cu mîna din pastă grosieră de culoare brun roșcată la exterior, arsă incomplet, cu mică și microprundișuri în compoziție (l. — 6,8 cm

³⁷ Ibidem, p. 122 — 124.

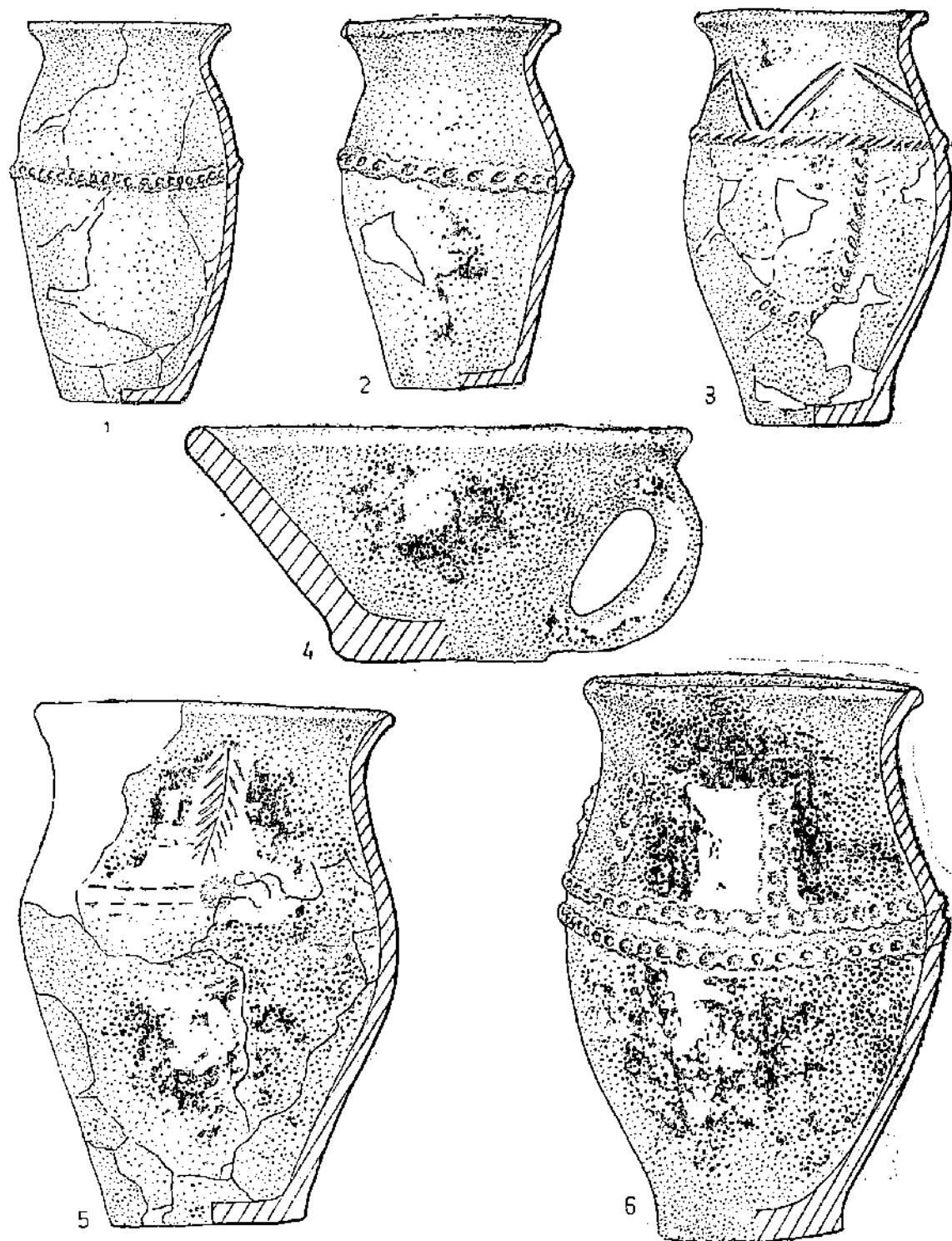
³⁸ Ibidem, p. 186 — 188.

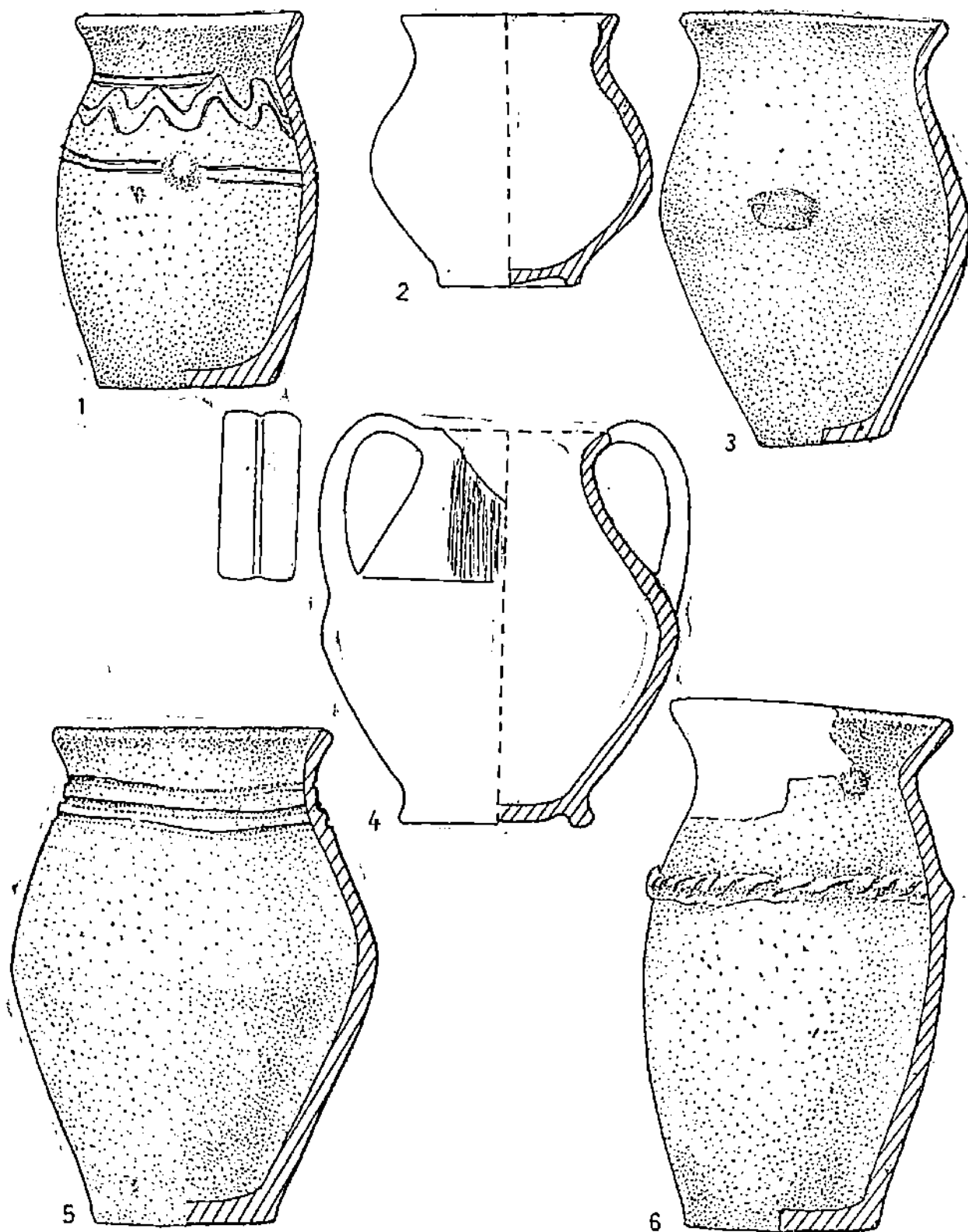
Pl. VI. Ceramică lucrată cu mîna.

Pl. VII. - Ceramică lucrată cu mîna.

Pl. VIII. Oale borcan (1-3, 5, 6) și o căfuie (4) lucrate en mină.

Pl. IX. Vase lucrate cu mîna (1, 3, 5, 6) şi la roată (2, 4).

1. — 8,2 cm). Pe corpul vasului apar două grupuri a câte două mici caneluri (0,4 cm) dispuse vertical (Pl. II/4). IIA, inv. II-2 777.

11. Partea inferioară cu fundul ușor concav, a unui *vas borcan* lucrat cu mina din pastă cu cioburi pisate în compoziție (Pl. III/12). Aproape întreaga suprafață exterioară a fragmentului este acoperită cu grupuri de 5—6 linii incizate dispuse vertical a unui decor pectinat și câteva incizii oblice mai late (I. — 5,9 cm; l. 11,6 cm).

12. Fragment dintr-un *vas borcan* lucrat cu mina din pastă cu microprundișuri și cioburi pisate în compoziție, arsă incomplet. Vasul are buza verticală retezată și este ornat la exterior cu 3 linii incizate (I. 7,5 cm; l. — 4,5 cm) (Pl. III/7). IIA, inv. III-442.

13. Fragment dintr-un *vas borcan* lucrat cu mina din pastă densă cu cioburi pisate în compoziție (Pl. III/8). Vasul ars incomplet de culoare brun roșcată are suprafața exterioară lăisă și buza mult evazată.

14. Fragment dintr-un *vas borcan* lucrat cu mina, din pastă avind ca degresant cioburi pisate. Vasul are buza răsfrintă subțiată spre extremitate și este ornamentat cu briu alveolar plasat pe diametrul maxim. IIA, inv. II-2 777.

15. Fragment din partea superioară a unui *vas borcan* cu buza ușor răsfrintă, crestată cu incizii paralele, verticale (Pl. III/5). IIA, inv. III-1 174.

16. Fragmente dintr-un *vas borcan*, lucrat cu mina din pastă de culoare brun închisă cu cioburi în compoziție, cu buza verticală în prelungirea pereților vasului (Pl. III/4). Vasul este ornamentat cu incizii unghiulare în forma lui L întors și cu protuberanțe dispuse aproximativ pe mijlocul vâsciorului.

17. Fragment dintr-un *vas borcan* (Pl. II/9), lucrat cu mina din pastă cărămizie, ornamentat cu creștături pe buză (I. — 7,1 cm; l. — 7,1 cm). IIA, inv. II-2 748.

18. Fragment din partea superioară a unui *vas borcan*, lucrat cu mina din pastă aspră de culoare brună cu cioburi în compoziție (Pl. III/13). Buza evazată este retezată drept, iar suprafața exterioară a vasului este nedecorată (I. — 11,7 cm l. — 6,7 cm). IIA, inv. II-1 174.

19. Fragment din partea superioară a unui *vas borcan* (I. — 8,7 cm; l. — 7,8 cm), lucrat din pastă de culoare brună ca și fragmentul precedent (Pl. III/11). IIA, inv. III-11 74.

20. Fragment dintr-un *vas borcan*, lucrat din pastă de culoare roșietică, dură, cu calcar și multă mică în compoziție. Vasul are buza mult evazată și rotunjită la extremitate (Pl. III/8). IIA, inv. III-1 174.

21. Fragment din jumătatea inferioară a unui *vas borcan* lucrat cu mina dintr-o pastă cu bucățele de calcar în compoziție, ars neuniform. Culoarea vasului este brun roșcată la exterior și neagră la interior (Pl. I/13). IIA, inv. III-2 782.

22. Fragment din jumătatea superioară a unei *oale borcan*, lucrată cu mina din pastă de culoare brună (I. — 11,5 cm; l. — 8 cm). Oala are buza foarte puțin răsfrintă terminată orizontal, corpul aproape globular ornat pe unier cu grupuri de trei incizii în forma literei „J”, iar pe direcția diametrului maxim cu butoni (Pl. I/15). Vasul a fost găsit în Gr. C, în anul 1963, împreună cu fragmente de oale diferite și oase. MIG.

23. Fragment de *oală borcan*, lucrată cu mina din pastă cu calcar, microprundișuri și cioburi în compoziție (I. — 7 cm; l. — 7,2 cm). Fragmentul, găsit în Gr. C/63, are un decor combinat, fiind ornat cu briu alveolar încadrat de șiruri de striuri oblice (Pl. I/8). MIG.

24. Fragment de *oală* cu buza puțin răsfrintă terminată orizontal și cu suprafața corpului lăisă. Gr. C/1963. MIG.

25. Fragment de *oală*, lucrată cu mina, asemănătoare prin aspect și decor cu nr. 22, incizie în formă de „J” și buton. Găsit tot în Gr. C/1963. MIG.

26. Partea inferioară a unui *vas borcan*, lucrat cu mina din pastă roșietică avind ca degresant cioburi pisate. Vasul are fundul plat (I. — 11,2 cm; D. f. — 7,5 cm) (Pl. III/10). — 2,60 m. MIG.

27. Fragment *oală borcan*, lucrată cu mina din pastă friabilă de culoare brun roșcată. Buza puțin răsfrintă este retezată drept la extremitate. Sub buză vasul este ornat cu un șir de alveole (Pl. VI/1). S I, — 2,60 m. MIG.

28. Fragment (I. — 11,5 cm; l. — 8,8 cm; gr. 1,1 cm) dintr-un *vas borcan* de culoare roș gălbuie, lucrat cu mina

din pastă friabilă, arsă incomplet, cu cioburi de vase cenușii lucrate la roată ca degresant (P. I/11). Fragmentul are pe linia curbării maxime un buton. S I, — 3,00 m, MIG.

29. Fragment dintr-un *vas borcan*, lucrat din pastă asemănătoare cu fragmentul precedent (I. — 6,2 cm; l. — 9,5 cm; gr. 0,7 cm) ornat pe direcția diametrului maxim cu briu crestat apropiat de formă celui alveolar (Pl. I/10). S I, — 2,60 m, MIG.

30. Fragment dintr-un *vas* lucrat cu mina, din pastă asemănătoare cu a fragmentelor precedente, ornamentat cu buton decorat cu 3 alveole (I. — 4,3 cm) (Pl. VI/6). S I, — 2,60 m, MIG.

31. Fragment (I. 6 cm; l. — 4,5 cm; gr. 1,0 ac) dintr-un *vas* cu pereții drepi, lucrat cu mina din pastă asemănătoare cu a fragmentelor anterioare (Pl. IV/8). — 1,90 m, MIG.

32. Fragment din jumătatea superioară a unei *oale* (10×11×0,7 cm), lucrată cu mina din pastă de culoare brun roșcată, cu nisip, mică și microprundișuri în compoziție, arsă incomplet cu marginea retezată și ușor evazată (Pl. VII/8). Vasul este ornamentat cu butoni sub margine și cu benzi incizate duble în zigzag care pornesc de la butonii dispuși pe umărul vasului. L₂N.

33. Fragment din jumătatea superioară a unei *oale* de mari dimensiuni (17,5×10×0,8 cm), lucrată din pastă avind bucățele de ceramică ca degresant, arsă incomplet, brun roșcată cu nuanțe până la negru la exterior. Fragmentul este ornat cu briu alveolar sub margine și cu alveole pe margine (Pl. VI/7). L₂N. — 2,00 m.

34. Fragment din jumătatea superioară a unei *oale borcan*, de mici dimensiuni (7×7×0,7 cm), lucrată din aceeași pastă cu fragmentul precedent. Oala are marginea retezată orizontal și ușor evazată și este ornată cu butoni pe margine și umăr. (Pl. VI/3).

35. Fragment din jumătatea superioară a unei *oale borcan* (10×10×0,65 cm), lucrată din pastă cu bucățele de calcar în compoziție, arsă oxidant, ornată la exterior cu grupuri de 3 linii paralele incizate (Pl. VII/9). L₂N.

36. Fragment de la curbura maximă a unei *oale* (8×5,2××0,7), lucrată din pastă cu microprundișuri și bucățele de calcar în compoziție. Fragmentul este ornat cu un decor în relief, de la un buton cilindric pornesc două briuri alveolare dispuse orizontal (Pl. VII/6). L₂N.

37. Fragment (5,5×4×0,7 cm) dintr-o *oală*, lucrată din pastă similară fragmentului anterior, ornat cu decor în relief: buton cilindric cu X incizat (Pl. V/2).

38. Fragment (6,5×2,5×0,7 cm) dintr-o *oală* lucrată din pastă similară cu fragmentul anterior, ornat cu decor în relief — buton cilindric (Pl. V/7). — 1,80—2,40 m.

39. Fragment (9,5×6×0,55 cm) dintr-o *oală borcan*, lucrată din același tip de pastă cu fragmentul anterior, cu marginea evazată retezată oblic și cu alveole sub margine (Pl. VI/2).

40. Fragment de *oală* de mici dimensiuni (9,5×8,5××0,5 cm), lucrată din pastă similară cu fragmentul anterior. De la partea superioară a oalei pornește o nervură conică către fundul vasului (Pl. VII/7). L₂S. MIG.

41. Fragment de *oală* (7,6×6×0,6 cm), lucrată din pastă similară cu fragmentul anterior, ornată cu alveole pe margine și butoni plăți pe umărul vasului (Pl. VII/2). MIG.

42. Fragment (7×5,5×0,6 cm) din jumătatea superioară a unei *oale* lucrată din pastă densă, bine arsă, cu nisip și mică în compoziție. Vasul are sub margine un decor incizat reticular încadrat de două linii orizontale (Pl. VII/3). MIG.

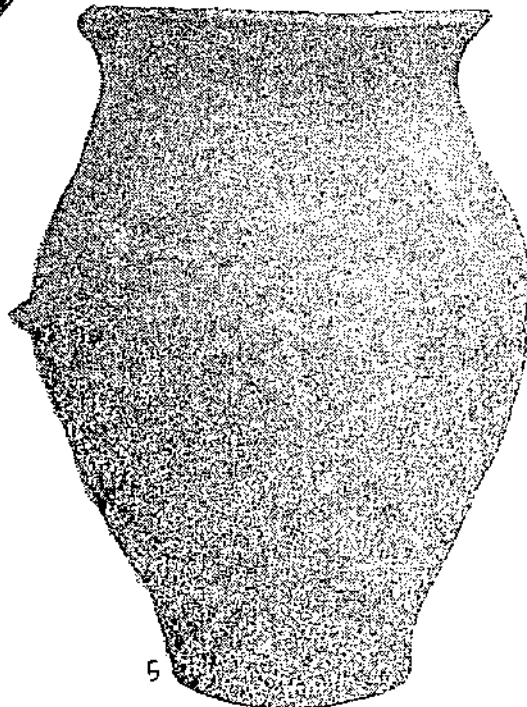
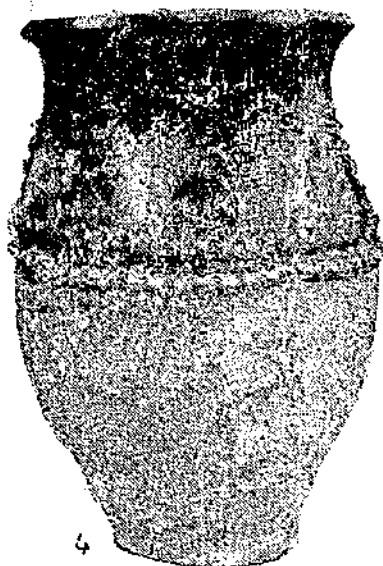
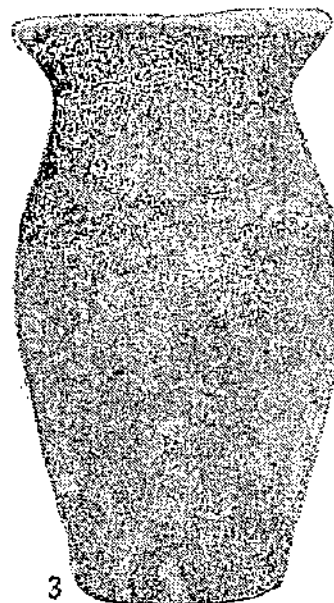
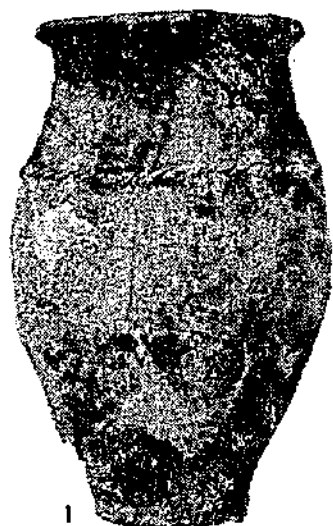
43. Fragment (9,7×6,5×0,6 cm) dintr-o *oală borcan* de mici dimensiuni, lucrat din pastă arsă oxidant cu mult calcar în compoziție, ornamentat cu un briu în relief cu incizii oblice (Pl. I/10).

44. Fragment (7,5×9×0,6 cm) dintr-o *oală borcan*, pasta similară fragmentului anterior dar arderea incompletă. Fragmentul are o apucătoare (Pl. VIII/5).

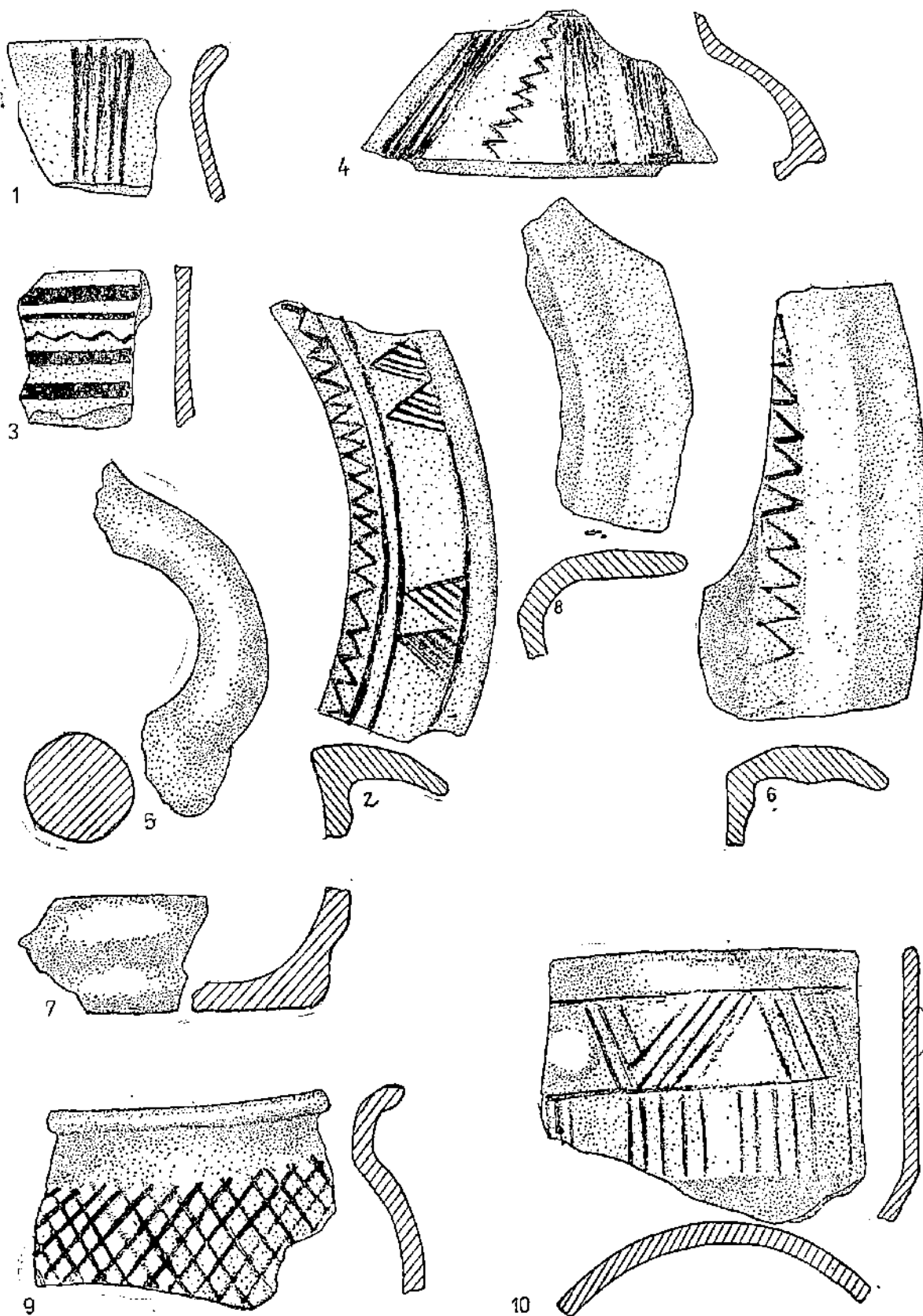
45. Fragment de *oală* cu buton cilindric cu 3 alveole. Pasta este similară fragmentului 41 (Pl. VI/6 bis).

46. Fragment de *oală* de dimensiuni mijlocii (9×8×1,2 cm), lucrat din pastă similară fragmentului anterior, ornat cu buton conic (Pl. I/11).

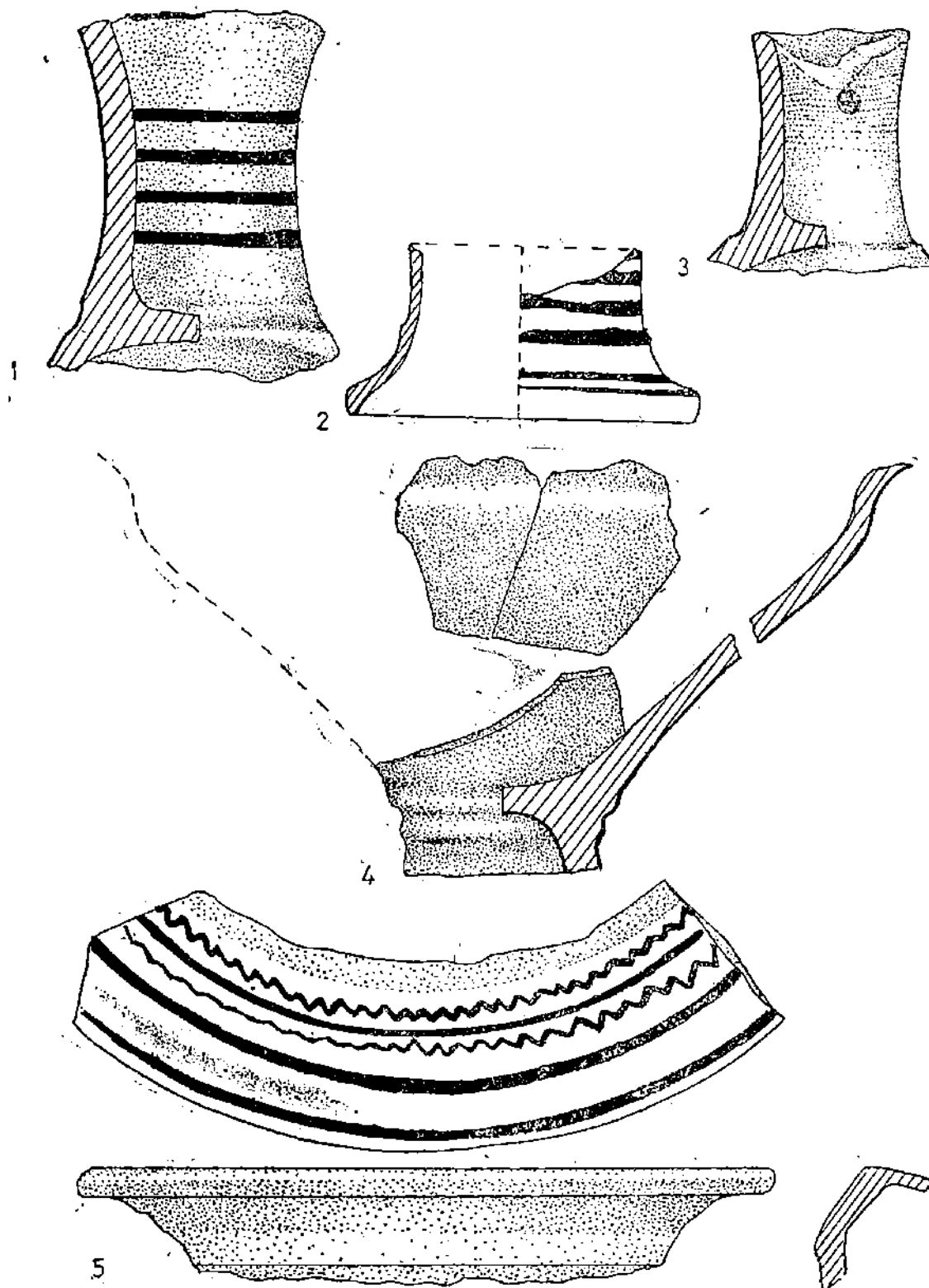
47. Fragment (10×9×0,8 cm) dintr-o *oală* de dimensiuni mijlocii, lucrat din pastă cu cioburi și bucățele de calcar în compoziție. Marginea oblică este puțin evazată. Vasul este

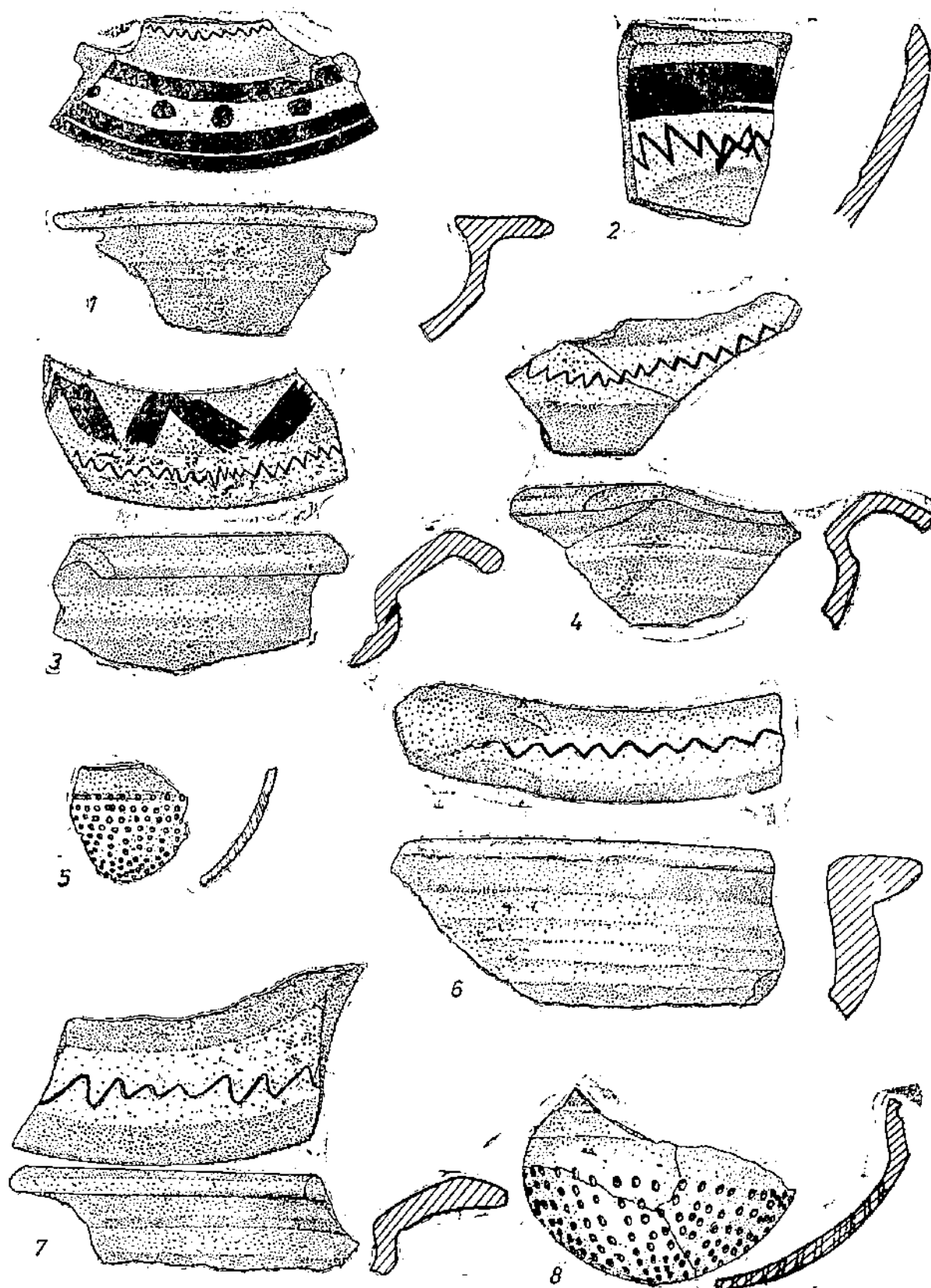
Pl. X. Vase lucrate cu mina.

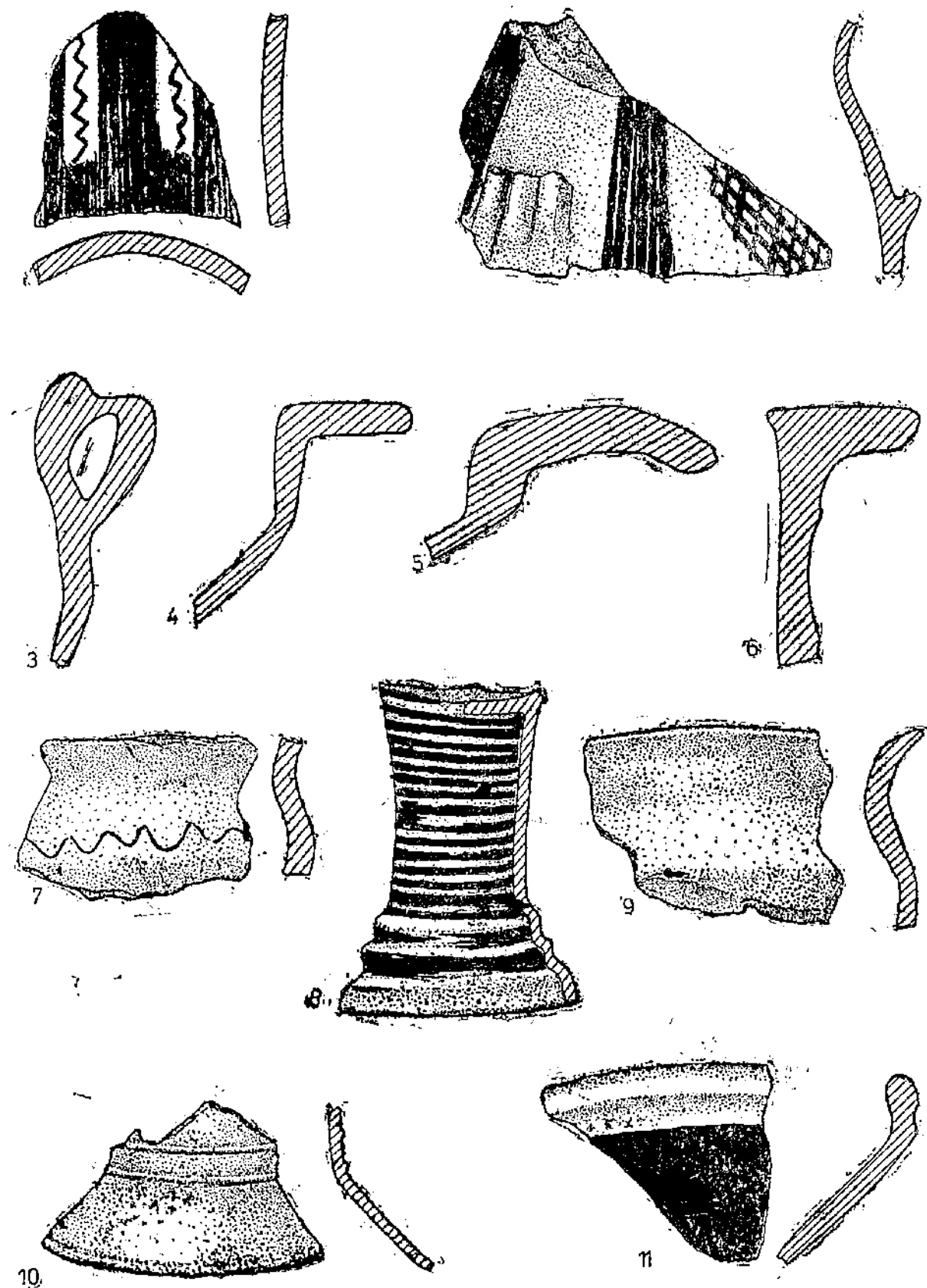
Pl. XI. Ceramică lucrată la roată (1-4, 6-10) și cu mîna (5).

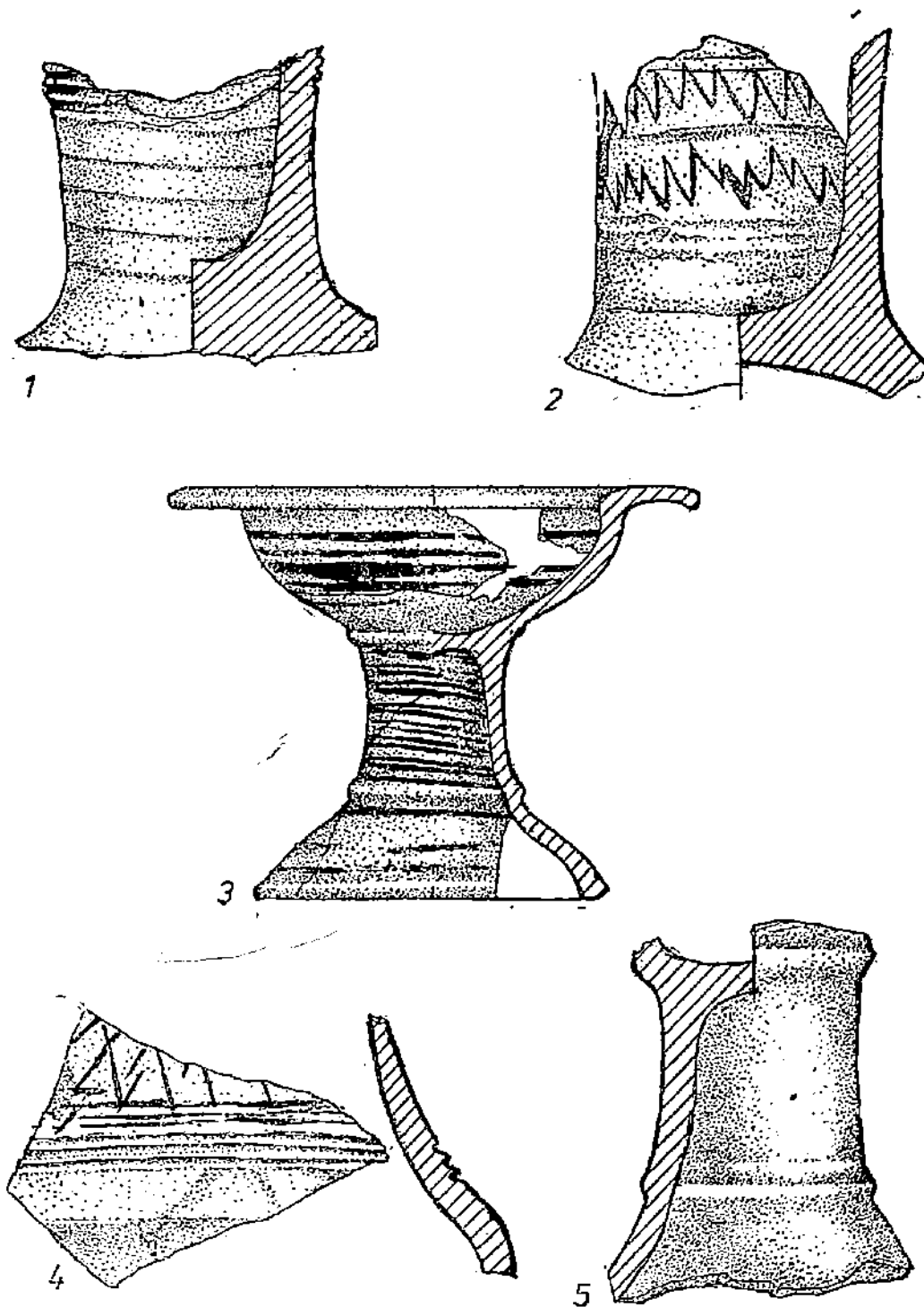
Pl. XII. Fragmente de fructieră cu decor pictat (1, 2, 5) și neornamentate (3, 4).

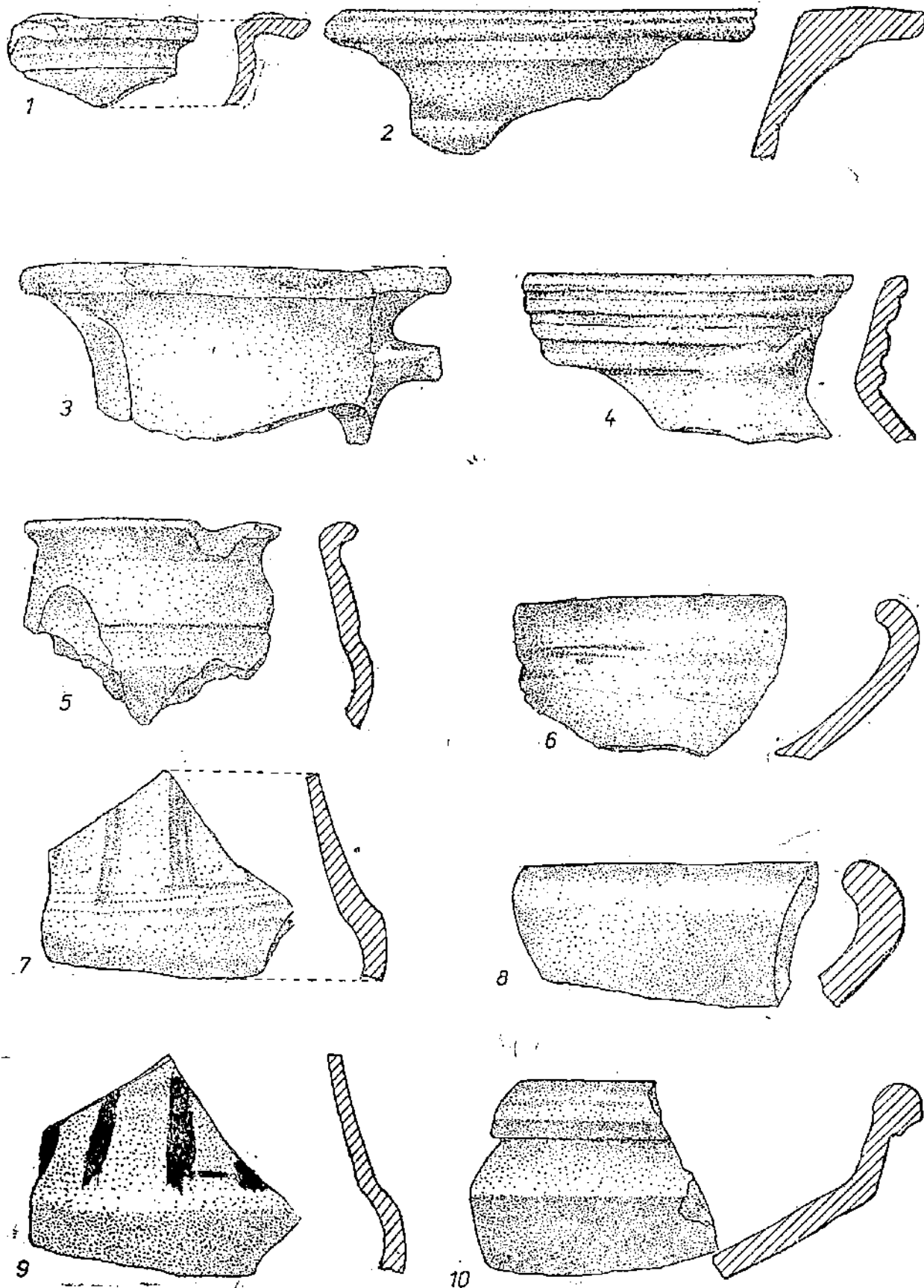
Pl. XIII. Fragmente de fructiere (1-4, 7), strecurători (5, 8) și castron (6) lucrate la roată.

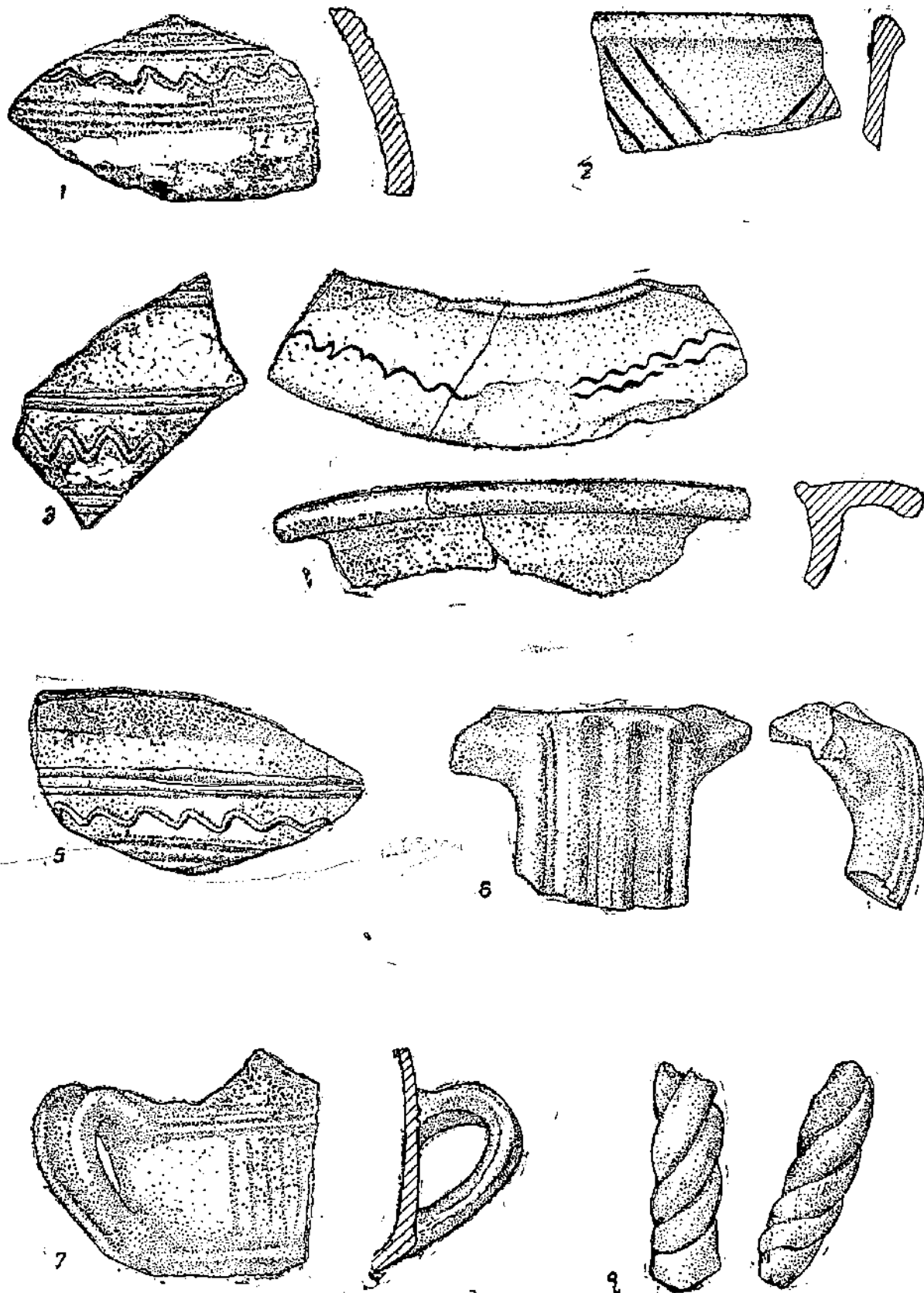
Pl. XIV. Fragmente de ceramică lucrate la roată (1-6, 8, 10, 11) și cu mîna (7, 9).

Pl. XV. Fructieră (3), suporturi de fructieră (1, 2, 5), fragment de cană (4), lucrate la roată.

Pl. XVI. Ceramică lucrată la roată.

PL. XVII. Ceramică lucrată la roată.

ornat cu butoni plați dispuși sub marginea vasului și linii incizate oblice pe corpul vasului (Pl. VII/4).

48. Fragment dintr-o *oală* ($7,5 \times 6,5 \times 0,6$ cm), lucrată din pastă similară fragmentului 35. Sub marginea vasului retezată și puțin evazată se distinge un briu în relief (Pl. VII/1).

49. Fragment dintr-o *oală* de dimensiuni mijlocii ($15,2 \times 12 \times 0,6$ cm), lucrată din pastă similară fragmentului anterior, cu creștături oblice pe marginea puțin evazată, ornamentată cu un briu în relief dispus oblic pe corpul vasului și cu butoni cilindrici cu alveole (Pl. IV/6).

50. Fragment dintr-o *oală* de mici dimensiuni ($7 \times 5 \times 6,5$ cm) lucrată din pastă asemănătoare cu fragmentul 32. Fragmentul este ornamentat la exterior cu linii incizate paralele, decor obținut cu pieptenele (Pl. V/6). L_4N .

51. Fragment ($9,5 \times 4 \times 1,5$ cm) din corpul unei *oale*, lucrată din pastă similară fragmentului anterior, ornamentată cu buton cilindric având incizat un X și briu alveolar (Pl. V/4). L_4N .

52. Fragment ($5 \times 10 \times 0,7$ cm), lucrat din pastă similară fragmentelor anterioare, din partea superioară a unei *oale* cu alveole la extremitatea marginii oblice (Pl. I/5). L_4N .

53. Fragment de *oală* ($8,5 \times 9,5 \times 1,00$ cm), lucrat din pastă similară fragmentului anterior, ornat la exterior cu buton conic și briu alveolar (Pl. VI/5). L_4N .

54. Fragment ($6 \times 5,5 \times 0,7$ cm) din corpul unei *oale*, lucrată din pastă similară fragmentului anterior. La exterior este ornat cu buton cilindric plat (Pl. V/7).

55. Fragment dintr-o *oală borcan* de dimensiuni mijlocii ($12 \times 10 \times 0,7$ cm) lucrată din pastă densă cu mică și pietricele, arsă incomplet, este acoperită cu slip, lustruită și ornată cu decor în formă de ancoră.

56. Fragment ($10 \times 10,5 \times 0,6$ cm) de *oală borcan*; lucrată din pastă similară fragmentului 35, are marginea retezată oblic și suprafața lăisă (Pl. IV/1).

57. Fragment de *oală* ($10,5 \times 12 \times 1,00$ cm) similară fragmentului anterior.

58. Fragment ($8 \times 13 \times 1,00$ cm) dintr-o *oală* de mari dimensiuni, pastă grosieră, arsă oxidant, decorată cu alveole (Pl. IV/5). L_4N .

59. Fragment de *oală* ($7 \times 6,5 \times 0,6$ cm) cu marginea retezată oblic, evazată, lăisă la exterior (Pl. III/9).

60. Fragment de *oală*, lucrată din pastă similară fragmentului 32 ($9,5 \times 13,5 \times 0,65$ cm). Fragmentul are o parte dintr-un ornament în formă de ancoră (Pl. V/8).

61. *Oală borcan* (I. — 17,5 cm; D. max. 15 cm; D. g. — 11,5 cm; D. f. — 9,00 cm), lucrată din pastă de culoare brun roșcată la exterior și neagră, arsă incomplet la interior, cu marginea puțin evazată, rotunjită, ornată pe umăr cu două linii horizontale incizate, patru benzi în val și din nou trei linii horizontale, trei butoni cilindrici dispuși simetric la 10–12 cm unul de celălalt. Cas. IV — L_4N Gr. A/1983. (Pl. IX/1 și XXIII/1). MIG.

62. *Oală borcan* lucrată din aceeași pastă cu vasul precedent (I. — 19,5 cm; gr. 0,5). Sub marginea aproape verticală apare un decor incizat: trei linii horizontale paralele. Este printre exemplarele cu pereții subțiri și o formă care reapare după trei secole. Cas. IV — Gr. A/1983, L_4N (Pl. IX/5).

63. *Oală borcan* lucrată din aceeași pastă ca vasele precedente. Are marginea ușor evazată și este ornamentată pe umăr cu un decor în relief format din două briuri alveolare paralele dispuse orizontal și șase segmente verticale, perpendiculare pe ele care merg pînă sub margine (Pl. VIII/6; X/4). Cas. IV — Gr. A/1983, L_4N . MIG.

64. *Oală borcan* fragmentară în formă de pepene, lucrată din aceeași pastă cu oalele precedente (I. — 17 cm; l. — 16 cm; gr. 0,7 cm). Vasul este ornamentat cu butoni plași sub margine și un briu crestă pe umărul vasului deasupra diametrului maxim. Cas. IV — Gr. A/1983, L_4N .

65. *Vâscior* lucrat din pastă roșetică densă (I. — 9,3 cm; D. g. 4,8 cm; D. f. 3,2 cm; D. max. 5,3 cm). Vâsciorul are marginea evazată, corpul bitronconic ornamentat pe linia diametrului maxim cu 4 protuberanțe și fundul plat. Lipsește doar o parte din margine (Pl. XXIII/2). Cas. IV — Gr. A/1983 L_4N .

66. *Vâscior* cilindric lucrat din pastă roșetică bine frământată, dar arsă incomplet (I. — 4,2 cm; D. g. — 4,2 cm; D. f. — 3,8 cm, gr. 0,9 cm; adâncime 3 cm), cu fundul plat

și marginile rotunjite. Inciziile de pe suprafața exterioară par accidentale. (Pl. XXVI/6). Cas. IV — Gr. A/1983, L_4N .

67. Vas lucrat cu mina din pastă de culoare brun roșcată avind la exterior un slip lustruit. Vasul are marginea evazată, forma bitronconică cu apucători plasate pe direcția diametrului maxim și fundul plat (Pl. IX/1; X/5). Vasele de acest tip sînt atestate pe o perioadă îndelungată (sec. V î.e.n.—I e.n.). A fost găsit în L_4N la — 2,20–2,40 m, și are dimensiunile următoare: I. — 0,40 m; D. max. 0,28 m. MIG.

68. *Oală borcan*, lucrată cu mina (în. 32,7 cm; d. gurii 23,2 cm; d. fund 13 cm), decorată între margine și d. max. cu ornamente incizate de forma unor crengi de brad cu vârful în jos (în. 8 cm), patru apucători (în. 3,5 cm) și între ele, incizate, linii horizontale întrerupte. Vasul, descoperit într-o groapă din L_4N se numără printre cele mai frumoase exemplare lucrate cu mina găsite în cetățuie (Pl. VIII/5; XXIII/3).

69. *Oală borcan* de culoare brună cu urme de ardere secundară (I. — 23,5 cm; D. max. — 14,8 cm; D. f. — 9,2 cm) ornată cu patru butoni sub marginea puțin evazată și retezată și cu briu alveolar deasupra diametrului maxim (Pl. X/6). L_4N .

70. *Oală borcan* (I. — 20,4 cm; D. gurii 12,2 cm; D. f. 9,2 cm), ornat cu briu alveolar pe direcția diametrului maxim (Pl. VIII/2). L_4N .

71. Vas din pastă de culoare brună (I. — 21 cm; D. g. 14,3 cm; D. f. 10 cm; D. max. 15,5 cm) ornat cu briu alveolar pe direcția diametrului maxim (Pl. VIII/1).

72. *Oală borcan* cu marginea puțin evazată (I. — 31,5 cm; D. g. — 17,4 cm; D. f. 10,4 cm) cu briu alveolar pe direcția diametrului maxim. L_4N .

73. *Oală borcan* de culoare brună la exterior prezintă urmele arderii secundare are marginea ușor evazată și rotunjită la extremități (în. 26,5 cm; d. gurii 10,8 cm; d. fund 10,2 cm). Oala este ornamentată cu linii incizate dispuse unghiular în spațiul cuprins între margine și umărul vasului marcat printr-un briu crestă de la care coboară către partea inferioară trei briuri alveolare în forma literei J (Pl. VIII/3 și X/1). O ornamentare similară nu a mai fost regăsită pe alte recipiente. Gr. G— L_4N .

74. *Oală* de formă ovoidală, de culoare brun închis la exterior (I. — 24 cm; D. g. — 10,2 cm; D. f. 7,8 cm) cu marginea dispusă unghiular și rotunjită la extremitate (Pl. X/2). Dintre vasele de acest tip, cu corpul bombat, de veche tradiție getică este singurul exemplar întreg.

Cățuie. 75. Cățuie fragmentară, tronconică, aproximativ jumătate inferioară cu o parte din toarta rotundă, lucrată din pastă cu cioburi și mică în compoziție (I. — 3,9 cm; l. — 6,8 cm). IIA, inv. III-2758.

76. Cățuie fragmentară, aproximativ 3/4, ușor restaurabilă, lucrată din pastă densă (I. — 6,2 cm; D. g. — 12,5 cm; D. f. — 6,3 cm). Toarta în bandă cu o ușoară șanțuire mediană, suprafața exterioară neornamentată, fundul plat, marginea subțire (Pl. VIII/4; XXIII/7). Prezintă urme de ardere la interior și ardere secundară. Cas. IV, Gr. A/1983.

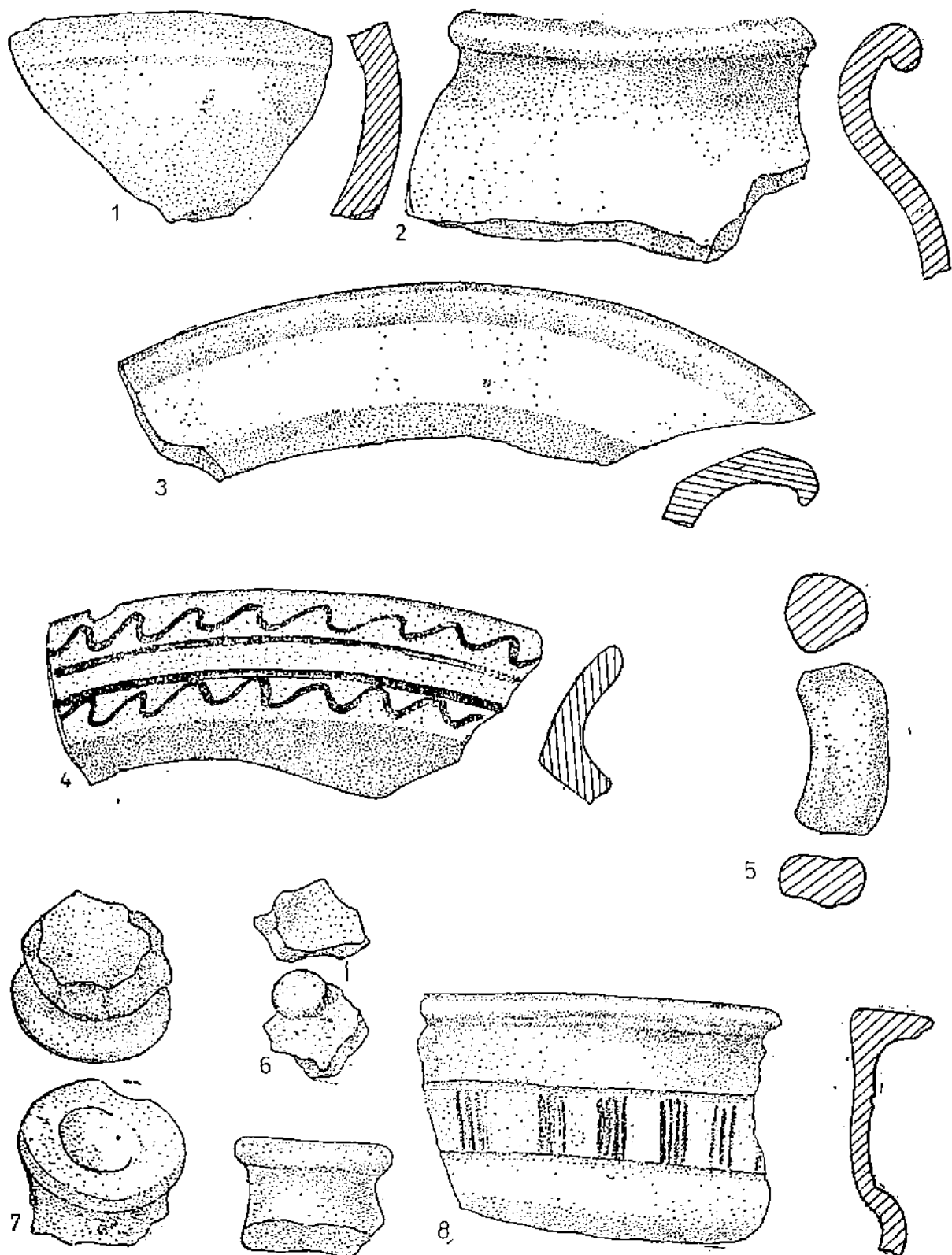
77. Cățuie de culoare brun roșcată, cu toarta bandată prinsă către bază și sub buză (I. 8 cm; D. g. — 13 cm; D. f. 6,3 cm). L_4N .

78. Cățuie de formă tronconică cu pereții arcuți (I. 3,5 cm; D. g. — 6,1 cm; D. f. 3 cm) lucrată din pastă cu mică și cioburi pisate ca degresant de culoare brun roșcată, avind toarta fragmentară cu secțiunea în formă de elipsă.

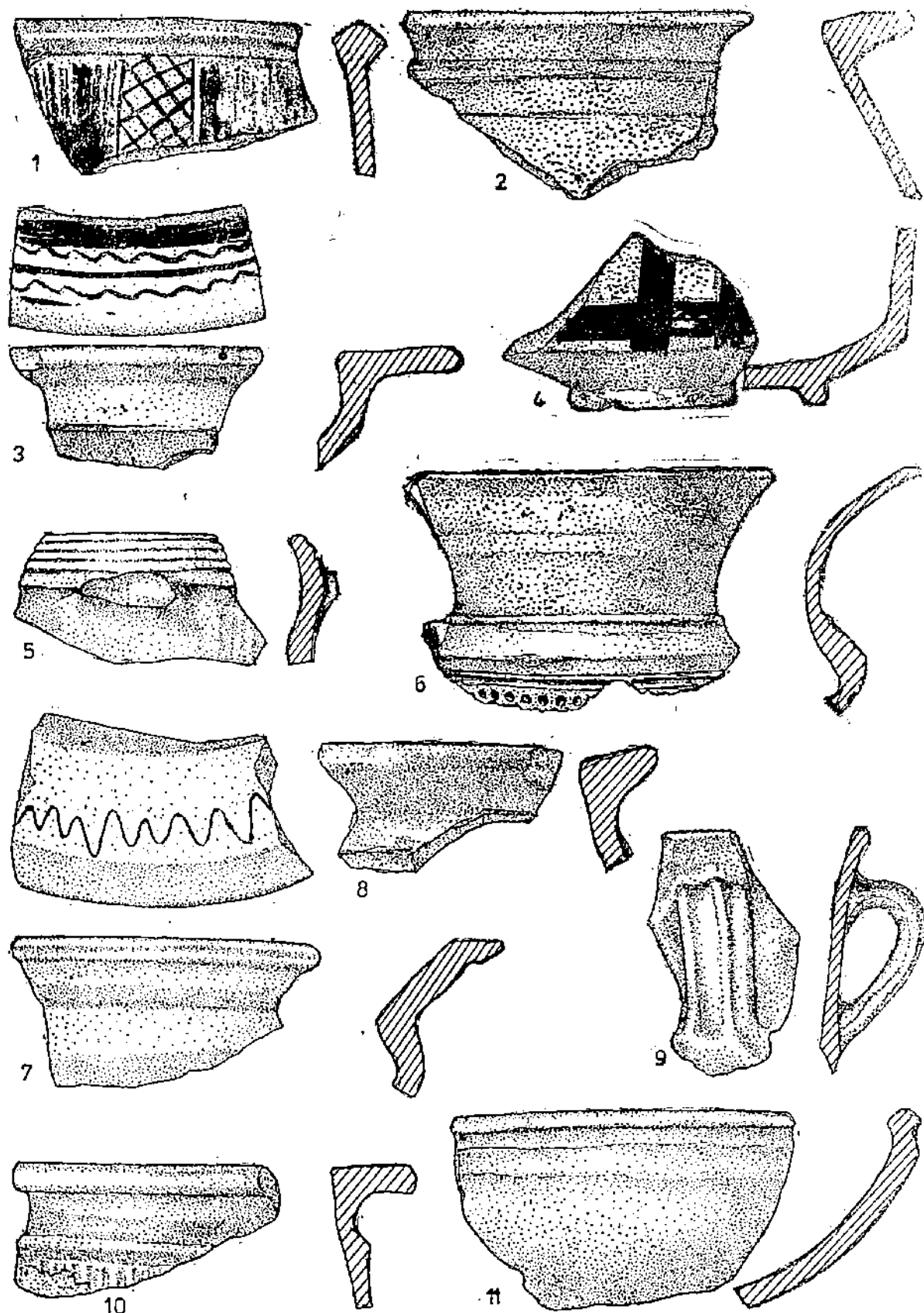
Capace. 79. Capace tronconic lucrat cu mina din pastă de culoare brun roșcată la exterior, cu cioburi pisate ca degresant (I. — 4,5 cm; l. max. 5,5 cm). Capacul are un buton abia schițat prin terminarea cilindrică la 1 cm de extremitatea superioară (Pl. XXV/3). MIG.

80. Capace fragmentar lucrat din pastă cu cioburi pisate ca degresant, de culoare brun roșcată. Capacul de formă cilindrică (I. — 1,8 cm; D. max. 10,5 cm) cu marginile ușor supraînălțate și cu toarta păstrată parțial este de un tip cunoscut în așezările dacice (Bitca Doamnei, Poiana), dar cu o răspindire restrinsă (Pl. XXV/7).

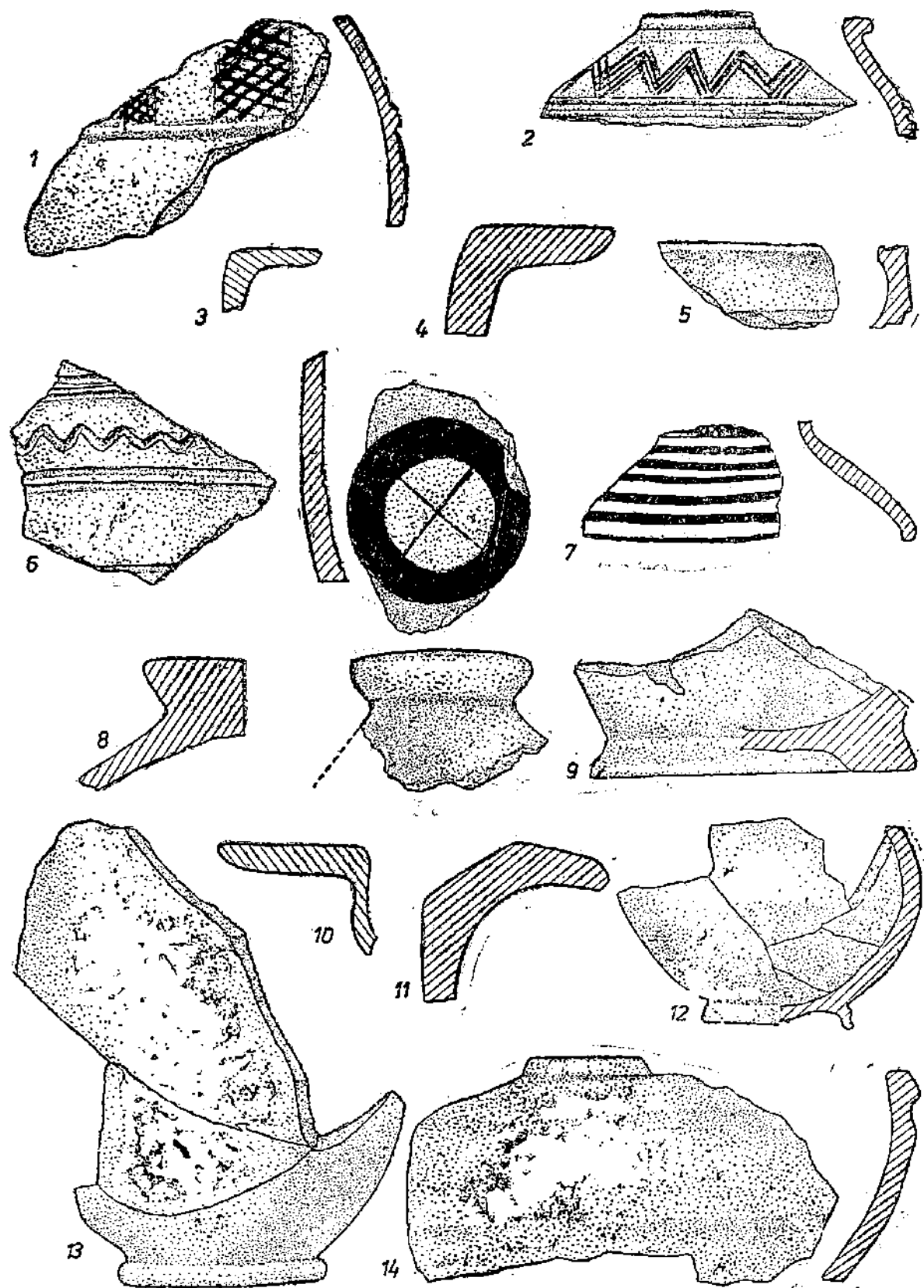
81. Fragment din cupa unei *fructiere*, lucrată la roată din pastă de culoare cenușie densă și bine arsă, cu marginea răsfriștată oblic și apoi orizontal. Vasul are la exterior culoarea cenușie iar la interior cenușiu închis către negru. Buza este ornamentată cu un decor unghiular obținut prin

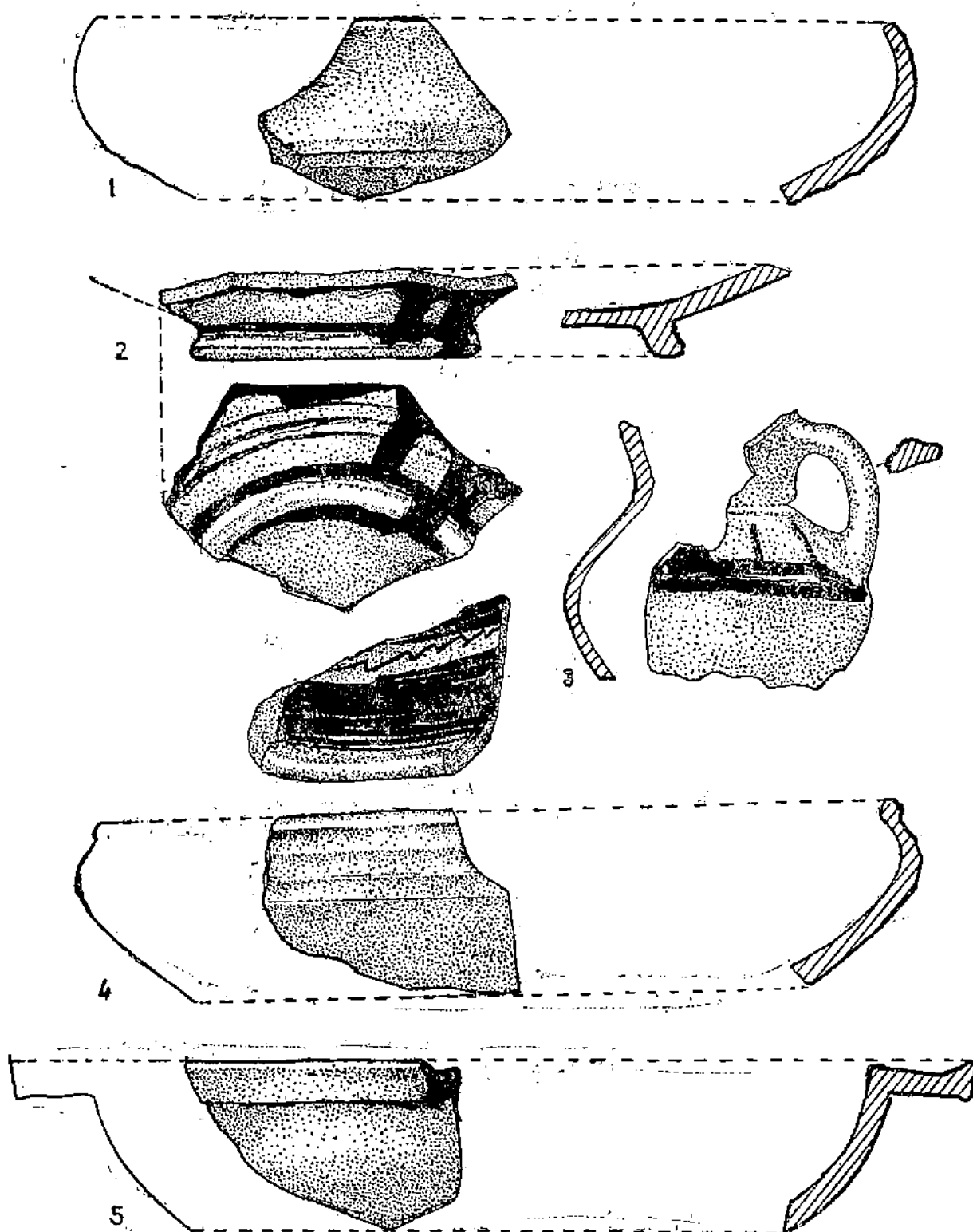
Pl. XVIII. Ceramică lucrată cu mina (1, 2, 5-7) și la roată (4, 8).

Pl. XIX. Ceramică lucrată la roată.

Pl. XX. Ceramică lucrată la roată.

Pl. XXI. Căramică lucrată la roată.

lustruire, bandă lată pe latura interioară și un decor în zigzag îngust, mai puțin uniform, la partea exterioară (Pl. II/3). IIA, inv. III-958.

82. Fragment de *fructieră*, lucrată din pastă cenușie cu buza decorată cu un ornament în zigzag executat mai neglijent (Pl. XIII/4). Profilul buzei are o formă asemănătoare fragmentului precedent. IIA, inv. III-956.

83. Fragment *cupă fructieră*, lucrată din pastă de culoare cenușie, acoperită neuniform cu un slip de culoare cenușie închisă. Cupa are marginea lată (4,8 cm) ornată cu un decor format din două benzi în zigzag lustruite (Pl. XVII/4). Peretele cupei puțin supraînălțat este curbat imediat sub buza. IIA, inv. III-956.

84. Fragment de *fructieră*, lucrată din pastă cenușie. Buza răsfirintă a fructierei pornește oblic și se termină orizontal (Pl. XIII/6). Pe porțiunea oblică este ornamentată cu un decor în zigzag obținut prin lustruire (I — 4,8 cm; I — 10,3 cm). Din aceeași fructieră mai sînt 3 fragmente. IIA, inv. III-964.

85. Fragment din corpul unei *fructiere* (?), lucrată din pastă cenușie, acoperită cu un slip de nuanță cenușie închisă. Cupa este ornamentată la interior cu un decor de benzi orizontale obținute prin lustruire și interspațiile cu un decor în zigzag, dublat pe o porțiune formînd două triunghiuri cu vîrfurile unite (Pl. XI/2). IIA, inv. III-964.

86. Fragment de *fructieră*, lucrată din pastă de culoare cenușie densă, acoperită cu slip de culoare cenușie o nuanță mai închisă. Buza, potrivită ca mărime (3,05 cm), țesită la extremitate este ornamentată cu două benzi circulare care încadrează 4 puncte circulare pe porțiunea păstrată. La interiorul cupei poate fi observat un decor în zigzag. Întregul ornament e obținut prin lustruire (Pl. XIII/1). IIA, inv. III-963.

87. Suport de *fructieră*, fragmentar, lucrat din pastă cenușie bine arsă, acoperit cu un slip de culoare cenușie închisă (Pl. XV/5). Suportul este deteriorat către bază, unde are o nervură circulară în relief și la începutul corpului cupei (I — 8,3 cm; d. bazei 7,7 cm; d. sup. 5,3 cm; gr. peretelui 0,5 cm). IIA, inv. III-961.

88. Suport de *fructieră*, lucrat din pastă cenușie, arsă neuniform (I — 6,2 cm; I — 7,9 cm; s. 6,3 cm; gr. peretelui 1 cm). Suportul este ornamentat cu un decor format din 7 benzi obținute prin lustruire și către bază cu caneluri, două vizibile și în starea actuală a suportului (Pl. XV/1). IIA, inv. III-961.

89. Suport de *fructieră*, lucrat din pastă cenușie densă și bine arsă (I — 7,4 cm; D. max. 7,6 cm), spart către bază. Cilindrul este decorat cu două șiruri de ornamente în zigzag, iar centrul cupei fructierei era ornăat cu un cerc, ambele obținute prin lustruire (Pl. XV/2). IIA, inv. III-961.

90. Fragment din jumătatea inferioară a unui suport de *fructieră*, lucrată din pastă cenușie, acoperită cu un slip de culoare cenușie închisă, prevăzut cu o nervură circulară (I — 4,2 cm; d. max. 8,25 cm, gr. peretilor 1,1 cm) (Pl. XIV/10). MIG.

91. Fragment suport *fructieră*, lucrată din pastă cenușie, ornamentat cu un decor obținut prin lustruire (I — 2,3 cm; I — 6,3 cm) IIA, inv. III-961.

92. Fragment de buza de *fructieră* care pornește oblic de la interior, continuă orizontal și are extremitatea rotunjită (Pl. XIV/4). MIG.

93. Fragment din buza unei *fructiere*, lucrate la roată din pastă cenușie. — 2,30 m. MIG.

94. Fragment din cupa unei *fructiere*, lucrată din pastă cenușie acoperită cu un slip negru (I — 5,5 cm; I — 15,3 cm; gr. 0,95 cm). Buza răsfirintă este ornată cu un decor în zigzag. (Pl. XI/6). IIA, inv. III-956.

95. Fragment din partea superioară a unei cupe de *fructieră*, lucrată din pastă cenușie cu multă mică în compoziție, acoperită cu un slip de culoare cenușie închisă la interior (I — 4,6 cm; gr. 0,85 cm). Buza pornește oblic și se termină orizontal. IIA, inv. III-965.

96. Fragment din partea superioară a unei *fructiere*, lucrată din pastă cenușie, cu buza care pornește oblic și se termină orizontal (lg. 13 cm; I — 4,15 cm; gr. 0,8 cm). IIA, inv. III-956.

97. Fragment din partea superioară a unei *fructiere*, lucrată din pastă cenușie, cu buza care pornește oblic și se termină orizontal decorată prin lustruire cu o linie în zigzag. Fragmentul a răcut probabil lîngă bucăți de fier astfel că a căpătat acum culoarea roș-gălbui la interior (I — 36 cm; gr. 1,00 cm). IIA, inv. III-956.

98. *Fructieră*⁸⁹ din pastă fină, de culoare cărămizie, acoperită cu un slip roșu, cu picior înalt, cupa emisferică nu prea adîncă și buza lată, răsfirintă oblic spre exterior. Linii circulare obținute prin lustruire decorează piciorul (Pl. XV/3). IIA, inv. IV-2 281.

99. Fragment de *fructieră*, lucrată din pastă roșetică (lg. max. 23 cm; gr. 0,8 cm) acoperită cu o angobă albă peste care sînt pictate dungi roșii care mărginesc două brîuri în zigzag. Un fragment din suportul aceleiași fructiere păstrează doar dungile orizontale. Sînt singurele fragmente de ceramică dăcică pictată aflate la acest prim nivel (Pl. XII/5 și XXVII/4).

100. Fragment (I — 5 cm; lg. 11 cm; gr. 0,5 cm) din partea superioară a unei *străchini* lucrate din pastă cenușie cu buza puțin evazată, orizontală și rotunjită la extremități. Fragmentul este ornamentat la exterior cu un decor obținut prin lustruire, format din benzi în zigzag încadrate de benzi orizontale, iar la exterior cu trei caneluri (Pl. XXI/4). — 2,30 m. MIG.

101. Fragment dintr-o *strachină*, lucrată la roată din pastă cenușie, culoare mai închisă, dură (I — 8,3 cm; lg. max. 17 cm; gr. 0,6 cm), cu buza puțin evazată, rotunjită și cu caneluri sub buza (Pl. XVI/10). S I, Gr. I, MIG.

102. Fragment din partea inferioară a unei *străchini* terminată cu inel de susținere, lucrată la roată din pastă cenușie (D. max. 9,9 cm; I — 2,45 cm; gr. 0,7 cm), cu un slip negru la interior unde este decorată prin lustruire cu cercuri concentrice din benzi formate din 3 linii (Pl. XXI/2). IIA, inv. III-955.

103. Fragment din partea superioară și începutul jumătății inferioare a unei *străchini*, lucrată din pastă cenușie cu calcar în compoziție (I — 3,95 cm; I — 10 cm; gr. 0,6 cm). Buza îngustă este rotunjită la extremități. IIA, inv. III-959.

Castroane. 104. Fragment dintr-un *castron* (Pl. XVI/8), lucrat din pastă cenușie densă și bine arsă, cu corpul tronconic și buza rotunjită întoarsă spre interior (I — 5,3 cm; I — 9,2 cm). IIA, inv. III-951.

105. Fragment de *castron*, lucrat din pastă cenușie, compactă, arsă incomplet, acoperit cu slip de culoare cenușie închisă, la exterior. Castronul are umărul carenat, iar buza rotunjită la extremitatea superioară coboară unghiular (Pl. XVI/10). La partea inferioară are dungi orizontale negre obținute prin lustruire. IIA, inv. III-1225.

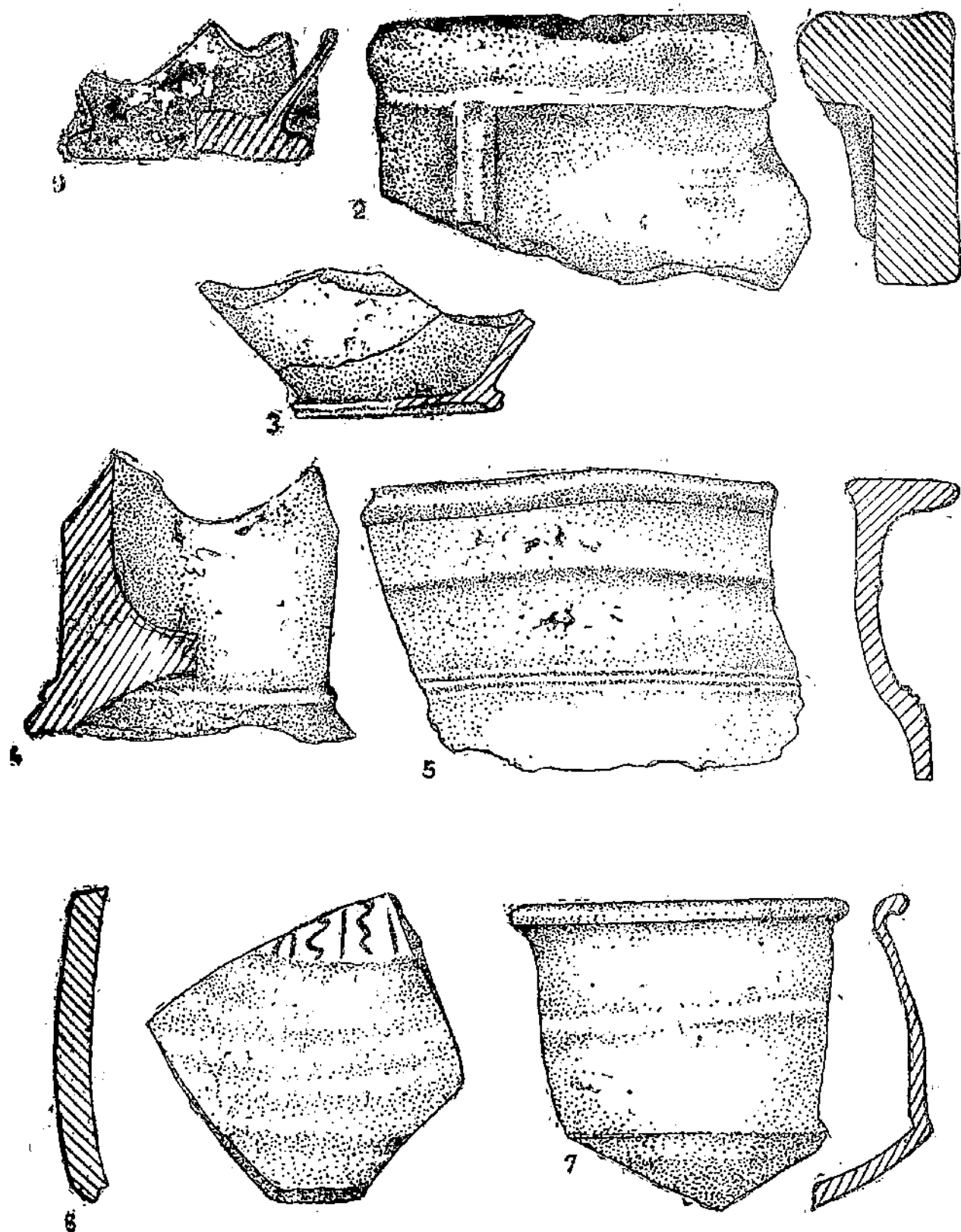
106. Fragment de *castron*, lucrat din pastă de culoare cenușie densă, bine arsă, acoperit la exterior cu un slip de culoare neagră (12×9×1 cm), marginea trasă spre interior, ușor rotunjită și cu canelură la exterior (Pl. XIX/11).

Căni. 107. Fragment de toartă torsadată, lucrată din pastă cenușie, fină și bine arsă (I — 7,2 cm; D. — 2,1 cm), obișnuit, parte a unei *căni* (Pl. XVII/8). IIA, inv. III-450.

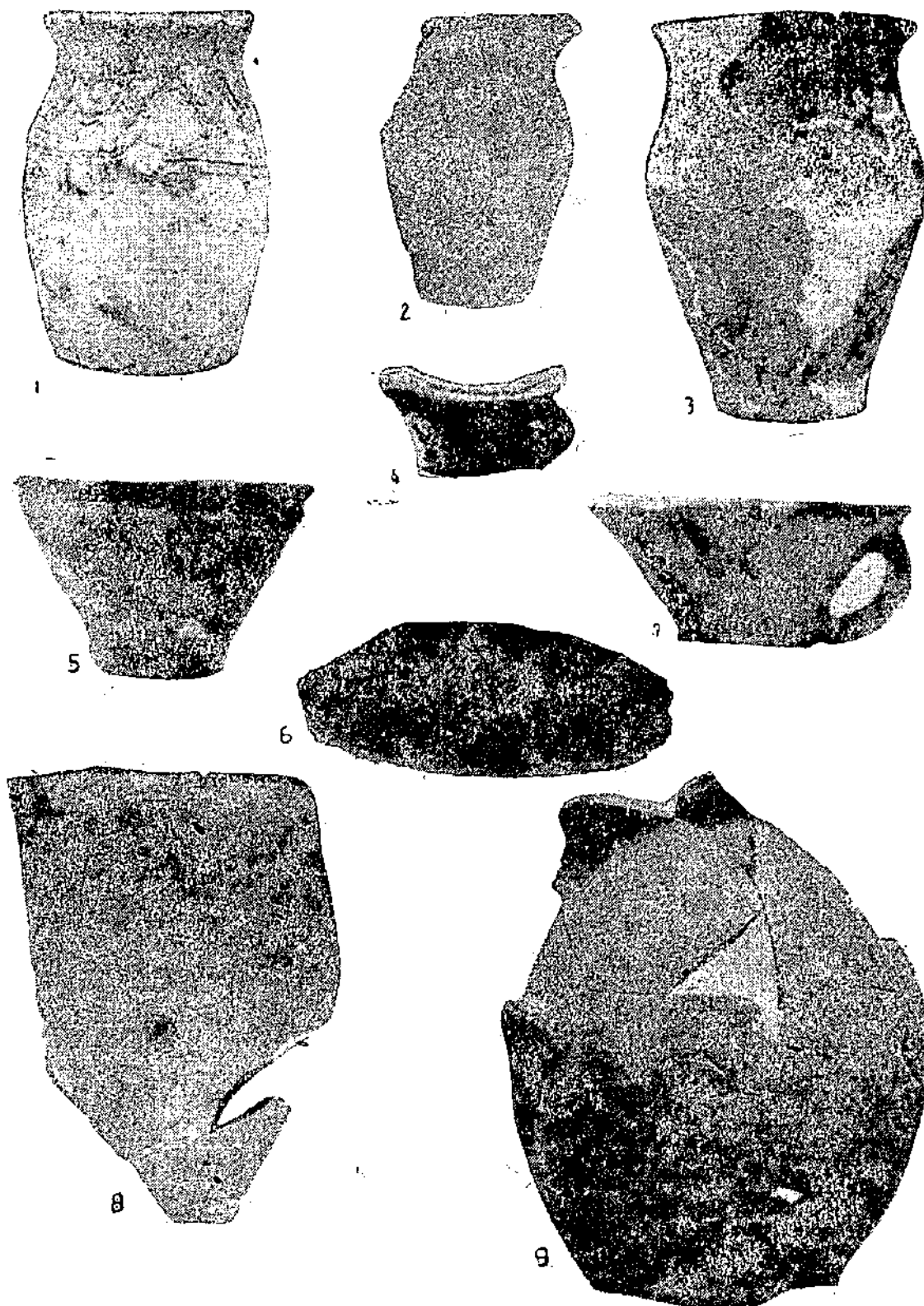
108. Fragment din partea superioară a unei *căni* de dimensiuni mijlocii cu gîtul larg (D. — 13,2 cm), buza orizontală ușor rotunjită și o parte dintr-o toartă bandată (I — 5,1 cm). Vasul este acoperit la exterior cu un slip de culoare cenușie închisă (Pl. XVI/3). IIA, inv. III-962.

109. Fragment de *căni*, lucrată din pastă cenușie bine arsă acoperită cu slip de culoare cenușie închisă (Pl. XVII/8). Căna are buza rotunjită la extremitate și coboară unghiular, iar corpul este ornamentat cu grupuri a câte 3 linii oblice (I — 3,05 cm; I — 5,4 cm). IIA, inv. III-2 786.

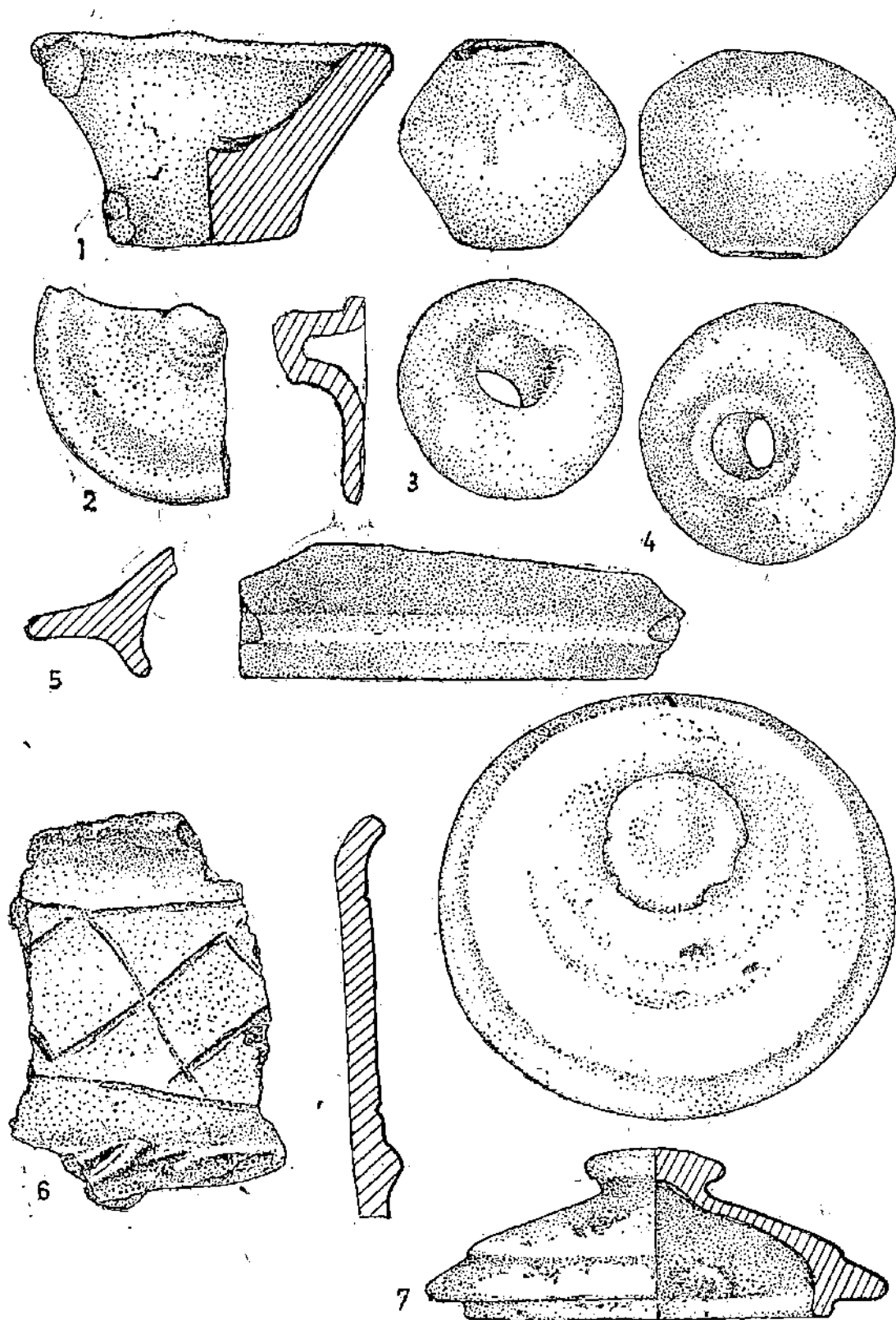
⁸⁹ N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni-Barboși (r. Galați)*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 507, fig. 2/2.

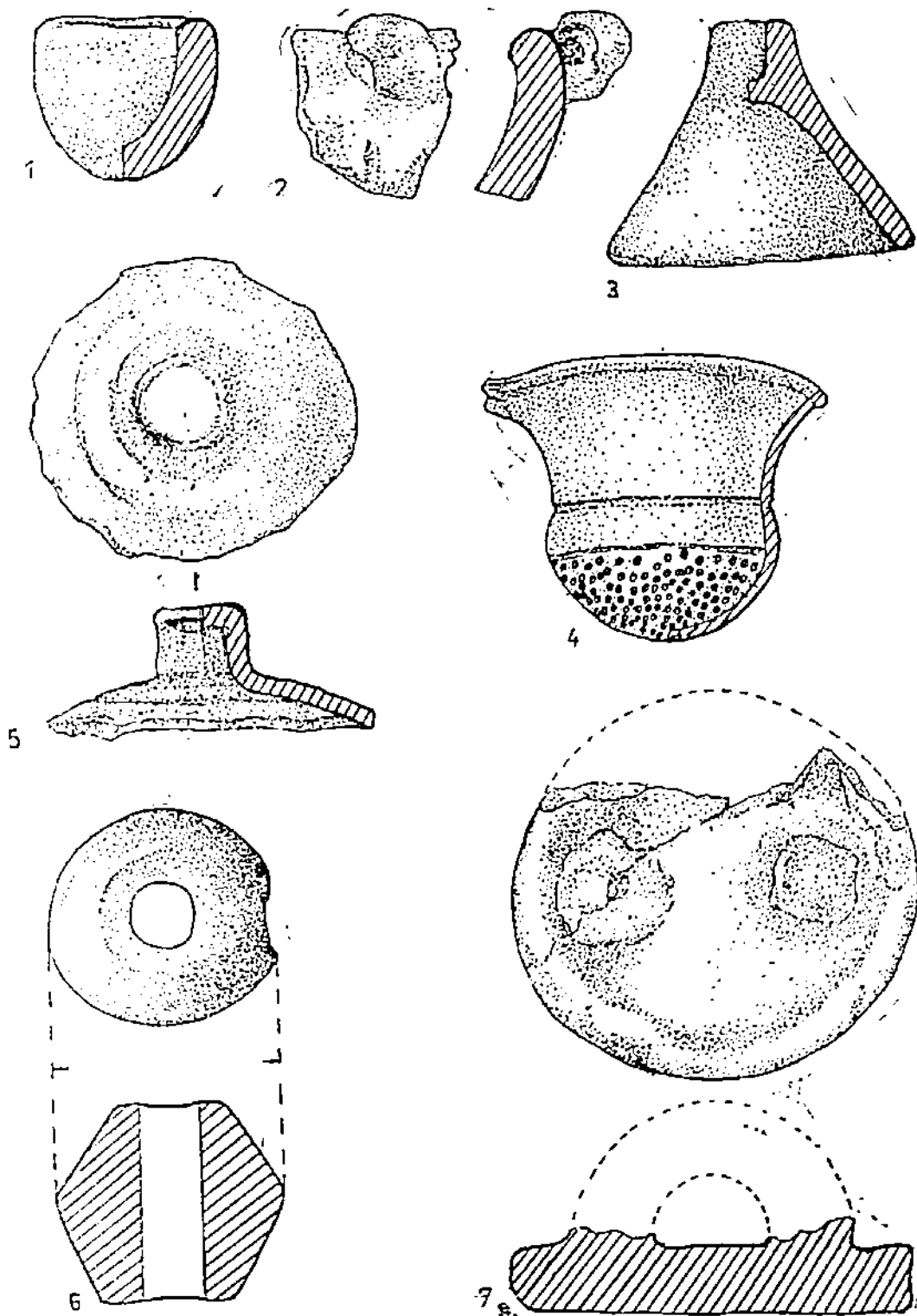
Pl. XXII. Ceramică lucrată la roată (1, 3, 4-7) și fragment de țiglă (2).

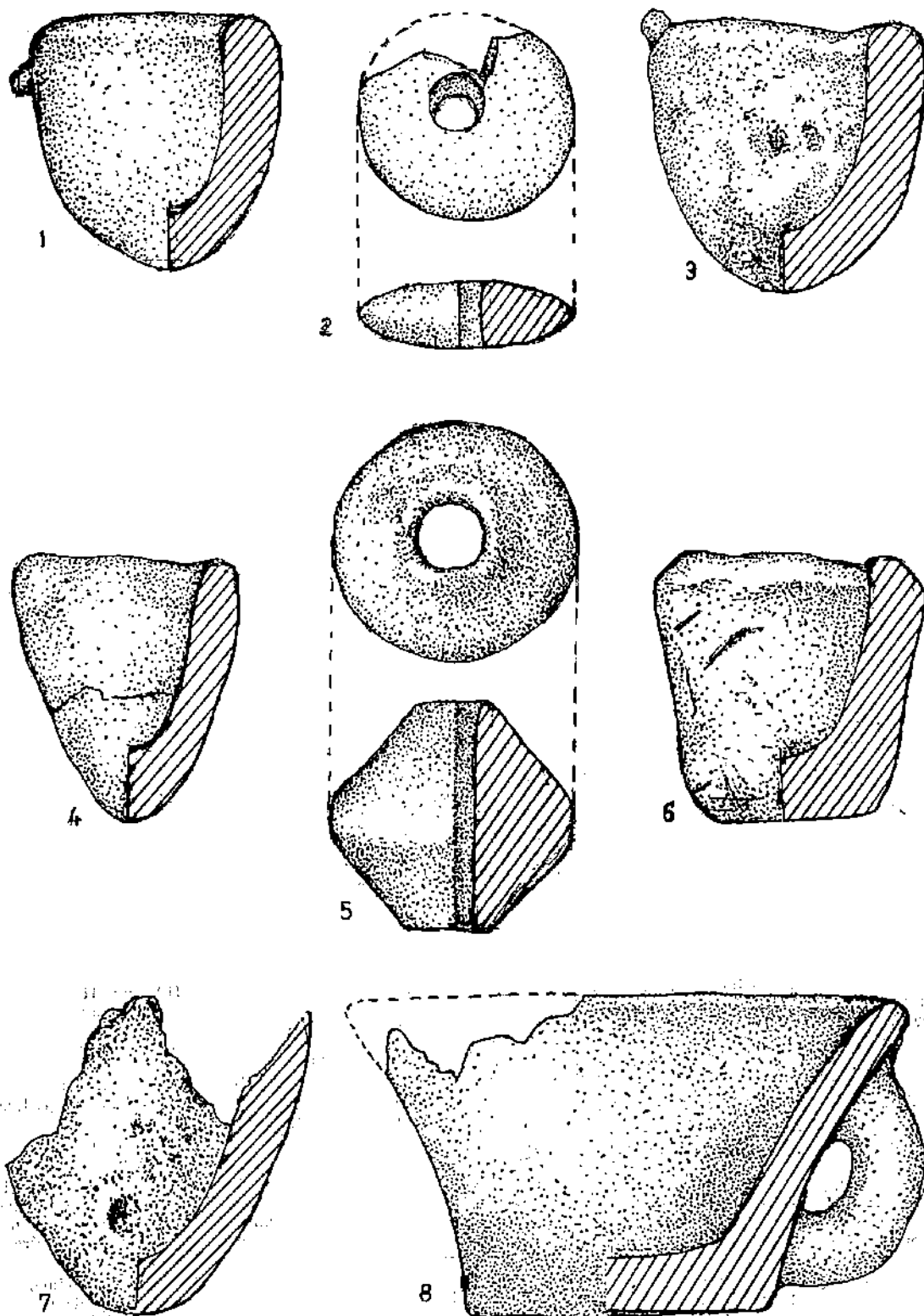
Pl. XXIII. Oale întregi și fragmente (1—3, 8, 9), cățui (4, 7) și castron (5) lucrate cu mîna și la roată (9) și o greutate confecționată dintr-un vas lucrat la roată.

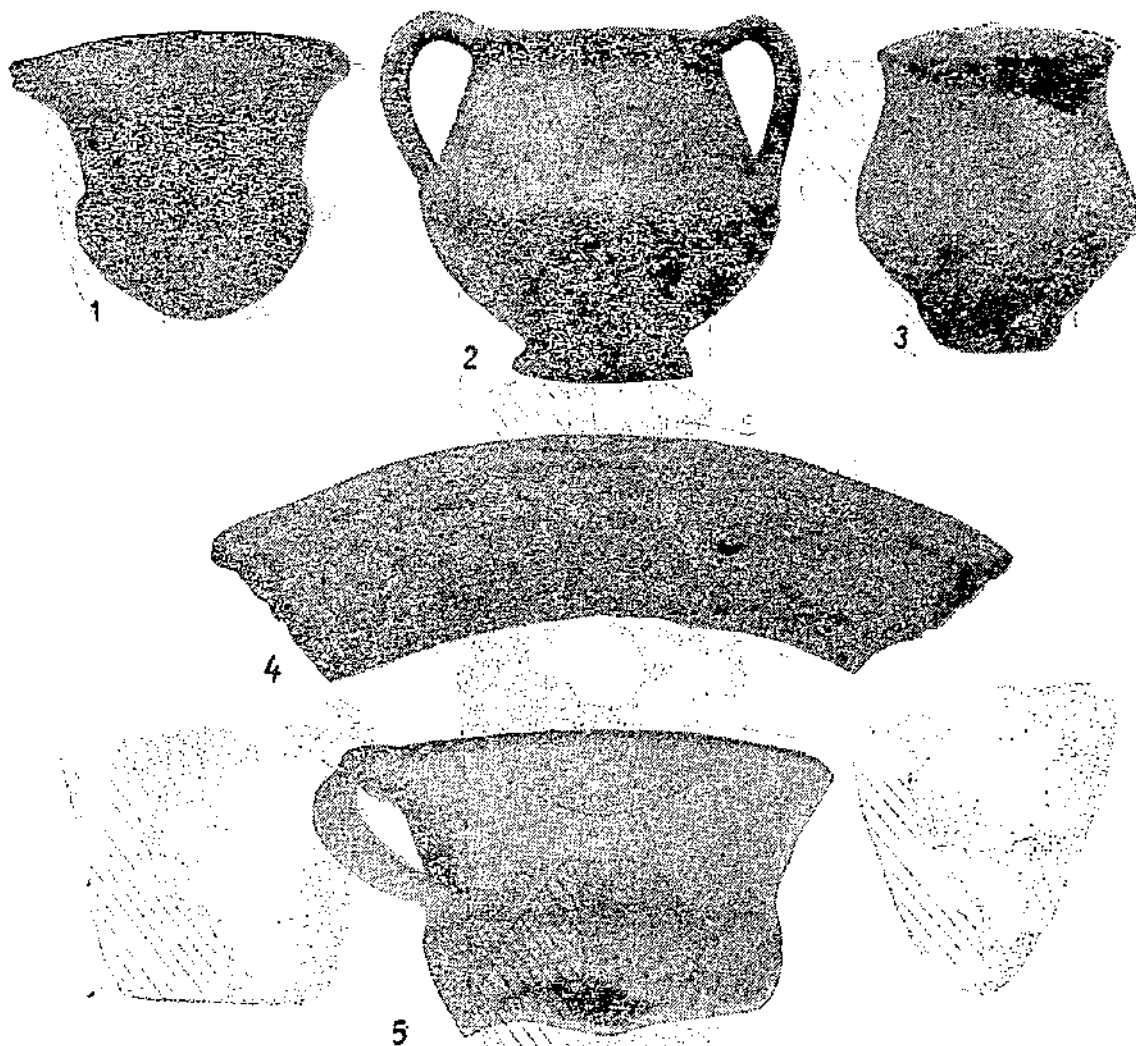
Pl. XXIV. Cățuie (1); capace (2, 5, 7); fusaiole (3, 4) și fragment de oală lucrată cu mîna (6).

Fi. XXV. Creuzete (1, 2); capace (3, 5, 7); strecurătoare (4) și o fuzaiolă (6).

Pl. XXVI. Creuzete (1, 3, 4, 7); fusainole (2, 5); vâscior (6) și cățuie (8).

Pl. XXVII. Ceramică lucrată la roată.

110. Fragment din partea superioară a unei *căni* lucrate la roată din pastă cenușie bine arsă. Buza ușor răsfrântă și rotunjită are la exterior 3 caneluri. Fragmentul păstrează o parte din toarta prinsă sub buza (Pl. XVI/4).

111. Fragment de *căni* (?), lucrată din pastă densă de culoare cenușie de o nuanță mai închisă la exterior. Buza relativ îngustă (2,8 cm) este ornată cu un decor de linii orizontale obținute prin lustruire. IIA, inv. III-956.

112. Fragment dintr-o *căni*, lucrată la roată din pastă cenușie, decorată cu două rânduri de incizii în formă de val (Pl. I/14). MIG.

113. Fragment din partea inferioară cu inelul de susținere a unei *căni* (?), lucrată la roată din pastă cenușie (Pl. XX/12). — 2,45 m, MIG.

114. Fragment din partea superioară a unei *căni* (I. — 7,2 cm; l. — 8,3 cm; gr. 0,45 cm) lucrată din pastă cenușie cu un slip negru la exterior, decorată pe gît cu o bandă orizontală și două verticale (Pl. XXI/3). IIA, inv. II-2786.

115. Fragment din partea superioară a unei *căni* (I. — 9,4 cm; l. — 8,2 cm; gr. 0,6 cm), de culoare cenușie închisă, cu gîtul cilindric, corpul emisferic cu toarta bandată cu canelură mediană, lucrată din pastă cu miezul de culoare roșietică. La exterior, vasul este decorat cu benzi late verticale, iar interspațiile cu o linie în zigzag cu aceeași dispunere verticală. IIA, inv. III-952.

116. Fragment din partea superioară a unei *căni* lucrate la roată din pastă cenușie (I. — 4,6 cm; l. — 6,2 cm; gr. 0,4 cm), decorată pe gît cu 3 incizii orizontale și un decor reticular obținut prin lustruire. IIA, inv. III-170.

117. Fragment din partea superioară a unei *căni*, lucrată la roată din pastă cenușie, cu buza eșazată, rotunjită la exterior și decorată sub buza cu o linie lustruită în zigzag. IIA, inv. III-953.

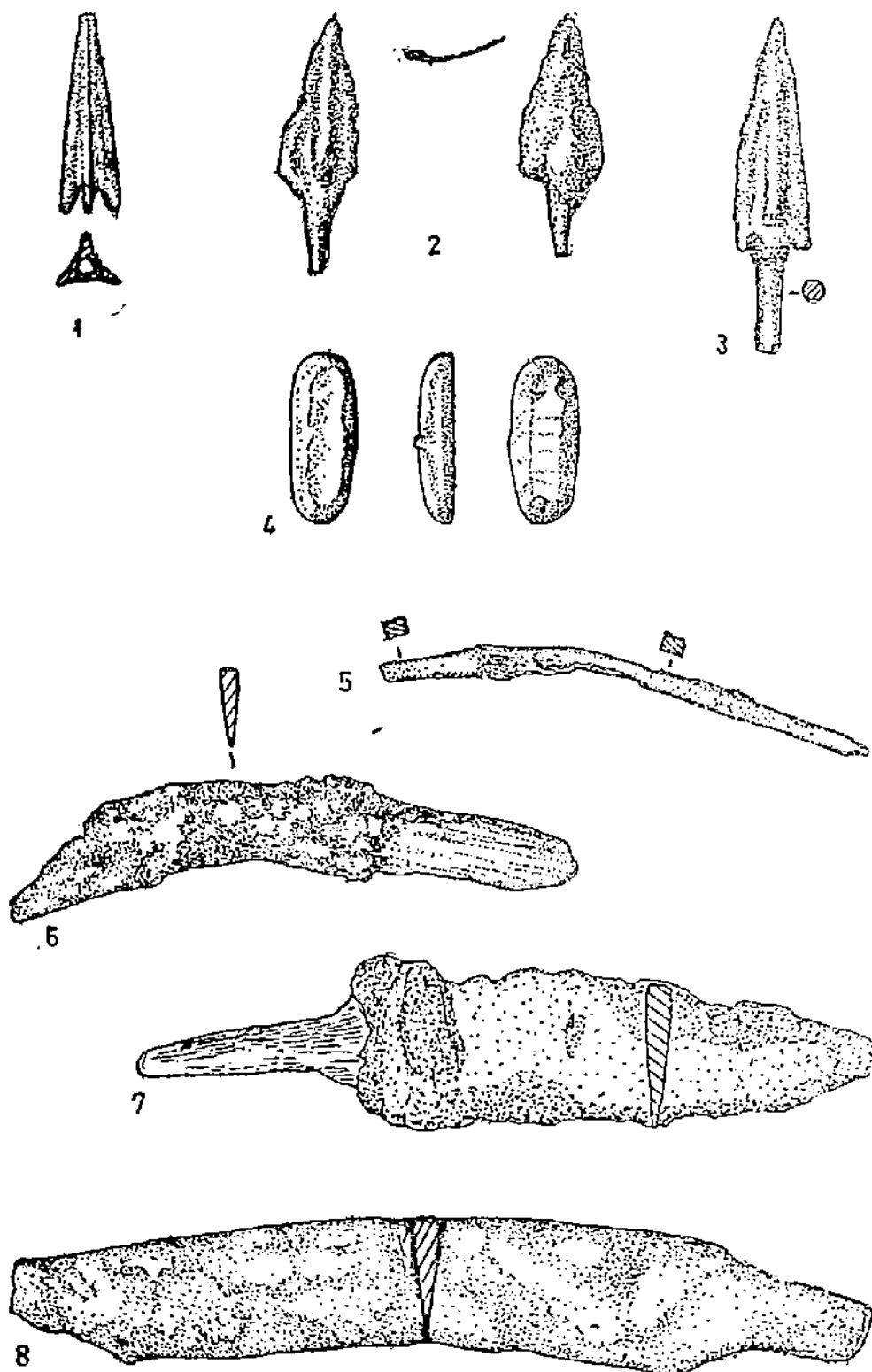
118. Toartă de *căni*, bandată cu canelură mediană, lucrată din pastă cenușie (lg. 9,8 cm; l. — 4,15 cm; gr. 1,05 cm). IIA, inv. III-968. (Pl. XIX/3).

119. Trei fragmente dintr-o *căni* de dimensiuni mijlocii, lucrată la roată din pastă cenușie. IIA, inv. III-954.

Oale. 120. Fragment din partea superioară a unei *oale*, lucrată la roată din pastă brud-roșcată, densă și bine arsă (7×9,5×0,6 cm). Fragmentul este ornamentat cu o nervură în relief și un decor reticular obținut prin lustruire. S V, — 1,90 m, MIG.

121. Oală fragmentară, aproximativ o treime, lucrată la roată din pastă cenușie. Vasul are inel de susținere și corpul aproape globular. — 2,40 m; MIG.

122. Fragment din partea superioară a unei *oale*, lucrată la roată din pastă cenușie. Oală are buza orizontală rotunjită la bază, gîtul înalt și este ornamentată pe umăr cu 3 nervuri orizontale.

Pl. XXVIII. Arme, unelte și obiecte de fier (1-3, 6-8); argint (4) și bronz (5)

Pl. XXIX. Unelte și obiecte de fier (1, 2, 4-8) și bronz (3).

123. Fragment din partea inferioară a unei *oale* cu inel de susținere, lucrată din pastă cenușie. Gr. 1, MIG.

124. Fragment din partea inferioară a unei *oale* terminată cu inel de susținere, lucrată la roată din pastă cenușie ($4,4 \times 5,6 \times 0,7$ cm). IIA, III-965.

125. Fragment de *oală*, lucrată la roată din pastă roșie-tică cu bucățele de calcar în compoziție ($8,2 \times 8,35 \times 0,55$ cm), decorată la exterior cu benzi de linii orizontale care încadrează o linie în val (Pl. XX/6), IIA, inv. III-1764.

126. Fragment din partea superioară a unei *oale*, lucrată la roată din pastă cenușie ($5,5 \times 8 \times 0,65$ cm), cu buza evazată și două șanțuri orizontale sub buza. IIA, inv. III-967.

127. Fragment ($5,3 \times 9,2 \times 0,55$ cm) din partea inferioară cu inelul de susținere a unei *oale* lucrată din pastă cenușie Pl. XXII/3). IIA, inv. III-965.

128. *Văscior* lucrat din pastă cenușie (în. 9 cm; d. gură 7,4 cm; d. fund 3,8 cm) cu marginea evazată, corp bitronconic, ornamentat la jumătatea superioară cu un decor de linii oblice obținut prin lustruire. Starea de conservare submediocră. Cas. IV, L₁N.

129. *Oală* cu două torși, lucrată la roată din pastă cenușie (în. 14,2 cm; d. gură 10 cm; d. fund 6,8 cm). Vasul are inel de susținere și jumătatea inferioară în forma unui bol emisferic, iar partea superioară tronconică, marginea evazată, toarta din buza și prezintă urmele unei găuriri pentru reparații (Pl. IX/4; XXVII/2). L₄N.

130. *Vas* lucrat la roată din pastă cenușie, cu inel de fixare și corpul aproape bitronconic rotunjit pe direcția diametrului maxim, mult distrus. (I. 9,5 cm; D. g. — 7,3 cm

D. f. — 3,5 cm) (Pl. IX/2, XXVII/3). L₂N.

Capace. 131. Fragment de *capac* conic (Pl. XX/7), lucrat din pastă de culoare cărămizie, arsă neuniform, acoperit cu vopsea albă și apoi cu 6 dungi concentrice (I. — 4,2 cm; I. — 5,4 cm). Posibil piesă de import. IIA, III-410.

132. Fragment de *capac* cu buton, lucrat din pastă cenușie, cu mică în compoziție și arsă neuniform (Pl. XX/1). Pe buton este cruciat un spațiu circular pe care este lustruit un semn în forma literei X. Întreaga suprafață exterioară are o nuanță mai închisă (I. — 2,4 cm; I. — 6,6 cm). IIA.

133. *Capac* cu buton, lucrat la roată relativ neglijent, din pastă dură, albicioasă (I. — 3,3 cm; I. — 8,3 cm). IIA, inv. III-1167.

134. *Capac* cu buton, fragmentar (Pl. XXV/5), lucrat din pastă cărămizie (I. 3,5 cm; I. — 10,2 cm). *Capacul* a fost găsit la — 3,00 m în canalul actualei conducte de aducțiune Priză. Siret. IIA, inv. III-1758.

135. *Capac* (Pl. XXIV/7) cu guler, lucrat la roată din pastă de culoare cărămizie (I. 3,9 cm; I. — 10,3 cm). IIA, inv. III-960.

136. Fragment de *capac* cu guler, lucrat din pastă de culoare cenușie, densă, bine arsă. La exterior ornat cu un decor lustruit de benzi late și linii în zigzag (Pl. XI/4).

Strecurători. 137. Fragment de *strecurătoare* lucrată din pastă cenușie deschisă, densă și bine arsă. S-a păstrat aproximativ o treime din partea inferioară, emisferică a vasului și începutul cilindric ușor evazat al părții superioare, despărțite între ele printr-o canelură (I. — 7,9 cm; I. — 10 cm). Fragmentul prezintă urme de ardere secundară (Pl. XIII/8). IIA, III-448.

138. Fragment dintr-o *strecurătoare* (8,5 × 13,5 × 0,5 cm), lucrată din pastă de culoare cenușie, densă, bine arsă, acoperită la exterior cu un slip de culoare mai închisă, cu o nervură în relief pe direcția marginii superioare puțin evazate și două incizii înainte de zona conică găurită. Păstrează urmele torții și la interior al unei găuriri mai neglijente (Pl. XIX/6).

139. *Strecurătoare* lucrată din pastă cenușie, densă și bine arsă (I. — 11,6 cm; D. max. 14 cm). Jumătatea superioară cilindrică cu marginea evazată, partea inferioară emisferică. O nervură orizontală în zona în care începe suprafața găurită. Nu a avut torți. (Pl. XXV/4; XXVII/1). Cas. IV, Gr. A/1983.

c. **Obiecte și unelte de lut. Figurină antropomorfă** (4,6 × 2,6 × 1,1 cm) caracterizată prin forma eliptică a capului, redarea schematică, trunchiată a brațelor întinse orizontal și a picioarelor depărtate, prin protuberanțe unghiulare. Două mici alveole pe figură suplinesc redarea trăsăturilor fizionomice. În clasificarea operată asupra plasticii geto-dacice⁴⁰ figurina de la Barboși s-ar încadra la tipul I⁴¹ (Pl. V/1).

Fusaiiolele au următoarele forme: bitronconice, cele mai numeroase, aproape globulare și lenticulare.

1. *Fusaiolă* bitronconică (I. — 3,45 cm; D. max. 4,95 cm; D. secțiunii mediane 0,8 cm), lucrată din pastă cenușie cu mică în compoziție. *Fusaiola* găsită în L₂N are unele semne incizate (Pl. IV/7).

2. *Fusaiolă* din pastă cenușie, densă, acoperită cu angobă neagră lustruită ce are (I. — 3,45 cm; D. max. 4,5 cm; D. int. 1,05 cm), forma elipsoidală și capetele retezate (Pl. XXIV/4).

3. *Fusaiolă* fragmentară, de formă lenticulară cu gaura aproximativ centrală (D. 3,5 cm; I. max. — 1,00 cm) găsită la — 4,90 m în gr. G/1985 (Pl. XXVI/2).

4. *Fusaiole* bitronconice cu mijlocul rotunjit (Pl. XXIV/3), (I. 3,5 cm) sau cu bitronconismul mai pronunțat (Pl. XXVI/5 — I. — 3,7 cm și XXV/6 — I. — 3,6 cm).

Grențăfile, utilizate la plasele de pescuit sau la războaiele de țesut sint confecționate din lut, din pereții unor chiupuri și din piatră.

a) *Grențăfile* din lut ars (au fost găsite și trei exemplare nearse) au forma conică sau piramidală cu perforație către extremitatea superioară.

140. *Strecurătoare* fragmentară lucrată din aceeași pastă ca precedentă (I. — 12,5 cm; I. max. 8,7 cm). Partea superioară cilindrică cu marginea evazată are pe linia în care începe jumătatea emisferică două dungi în relief. Toarta bandată trasă din margine are partea inferioară pe linia diametrului maxim. (Pl. XXVII/5). Cas. IV, Gr. A/1983.

141. *Strecurătoare* fragmentară lucrată la roată din pastă cenușie, cu toarta prinsă de margine și baza cilindricului pe direcția celor două linii orizontale incizate care marchează începutul bolului emisferic găurit (I. — 12,3 cm; D. g. — 17,5 cm). L₂N.

142. *Strecurătoare* lucrată la roată din pastă cenușie, are lipsă toarta și jumătatea superioară, dar bolul este aproape complet (I. — 11 cm; D. g. — 14 cm). L₂N.

Cânițe. 143. Fragment, aproximativ o pătrime dintr-o *câniță* lucrată din pastă cenușie (I. 7,9 cm; I. 8,3 cm). Corpul câniței, cilindric la partea superioară și tronconic către bază, are o canelură pe direcția locului de prindere a toartei și este ornat cu 4 dungi verticale obținute prin lustruire. Toarta bandată are o canelură mediană (Pl. XVII/7). *Cânița* a fost acoperită la exterior cu un slip de culoare cenușie închisă. IIA, inv. III-176.

144. Fragment de *câniță* (5,7 × 7,5 × 0,6 cm) lucrată din pastă similară fragmentului 138, păstrează o parte din inelul de fixare, fundul tronconic și corpul cilindric, acoperit cu slip negru și lustruit cu benzi late, orizontale și verticale (Pl. XIX/4).

145. Fragment de *cană* (8,5 × 4,00 × 0,75 cm), cu marginea dreaptă cu 4 incizii orizontale, toarta eliptică în secțiune. *Cană* este ornată prin lustruire cu linii verticale (Pl. XIX/5).

Chiup. 146. Fragment de vas provizii, *chiup* (6,2 × 10 × 0,8 cm), lucrat din pastă cenușie cu mică și calcar în compoziție, ornamentat la exterior cu benzi de linii orizontale care încadrează o incizie în val (Pl. XVII/1). IIA, inv. III-969.

147. Vas fragmentar, restaurabil, lucrat la roată din pastă cenușie cu o nuanță mai închisă având o formă intermediară între kratoarele grecești și vasele în formă de clopot, mai apropiată însă de primele. Vasul are gura largă, extremitatea marginii rotunjită și un ornament în relief serpentiform în forma literei Ω cu un buton pe direcția curburii maxime (Pl. XXIII/9). Vasul (I. — 0,40 m; D. max. 0,33 m) a fost descoperit în L₂N împreună cu materiale din secolele I e.n.

b) *Grențăfile* confecționate din pereții unor mari vase de provizii au formă de elipsă, fiind găurite către extremități.

Creuzet. 1. *Creuzet* întreg, lucrat dintr-o pastă de culoare neagră cu bucăți de calcar în compoziție, corpul în forma unei calote sferice, singurul cu această formă și cel mai mic dintre creuzete, are suprafața exterioară vitrifiată. *Creuzetul* (Pl. XXV/1) a fost găsit în L₂N, — 2,15 m (D. 3,4 cm; I. — 2,9 cm; gr. 0,75 cm).

2. Fragment de *creuzet* descoperit în același complex cu exemplarul precedent, are suprafața exterioară vitrifiată cu o protuberanță pentru prindere (Pl. XXV/2). Fragmentul are următoarele dimensiuni: I. — 3,1 cm; I. — 2,8 cm; gr. 1,1 cm.

3. *Creuzet* de formă conică, lucrat din pastă de culoare neagră cu calcar în compoziție, care păstrează urmele modelării și prinderii. *Creuzetul* are întreaga suprafață exterioară puternic vitrifiată. Descoperit în L₂N-1983, la — 2,60 m *creuzetul* are următoarele dimensiuni: I. 4,35 cm; D. max. 4,25 cm; gr. 0,95 cm (Pl. XXVI/4).

⁴⁰ S. Sanic, *Din istoria culturii spirituale a geto-dacilor*, p. 57 (ns).

⁴¹ Idem, *Plastica și unele aspecte ale cultelor și credințelor geto-dacilor*, în *Studii dacice*, Cluj-Napoca, 1981, p. 175.

4. *Creuzet* fragmentar, jumătatea superioară cu marginea rotunjită. Creuzetul lucrat din pastă densă de culoare neagră cu bucățele de calcar ca degresant, are suprafața exterioră vitrifiată (Pl. XXVI/3). Descoperit în Gr. A/1983 fragmentul are următoarele dimensiuni: l. — 4,65 cm; l. — 4,6 cm.

5. *Creuzet* de formă conică, lucrat din pastă densă de culoare neagră, cu calcar ca degresant, cu aproape întreaga suprafață exterioră puternic vitrifiată (Pl. XXVI/1). Descoperit în L₅N, 1983, creuzetul are următoarele dimensiuni: l. — 4,2 cm; D. max. 4,05 cm; gr. 1,05 cm.

6. *Creuzet* fragmentar, jumătatea inferioară, de formă conică, lucrat din pastă de culoare închisă. Fragmentul păstrează urmele metalului turnat care a străpuns porii creuzetului uzat de întrebuințarea excesivă. Descoperit în Gr. D/1983 fragmentul are următoarele dimensiuni: l. — 3,35 cm; gr. 1,2 cm (Pl. XXVI/7).

B. *Piese de metal.* a) *Unelte.* În colțul nord-estic al cetății au fost descoperite un număr însemnat de materiale — creuzete fragmentare și întregi cu urme de argint, o pastilă de argint, multe piese metalice — care indică prezența unor ateliere de fierărie și ale bijutierilor.

Ciocan (l. — 10,2 cm; l. — max. 15 cm) cu brațele egale, corpul paralelipipedic îngroșat în partea centrală, curbat spre direcția cozii (Pl. XXIX/8). Capetele ciocanului par să fi fost unul rotunjit, celălalt lățit. Este un tip de ciocan răspândit, apropiat de cele clasificate în recenta lucrare asupra civilizației fierului la tipul II, varianta b⁴², printre ciocanele utilizate cu precădere, dar nu exclusiv în orfăvrie. Starea de conservare mediocră.

Daltă de fier de formă paralelipipedică, dreptunghiulară în secțiune cu subțiere progresivă către tăiș. Asemănătoare cu cele incluse în tipul I din clasificarea lui I. Glodariu și E. Iaroslavschi⁴³. Starea de conservare sub mediocră. Descoperită în Gr. G/1983 daltă are următoarele dimensiuni: l. 7,2 cm; l. — 2,2 cm; gr. 0,8 cm (Pl. XXIX/7).

Daltă de fier de formă paralelipipedică (l. — 5,7 cm) mai groasă spre tăiș (0,6 cm) îngustându-se la partea de baterie (0,2 cm) prinsă probabil într-un miner de lemn (Pl. XXIX/1). A fost găsită în Gr. G/1983 împreună cu alte unelte și bucăți de fier cu utilizare mai greu de stabilit. Starea de conservare mediocră.

Cuțit de fier descoperit în Gr. G/1983, cu lama de 8,05 cm și minerul de 3,35 cm (Pl. XXIX/5; XXVIII/7). Dispunerea simetrică la extremitatea superioară, ca o gardă (0,75 ×

× 2,45 cm), ar putea sugera că piesa încă neresaurată este un mic pumnal.

Daltă de bronz (lg. 7,5 × 2,5 × 2,2 cm) rectangulară, subțiază spre tăiș (Pl. XXIX/3; XXVIII/5). L₅N.

Cuțit de fier, cu lama triunghiulară în secțiune, lungă de 10,9 cm și limba de prindere subțiată, păstrată doar pe o lungime de 2,1 cm. Cuțitul în stare de conservare mediocră este acoperit și de calcar (Pl. XXVIII/8). — 1,70 cm.

Cosor de mici dimensiuni (lg. totală 8,7 cm) cu lama curbă (lg. 5,45 cm; l. — 1,6 cm). Prinderea la miner din care se mai păstrează bucăți de lemn se făcea printr-o limbă rotunjită la extremitate (Pl. XXVIII/6).

B) *Obiecte.* *Tablă* de fier de formă eliptică (lg. 7,8 cm); gr. 0,2 cm; l. max. 1,3 cm) perforată în partea centrală (Pl. XXIX/4). Ar fi putut servi ca gardă la o sabie, piesă de fixare la cuțitoaie, coasă etc. Starea de conservare mediocră. Descoperită în Gr. G/1983.

Pastilă de argint de formă elipsoidală obținută prin baterie (l. — 2,7 cm; l. — 1,1 cm; gr. 0,6 cm) descoperită în Gr. G/1983 (Pl. XXVII/4). Această piesă am corelat-o cu o stanță monetară care va face obiectul unei prezentări amănunțite.

Piron de fier (ln. 8,5 cm) cu floarea rotundă, găsit în Gr. G/1983. Starea de conservare mediocră (Pl. XXIX/6).

LA CITADELLE GÉTO—DACE DE BARBOȘI (II)

RÉSUMÉ

Dans la deuxième partie de l'étude „La citadelle géto-dace de Barboși” (la première partie dans *Arch. Mold.*, XI, 1987, p. 103—111), l'auteur continue la description de certains complexes (b), *habitations*; (c) *fossés*; d) *sanctuaire*, la mention des points avec: 1) *des découvertes géto-daces en dehors de la citadelle* et une ample présentation des matériaux récoltés. Dans cette partie du travail ont été incluses la *céramique* — a) travaillée à la main et b) à la roue et les autres objets en argile ainsi qu'une première partie des outils et des objets en métal.

A l'exception d'une seule hutte (la profondeur 0,85 m; l. 3,9 m) découverte en SV-1964, toutes les autres *habitations* sont de surface. Les habitations de surface ont été découvertes dans S I, II, III, Cns I, II, III, IV. Dans la cassette IV, au cours des campagnes de 1980-82 ont été signalées et étudiées particulièrement L₁N, L₂S, L₃S, L₄N, L₅N, L₆N, et L₇N situées dans les zones de nord et de sud de la cassette tant dans le premier (L₂S, L₃N) que dans le deuxième niveau dace.

Les surfaces découpées sont différentes pour chacune des habitations rappelées — par exemple: 2,00 × 0,8 m; — L₂S; 1,8 × 2,00 m — L₃S; 4,00 × 3,80 m la L₄N etc., sans savoir pour l'instant si elles représentent toute la chambre. Les habitations avaient une forme quadrilatère. On mentionne les âtres, les fossés et les matériaux trouvés dans les habitations.

Les habitations étaient construites en bois, pieux et branchages sur lesquels on appliquait la couche d'argile. La brique en torchis, résultat du puissant incendie par lequel a pris fin l'établissement dace, garde les empreintes de ces matériaux de construction. Quant au toit, sans disposer du groupement des poteaux de soutien nous ne pouvons que supposer qu'il était du type „en deux pentes”.

Les âtres de forme elliptique ou presque circulaire aux diamètres de 0,7—1,00 m s'élèvent avec 0,15—0,25 m au dessus du plancher de l'habitation, semblable à une calotte ayant au moins à la base de la circonférence un socle en pierres ou concrétions calcaires souvent de forme bizarres.

L'inventaire des habitations est d'une grande diversité. L'élément commun et général est représenté par la céramique travaillée à la main et à la roue (cassolettes, casseroles, pots, tasses, pots à eau à une seule auge, écuelles, couvercles etc.), de la céramique d'importation hellénique et romaine, surtout, des amphores. Presque chaque habitation a aussi des matériels particuliers.

Les fossés ont été signalés tant à l'intérieur qu'aux environs des habitations. Ils ont une forme presque cylindrique à l'extrémité inférieure alvéolée, forme de poire ou d'entonnoir renversé et formes composites. Le contenu de ces complexes fermés

⁴² I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1983, p. 98.

⁴³ *Ibidem*, p. 89.

est d'une grande variété. Leur destination : 1) fossés de provisions ; 2) fossés pour les restes ménagers ; 3) fossés d'âtre ; 4) fossés pour brûler la céramique.

Parmi les plus importants résultats de la campagne archéologique de 1963 on peut citer la découverte d'un sanctuaire. Sur le côté sud de la Cassette I, à la profondeur de 1,80 m, un complexe du niveau dace présentait quelques éléments qu'on n'avait pas rencontrés jusqu'à cette date.

Les 6 empreintes de poteaux forment deux petits alignements orientés sur la direction nord-ouest-sud-est. Celles du côté sud ont les dimensions suivantes : de 0,50, 0,40, et 0,35 m avec une distance entre elles de 0,30 m respectivement 0,15 m et celles du côté nord, plus petites, entre 0,30—0,26 m et situées à la distance de 0,60 m et respectivement 0,2 m, l'une de l'autre. Le manque total de la pierre aurait pu créer des incertitudes sur la destination du complexe.

Le fait qu'il se trouvait à l'intérieur de la cité, comme une „chapelle“, une sorte de *sacellum*, les dimensions modestes, l'emplacement dans une zone à complexes non distincts du reste des surfaces de la cité, à habitations et fossés nous détermine à considérer qu'il s'agissait d'un des lieux de culte des Daces de l'établissement de Barboși.

La céramique. A la différence des autres cités et établissements daces de la Moldavie, à Barboși le matériel dace entier et à achever est plus restreint du point de vue numérique mais les fragments illustrent d'une manière convainquante l'existence de la même variété de la céramique dans les IIe siècle av.n.è. — I^e siècle n.è. La différenciation de la céramique géto-dace selon le mode de confectionnement (à la main ou à la roue) a été adoptée à cette occasion également. De même, on a mentionné la forme et le décor de la céramique.

Objets et outils en argile. On a décrit la première figurine anthropomorphe découverte à Barboși. Parmi les outils on a présenté les fusaiotes, les poids pour filet de pêche et le métier à tisser et les creusets.

Pièces en métal. Outils. Dans le coin nord-est de la cité on a découvert beaucoup de pièces en métal qui indiquent la présence de quelques ateliers de forgerons et de bijoutiers (marteau, ciseaux, couteaux).

Traduit par ECATERINA BELICOV

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. A. Le plan général des fouilles effectuées dans la zone nord-est de la hauteur Tirighina.
1 — murs ; 2 — traces de murs ; 3 — fosses ; 4 — sections ; 5 — tranchées militaires creusées en 1916—1918 (N. Gostar, *Materiala*, VIII, 1962, p. 509, fig. 4 complétée avec de nouvelles fouilles).
- Fig. B. Le plan de la cassette IV—1981.
1 — mur avec de terre ; 2 — mur avec le mortier ; 3 — pierres ; 4 — argile.
- Fig. C. Des parties de complexes géto-daces étudiés dans la zone nord-ouest de la cassette IV.
1 — pierres ; 2 — planches de l'habitation ; 3 — argile ; 4 — céramique ; 5 — fosses ; 6 — fond de la fosse ; 7 — palissade ; 8 — bois carbonisé.
- Fig. D. Segment du profil du mur ouest de la cassette IV.
1 — sol végétal ; 2 — terre dérangée ; 3 — terre jaune mêlée de cailloux de mortier ; 4 — terre jaune grise pigmentée ; 5 — terre jaune grise ; 6 — terre grise sans traces archéologiques ; 7 — terre noire ; 8 — terre jaune ; 9 — terre grise à traces de mortier ; 10 — brique en torchis ; 11 — os ; 12 — charbon ; 13 — pierres ; 14 — mortier ; 15 — fossés ; 16 — cendre ; 17 — céramique.
- Fig. E. Cassette IV — segment du profil du mur d'ouest (1) et segment du profil du mur nord et de la palissade (2).
- Fig. F. Plan de la 1ère cassette. 1 — fossé dace ; 2 — âtre ; 3 — plancher sanctuaire ; 4 — mur sans mortier ; 5 — mur à mortier ; 6 — pierres ; 7 — petites tuiles ; 8 — pavage de briques ; 9 — plancher habitation dace ; 10 — argile ; 11 — fosse romaine ; 12 — empreintes tambours bois ; 13 — fossé pieu.
- Fig. G. Le sanctuaire de la 1ère cassette. 1
1 — empreintes des tambours bois ; 2 — charbon de bois ; 3 — fossés de pieux du niveau romain ; 4 — pierre de roc ; 5 — plate forme du plancher ; 6 — argile battue et brûlée ; 7 — sol à dépôts archéologiques ; 7 — poutre et traces de poutre.
- Pl. I. Céramique travaillée à la main (1—13, 5) et à la roue (14).
- Pl. II. Céramique travaillée à la main.
- Pl. III. Céramique travaillée à la main.
- Pl. IV. Céramique travaillée à la main (1, 3, 4—6, 8, 9) ; à la roue (2) et un fusaiote.
- Pl. V. Figurine anthropomorphe (1) ; céramique travaillée à la main (2—5, 7, 8) et un objet en pierre (6).
- Pl. VI. Céramique travaillée à la main.
- Pl. VII. Céramique travaillée à la main.
- Pl. VIII. Cruche pot (1—3, 5, 6) et une tasse (4) travaillées à la main.
- Pl. IX. Vases travaillés à la main (1, 3, 5, 6) et à la roue (2, 4).
- Pl. X. Vases travaillés à la main.
- Pl. XI. Céramique travaillée à la roue (1—4, 6—10) et à la main (5).
- Pl. XII. Fragments de vase à fruits à décor peint (1, 2, 5) et sans ornements (3, 4).
- Pl. XIII. Fragments de vase à fruits (1—4, 7), passoirs (5, 8) et jatte (6) travaillés à la roue.
- Pl. XIV. Fragments de céramique travaillés à la roue (1—6, 8, 10, 11) et à la main (7, 9).
- Pl. XV. Vase à fruits (3), supports de vases à fruits (1, 2, 5), fragment cruche (4), travaillés à la roue.
- Pl. XVI. Céramique travaillée à la roue.
- Pl. XVII. Céramique travaillée à la roue.
- Pl. XVIII. Céramique travaillée à la main (1, 2, 5—7) et à la roue (4, 8).
- Pl. XIX. Céramique travaillée à la roue.
- Pl. XX. Céramique travaillée à la roue.
- Pl. XXI. Céramique travaillée à la roue.
- Pl. XXII. Céramique travaillée à la roue (1, 3, 4—7) et fragment de tuile (2).
- Pl. XXIII. Pots entiers et fragmentaires (1—3, 8, 9), tasses (4, 7) et jatte (5) travaillées à la main et à la roue (9) et un poids confectionné d'un vase travaillé à la roue.
- Pl. XXIV. Tasse (1), couvercles (2, 5, 7), et fragment de céramique travaillés à la main (6).
- Pl. XXV. Creusets (1, 2), couvercles (3, 5, 7), passoirs (4) et une fusaiote.
- Pl. XXVI. Creusets (1, 3, 4, 7), fusaiotes (2, 5), petit vase et tasse (8).
- Pl. XXVII. Céramique travaillée à la roue.
- Pl. XXVIII. Armes, outils et objets en fer (1—3, 6—8), argent (4) et bronze.
- Pl. XXIX. Outils et objets en fer (1, 2, 4—8) et bronze (3).